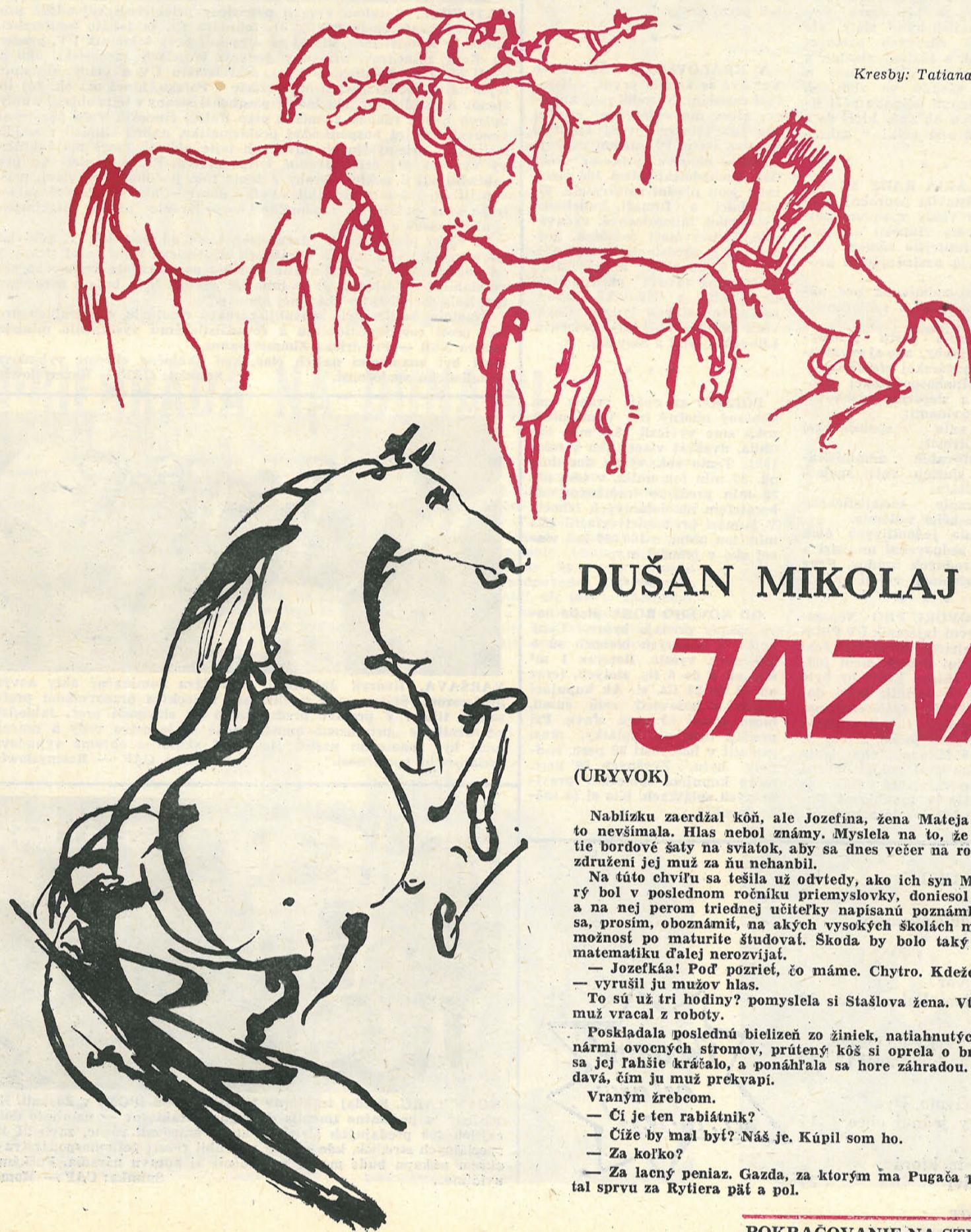

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ÚNOR • FEBRUÁR • LUTY 1983 (ČÍSLO 297) CENA 8 ZŁ

Kresby: Tatiana Žitňanová

DUŠAN MIKOĽAJ

JAZVA

(ÚRYVOK)

Nabízku začerdžal kôň, ale Jozefina, žena Mateja Stašlu, si to nevšímala. Hlas neboli známy. Myslela na to, že si oblečie bordové šaty na sviatok, aby sa dnes večer na rodičovskom združení jej muž za ňu nehanbil.

Na túto chvíľu sa tešila už odvtedy, ako ich syn Marek, ktorý bol v poslednom ročníku priemyslovky, doniesol pozvánku a na nej perom triednej učiteľky napísanú poznámku: Príde sa, prosím, oboznámiť, na akých vysokých školách má váš syn možnosť po maturite študovať. Škoda by bolo taký talent na matematiku ďalej nerozvíjať.

— Jozefká! Pod pozriete, čo máme. Chytró. Kdeže si toľko! — vyrušil ju mužov hlas.

To sú už tri hodiny? pomyslela si Stašova žena. Vtedy sa jej muž vrácal z roboty.

Poskladala poslednú bielizeň zo žiniek, natiahnutých pod koňmi ovocných stromov, prútený kôš si oprela o bruchu, aby sa jej lrahisko kráčalo, a ponáhľala sa hore záhradou. Bola zvedavá, čím ju muž prekvapí.

Vraným žrebcom.

— Čí je ten rabiátnik?

— Čiže by mal byť? Náš je. Kúpil som ho.

— Za koľko?

— Za lacný peniaz. Gazda, za ktorým ma Pugača poslal, pýtal sprvu za Rytiera päť a pol.

NA POSLEDNÍM PODZIMNÍM ZASEDÁNÍ ve dnech 31. ledna a 1. února Sejm PLR potvrdil správnost a neměnitelnost základních zásad zahraniční politiky Polska. Sejm uznal za zvlášť důležitý úkol mj. upevňování bezpečnosti státu a obnovení mezinárodního postavení Polska, upevňování všeestranných styků s SSSR, NDR, ČSSR a dařími socialistickými státy a rozvíjení všeestranné spolupráce v rámci Varšavské smlouvy, rozhodný boj proti veškerému vmešování do vnitřních záležitostí Polska a diskriminaci v obchodních stykách, obnovu a další rozvoj styků s kapitalistickými státy, ale na základě zdravých partnerstevých zásad, a aktivní, shodné s tradiční ulohou Polska, úsilí o zabrzdění závodu ve zbrojení. Jakož i zahrnutí účinnou péčí tisíc polských občanů, kteří se z různých důvodů ocitli v zahraničí.

KANCELÁRIA RADY MINIS-trov predstavila podrobný pracovný plán vlády v prvom polroku a smery činnosti na celý rok. Najdôležitejšie zámery vlády sa týkajú nasledujúcich problémov:

- príprava podmienok pre národnú dohodu a spoločenský pokoj;
- upevňovanie rastu priemyselnej výroby, ako aj zvyšovanie hospodárskej efektivity;
- rast poľnohospodárskej produkcie a zlepšenie zásobovania potravinami;
- upevňovanie spoločenskej spravodlivosti;
- zdokonalovanie administratívnych služieb voči spoločnosti a štátu;
- upevňovanie socialistického spoločenského vedomia.

Za plnenie jednotlivých úloh sú osobne zodpovední ministri a vedúci ústredných úradov. Prvý polrok sa zhodnotí v júli t.r.

V ROZHOVORU PRO „Népszabadság“ první tajemník ÚV PSDS generál Wojciech Jaruzelski řekl mj.: „Národní dohoda není jednorázovým aktem, který by bylo možné prostě nařídit. Musí dozrát ve složitém společenskopolitickém procesu (...) Pro plnou normalizaci veřejného života je samozřejmě žádoucí, aby tento proces pokračoval pokud možná rychle. Nepovažujeme však za účelné uměle ho urychlovat. Dohoda může být trvalá a prospěš-

ná pro národ pouze tehdy, vznikne-li z hlubokého pochopení reálií zřízení, politické a společenské skutečnosti. Nemůže znamenat oslabení socialismu ani taktický konjunkturální obrat. Musí Polsko posilit. Nehledáme dohodu s otevřenými, nenapravitelnými nepřáteli našeho zřízení. Byl by to pokus smířit oheň s vodou. Hledáme však dohodu se všemi, kteří stojí na půdě ústavy PLR a nezávisle na různých světových názorech se chtějí aktivně podílet na kladném vyřešení problémů socialistického Polska. Na této cestě jsme udělali první kroky.“

* * *

V KRÁLOVSKÉM ZÁMKU ve Varšavě se konalo první, zahajovací zasedání Národní rady kultury, která má vyjadřovat mínění různých prostředí vůči kulturní politice státu. Předsedou rady je kulturní historik profesor Bogdan Suchodolski. Mezi 166 členy rady jsou přední spisovatelé, divadelníci a filmáři, hudebníci, výtvarníci, muzeologové, vydavatelé, konservátoři památek, knihovníci a představitelé regionálního kulturního hnutí. Jsou mezi nimi rovněž představitelé ukrajinské a židovské národnostní menšiny v Polsku. Chybí však představitelé mj. Bělorusů, Litevců, Čechů a Slováků.

* * *

POŁSKO sa opäť vracia na strategický uholný trh. V minulom roku sme vyviezli 28,5 mln ton uhlia, dvakrát viacej ako v roku 1981. Tento rok vývoz dosiahne ok. 33 mln ton uhlia, v tom ok. 20 mln predáme tradičným odberateľom na dolárových trhoch. V januári t.r. banici vytážili 15,5 mln. ton uhlia, o 100 000 ton viacej ako v januári m.r.

* * *

OD NOVÉHO ROKU platia nové zásady predaja bytov. Ceny bytov v obytných blokoch sú o 300 perc. vyššie. Doteraz 1 m² stál od 4 do 6 tis. zl. Ak kupujúci zaplatí v hotovosti celú sumu, môže dostať 40 perc. zľavu. Pri predaji bytu na splátky, musí zaplatiť v hotovosti 30 perc. hodnoty bytu. Zvyšných 70 perc. môže kupujúci splácať v pravidelných splátkach. Kto si to môže dovoliť?

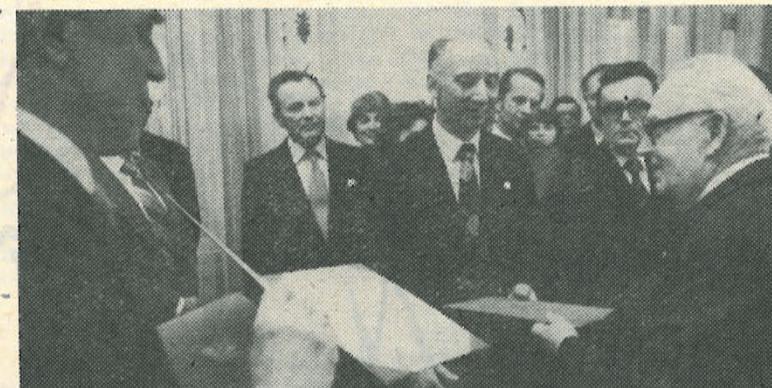

KATOWICE. V celom Poľsku naposledy pribiehalo vojvodské programové konferencie PZRS. 21. februára t.r. sa takáto konferencia konala v Katowiciach, ktorej sa zúčastnil prvý tajomník ÚV, predsedu Rady ministrov, armádny generál Wojciech Jaruzelski, ako aj ďalší členovia Politického byra, sekretariátu ÚV a vlády. Učastníci tejto najväčšej stranej organizácie v Poľsku, ktorá má ok. 284 tis. členov a kandidátov, zhodnotili pôsobnosť strany v tejto oblasti v uplynulých dvoch rokoch a načrtli plán ďalšej činnosti. Veľa pozornosti venovali taktiež hospodárskej problematike, najmä situácii v najdôležitejších priemyselných odvetviach tejto oblasti, ktoré majú klúčový význam pre celé národné hospodárstvo. Pravé banici ako prví zabrzdili vlnu poklesu výroby a tento rok, podobne ako vlni, majú vytiažiť ok. 190 mln ton uhlia. Veľký dôraz — ako sa zdôrazňovalo — treba však položiť na racionálne hospodárenie uhlím, maximálne využitie zásob a šetrenie.

Na záver prehovoril W. Jaruzelski, ktorý o.i. povedal: „... nezávisle na rôznych slabostach a porážkach strategická línia našej strany je od augusta 1980 až po terajšie obdobie pozastavenia vojnového stavu stabilná a dôsledná. Je to línia IX. zjazdu, línia boja a porozumenia, línia socialistického chápania obnovy.“

Učastníci konferencie schválili zároveň rezolúciu vyjadrujúcu protest proti revizionistickému a revanšistickému vystúpeniu ministra vnútra NSR — Friedericha Zimmermannu. musí byť znamením našich čias, keď skutočne chceme vybudovať socialistickú spoločnosť.“

Snímka: CAF — Rozmysłowicz

VARŠAVA. Henryk Jabłoński odovzdáva nominačné akty novým profesorom. Štátne rada udělila sto vedeckým pracovníkom profesorské tituly. V prejave prednesenom na slavnosti prof. Jabłoński zdôraznil, že „prirodzené humanisticke spojenec vedy a umenia musí byť znamením našich čias, keď skutočne chceme vybudovať socialistickú spoločnosť.“

Snímka: CAF — Rozmysłowicz

NOVÝ TARG. Predaj traktorov URSUS v ŠSS (POM) v Zaskali. Na posledných sa podstatne zmienila distribúcia traktorov — namiesto dotejších 400 predajných stredisk, ktoré pracovali rôzne, zaviedli 120 špeciálnych stredisk, kde — ako prisľúbil rezort polnohospodárstva — okrem nákupu bude možné uskutočniť aj opravu náradia. Počkáme, uvidíme...

Snímka: CAF — Momot

2/83 • V ČÍSLE:

- U zrodu slovanské epopeje 6
- Rozhovor s Eliškou Balcerovou 10
- Jarné zvyky na Orave, Obilnina budúnosti 12—13
- Blízo života, Dve podoby jednej obce 14
- Na pôde, ktorá nevyžívá 24

Snímky: CAF

PRIEHRADA NA DUNAJCI

Táto priehrada od začiatku vzbudzuje mnohé protikladné miemky a hoci jej výstavba pokračuje — spory neprestávajú. Niektorí kladú otázku: má vôbec zmysel pokračovať vo výstavbe? Nikto nevie, kolko miliónov pohľadu ešte táto investícia, zatiaľ stála už 3/4 plánovanej sumy. Ingerencia človeka v Pieňinskom národnom parku dosiahla také rozmer, o akých sa nehovorilo v momente rozhodnutia o výstavbe. Odborníci tvrdia, že aj keby výstavbu dokončili, účinnosť nádrže sa bude z roka na rok znižovať, keďže sa bude zanášať múľom natoľko, že po niekoľkých desiatkoch rokoch múl zaplní značnú časť

protipovodnej rezervy. Stane sa tak ešte za života tvorcov czorsztynského jazera.

Je najvyšší čas ukončiť spory o to, ako táto stavba zmení podnebie Pieňin. Vedci už dávno dali na to odpoveď. Podľa nás treba dnes urobiť všetko, aby škody a straty boli čo najnižšie. Veľmi pomalé tempo výstavby czorsztynskej priehradby by malo prinútiť ľudí, ktorí sú za to zodpovední, aby rozhodli, že treba budovať ďalej, ale takým spôsobom, ktorý zaručí vysokú kvalitu tohto hydrotechnického podujatia. Naš fotoreportáž predstavuje najaktuálnejší stav výstavby priehradby.

23. ÚNORA 1918 v bitvě nad Narvi a u Pskova proti intervenci německým vojskům ohrožujícím Petrohrad se zrodila Sovětská armáda. Zocelená a zakalená v tříletém boji se silami světového imperialismu a vnitřní kontrarevoluce uhnala vymožnosti Říjnové revoluce a později, po přepadu Sovětského svazu hitlerovským Německem, kladla urputný odpor nepříteli. V zimě 1941 zastavila nepřitele u Moskvy a ve vítězné bitvě u Stalingradu, která trvala od 17.VII. 1942 do 2.II.1943, převážila rozvoj událostí ve druhé světové válce ve prospěch SSSR a celé protihitlerovské koalice. V roce 1944 vyhnala uchvatitele z území Sovětského svazu a zahájila řadu velkých operací, které přinesly svobodu Polsku, Československu a mnoha jiným národům.

Sovětské ozbrojené síly jsou dnes hlavní silou Varšavské smlouvy a obranným štítem celého socialistického společenství. Na snímku: Nejtěžší boje u Stalingradu se sváděly na Mamajově kurhanu, kde se dnes tyčí triapadesátimetrový pomník Matky vlasti.

DOSUD NIKDY se tak často nemluvilo o hrozbe výbuchu nukleární války i také dosud nikdy jednání o odzbrojení neprobíhalo v takovém rozsahu a tak intenzivně jako nyní. Jak shodně soudí mnoho komentátorů, letošní rok bude rozhodující. Odpoví, zda závody ve zbrojení mohou být zastaveny. Zneklidnené světové veřejné mínění se dožaduje, aby supermocnosti nezanedbaly žádnou možnost dozaří kompromisu. Jedná se o věc nejdůležitější — o budoucí osud lidstva.

Na snímku: Delegace SSSR na setkání KEBS, které se znova sešlo 8. února tr. v Madridu. Madridské setkání se účastní představitelé 35 států, z toho dvou mimoevropských — Spojených států a Kanady. Setkání bylo zahájeno 11. listopadu 1980. Nynější kolo jednání je již sedmé. Základem jednání 35 států je návrh závěrečného dokumentu, předložený 9 neutrálními státy. Vyřešení zbyvajících sporných otázek hledají pracovní mediační skupiny. Je to nová forma práce madridské konference. Zleva: Igor Andropov, Anatolij Karpov a Anatolij Kovalov (předseda delegace).

24. APRILA T.R. SA V RAKÚSKU budú konať voľby do federálneho zhromaždenia čiže Nationalratu. Terajší kancelár, 71-ročný Bruno Kreisky, vodca socialistické strany (SPOe), bude kandidovať po štvrtýkrát. Teší sa všeobecnej úcte nielen v Rakúsku. Netají, že to budú jeho posledné voľby a že súhlasí s ďalším vykonávaním funkcie kancelára, ak jeho strana do-

PARÍŽ. Takýmto originálnym spôsobom mongolská akrobatská skupina Enhtsetseg drží čínsku čajovú súpravu. Za túto figúru získala zlatú medailu na svetovom festivale Cirkus zajtraška. Pojem človek-guma nie je v tomto prípade ani trochu prehnany.

Snímka: CAF-AP

siahne absolútne víťazstvo. Nechce žiadnu koaliciu, ako to v Rakúsku bývalo v minulosti. Začiatok Rakúšania hlasujú skôr na Kreiského ako na socialistov, keďže nezabúdajú, že vyzdvihol krajinu z marazmu a hospodárskej krízy a urobil z Viedne stredisko veľkej medzinárodnej politiky. Sance Kreiského sú najväčšie, ale vnútorné súperenie, recesia svetového hospodárstva, ktoré nemohlo obísť ani Rakúsko a opozičný boj robi svoje. Spôsobuje, že volebný boj bude ostrý. Nevedno tiež, či Kreisky keby aj vyhral voľby, bude kancelárom po celé volebné obdobie, keďže nie je príliš zdravý. Kommentátori sa domnievajú, že sa to môže stáť v polovici volebného obdobia, keď on sám o tom rozhodne a nebude to na škodu jeho strane.

LYONSKÝ KAT. Veľký rozruch nielen vo Francúzsku vyvolalo chytenie a deportovanie do Francúzska vojnového zločincu Klau-

sa Barbiho Altmanna, ktorý bol počas druhej svetovej vojny šéfom gestapa v Lyone. K. Barbiho, nazývaného „lyonským mäsiarom“, zavreli v pevnosti Montluc, kde cez vojnu mučili účastníkov francúzskeho odbojového hnutia, medzi nimi vodec francúzskeho odboja Jean Moulina. Je zodpovedný za usmrtenie 4300 osôb a za deportovanie do koncentračných táborov vyše 7600 osôb. Klausua Barbiera objavili v La Paz v r. 1972, lenže vtedajšia bolivijská vláda ho nechcela vydáť. Situácia sa zmenila až koncom min. roka, keď sa vrátil z emigrácie bývalý prezident Bolívie Hernan Siles Zuazo a zvrhnutý bolivijský diktátor, gen. Luis García Meza, musel ujsť do cudziny. Príprava procesu K. Barbiemu, obžalovaného zo zločinov proti ľudstvu, potrvá dosť dlho, ale už dnes sústredí celú pokrovkovú svetovú verejnú mienku.

Snímka: CAF

ROZLÚČKA S TENISOM. Rozhodnutie o skončení aktívnej činnosti nie je ľahké, čo potvrdzuje aj tato snímka so zamysleným pánobnosným wimbledonským víťazom Björnom Borgom. Jeho tréner Lenneart Bergelin k tomuto rozhodnutiu poznámenal, že „Borg už nemá takú motiváciu hrať tenis ako predtým.“ Skôda, lebo má iba 26 rokov. Už pred rokom sa začalo hovoriť, že Borg nechá tenis. John McEnroe však upozorňoval, že Borg aj po dlhšej prestávke bude stále patrít medzi najlepších. Borg, ktorý sa narodil nedaleko Stockholmu, začal hrať tenis v 13. roku života. V r. 1980 bol športovcom číslo 1. V období od 6.IX.1979 do 11.V.1980 vyhral 49 turnajov. Túto sériu prerušil až Guillermo Villas z Argentíny. Borg bol aj zlatou žilou pre priemysel. „Predal“ sa 60 firmám a tak za 10 rokov získal skoro 40 mil. dolárov, z toho 4 zarobil na teniso-vých kurtoch. Borgova rozlúčka

s tenisom nie je asi definitívna, lebo podľa posledných správ, mieni naďalej hrať, ale v exhibičných turnajoch.

PÁPEŽ JÁN PAVOL II. príde na pút Poľska v dňoch od 16. do 22. júna 1983 — bolo to dohodnuté na stretnutí predsedu Rady ministrov, armádneho generála Wojciecha Jaruzelského s primárom Poľska, kardinálom Józefom Glempom. Počas stretnutia konštatovali, že tak orgány štátnej moci, ako aj cirkev pôsobia v prospech takej prípravy návštevy pápeža Jána Pavla II. v Poľsku, aby prispeala k priaznivému rozvoju najdôležitejších otázok pre štát a národ: k občianskej súčinnosti, k národnému dorozumeniu a normalizácii života v krajinie.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VÉCI PRL složilo velyvyslanci Německé spolkové republiky dr. Georgu Negwerovi rozhodný protest v souvislosti s výpovedí ministra vnitra NSR Friedericha Zimmermana, a také některými výroky jiných představitelů vlády NSR, v nichž jsou uváděny v pochybnost územní a politické reálie v Evropě, potvrzené ve smlouvách, které NSR uzavřela se socialistickými státy, a také v Závěrečném aktu KEBS.

POKUSY. Hrôzostrašnou vidiou, že v laboratóriach bude možné vypestovať ľudské „náhradné súčiastky“, šokoval brit-

ský vedec, doktor Robert Edwards, ktorého nedávno obdivovali ako tvorca „dieťaťa zo skúšavky“. Malá Luisa Brownová bola jeho najväčším úspechom. Avšak vo svojich pokusoch prekročil isté hranice, že dokonca britská lekárska spoločnosť zabránila svojim členom udržiavať odborné styky s doktorm Edwarsom. On však nadal robi genetické pokusy na embryách a v svojich výhľaseniacích podotýka, že bude možné transplantovať ľuďom „náhradné súčiastky“. V lekárskom svete, ale nie len, sa opäť rozprúdila diskusia o tom, kedy sa začína ľudský život. Manipulovanie génami môže pomôcť lekárom úspešne liečiť niektoré dedičné choroby už v počiatokom období tchotonstva. Problém je však v etickej stránke veci, čoho sa týkajú hlavne aj terajšie spory.

Americkým genetikom sa medzitým podarilo vďaka génovej manipulácii vypestovať 6 myší, ktoré sú dvakrát väčšie ako normálne. To, čo doteraz bolo možné len pri bakteriách a vírusoch, uskutočnili po prvý raz u savcov. Vedci sú toho názoru, že tento pokus môže otvoriť novú éru v chove zvierat, ktoré sú pre ľudovku zvlášt užitočné, napr. dobytka a ošípaných. Lenže či neskôr nemôže dojsť k vzniku superčloveka?

WARRIOR JAKO NOVÝ. Je den mužný profil proti druhému — rezbar Norman Gaches dokončuje restauraci dřevěné plastiky z britské lodi *Warrior*. *Warrior* byla první bitevní loď konstruovaná ze železa — bylo to v roce 1860 — a nyní byla velkým nákladem restaurována.

Kamčatka — exotická krajina sopiek a gejzírov. Tuná sa začína deň v ZSRR.

Snímka: I. Vajnštajn

TEPLO Z VNÚTRA KAMČATKY

Na Kamčatke (polooostrov na východe ZSRR) objavili vyše 200 horúcich prameňov a gejzírov. Obrazne povedané, obyvatelia polooostrova doslovne chodia po horúcej pôde. Avšak hlavné zásoby horúcej vody a paru sa ne nachádzajú na povrchu, ale v hlbke 300 a viacjorazovej metrov.

Pred hydrologmi z Kamčatky je nasledujúca úloha — využiť toto lacné teplo, zmeniť ho na elektrickú energiu a potom ohrievať skleníky a obytné domy.

Pre dosiahnutie tohto cieľa urobili už veľa. V mestečku Paratunka podzemné teplo využívajú skleníkový kombinát; zaroven zohrieva dve dediny. Na rieke Paužetke je v prevádzke prvá

geotermická elektráreň. Spočiatku mala výkon 5000 kW a teraz je dvojnásobne väčší. Táto elektráreň zabezpečuje energetické požiadavky dediny Ozernaja.

Súčasne hydrogeologovia z Kamčatky robia výskum veľkého geotermického prameňa — Mytnovského. Spolupracujú s nimi vulkanológovia. Výskumu dokázali, že je to unikátny prameň, teplota parovodnej zmesi dosahuje 270 stupňov a tlak 25 atmosfér. Plánuje sa tuná výstavba geotermickej elektrárne s výkonom 200 000 kW.

Práve teraz tam hľbia desiatky jám, aby čo najskôr mohli začať výstavbu elektrárne.

(Kraj Rad)

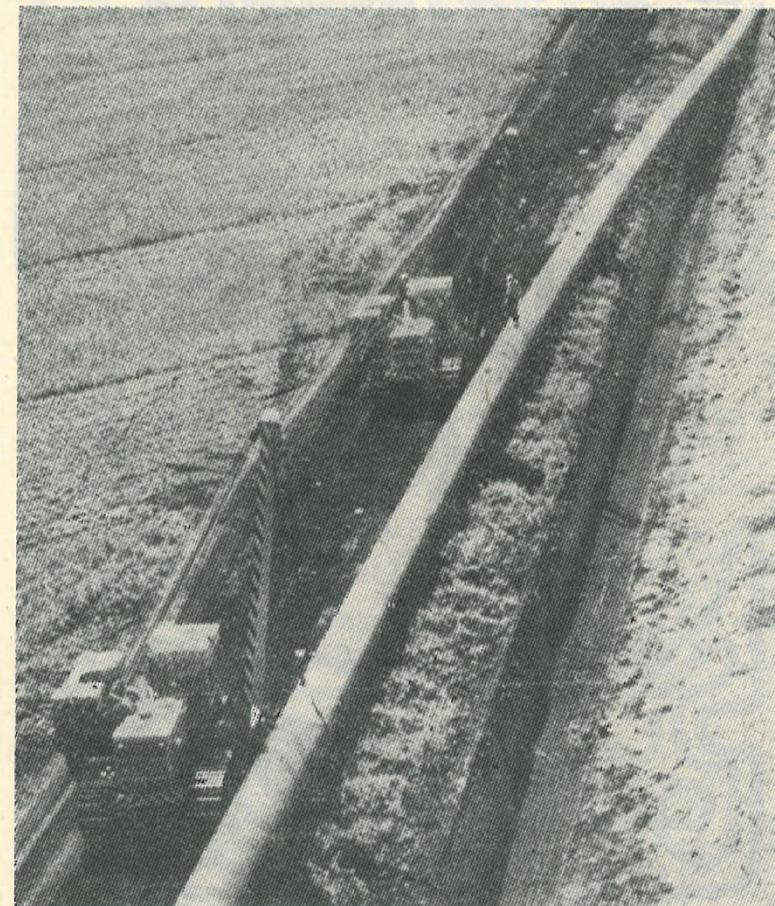
OBŽALOBA

A VAROVÁNÍ. V Ho Či Minově městě se uskutečnilo mezinárodní vědecké sympozium o důsledcích chemické války USA proti Vietnamu. Přes sto tisíc tun jedovatých látek americké výroby zničilo dva milióny

lesních porostů a téměř čtyřicet procent ploch zemědělské půdy a těžce poškodilo biologickou rovnováhu v jižní části Vietnamu. Nejtragičtějším následkem americké chemické války jsou dva milióny přímo postižených lidí. Sympozium, jehož

se zúčastnilo na 140 vědců ze dvaceti zemí, rovněž připomnělo oprávněnost zařazení chemických zbraní mezi nejbrutálnější nástroje vedení války. Na snímku z doby americké agresi je zničená vegetace na jihu Vietnamu.

MAGISTRÁLA URENGOJ — ZÁPADNÍ EVROPA.

V lednu 1984 poteče ze Sibiře do západní Evropy mohutný proud zemního plynu. Nový plynovod bude rekordný nejen svou dĺžkou, ale také propustnosťou, úrovňou automatiky a kontroly, technickými parametrami. Stavbu, jejíž realizace již prekročila polovicu, nehrozilo ani embargo Reagana vlády, ktorým se USA priesopor realizističnej uvažujúcich západoevropských spojencov pokusili ztiažiť uskutečnení tohto projektu. Na snímku: Lipecká oblast južne od Mosky — do príme rýhy se ukladá nekonečný had svařených rour. Časť rour dodává podľa smlovy firma Mannesmann z NSR.

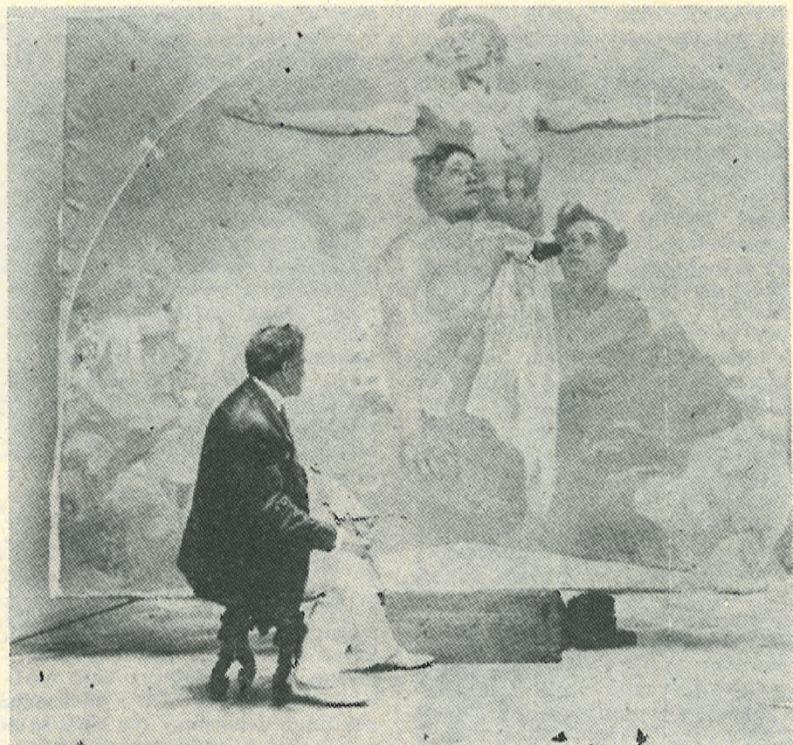
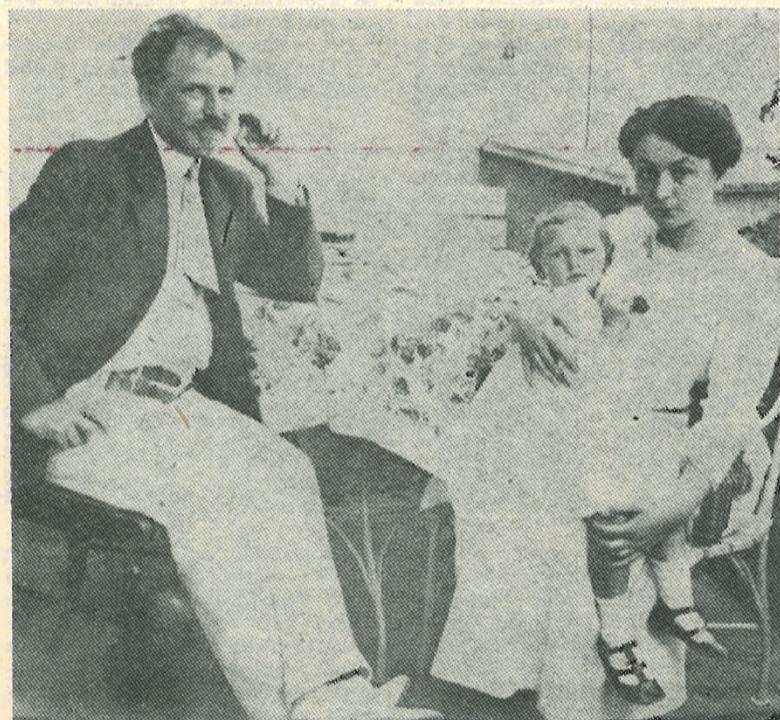
U ZRODU SLOVANSKÉ EPOPEJE

Zájem o výtvarné dílo Alfonse Muchy (1860–1939), představitele Art Nouveau — Nového umění v Paříži na přelomu 19. a 20. století, ani v poslední době neslábne. I když od souborné výstavy roku 1963, která znova objevila umělcovy kvality, letos uplyne dvacet let, jeho grafické listy v časopisech, divadelní plakáty se Sárou Bernhardtovou, symbolické obrazy na motivy bible a slovanských dějin nebo užitkové předměty od šperků po poštovní známky stále budí obdiv i spory. Zatímco široká veřejnost nachází v dekorativním stylu „la belle époque“ společný výraz evropské kultury a nebo často jen příjemně rozptýlení uprostřed všedního dne, odborníci rozlišují mezi prvním obdobím Muchovy tvorby (1887–1900), kdy se populárnímu malíři a grafiku podařilo spojit moderní symbolismus s potřebami průmyslu a obchodu, anží by se zpronevěřil hledačskému úsilí, a obdobím druhým, kdy se umělec míjí s novými proudy i s požadavky publika a marně se snaží o syntézu lidové tradice Moravy s monumentálními vizuemi klasicistní malby v cyklu Slovanská epopej. Dosud však zůstávají otevřeny otázky: jaké okolnosti způsobily tak velký skok od umělcovy popularity k nepřízní publika? A proč se Muchova tvorba musela ubírat touto cestou?

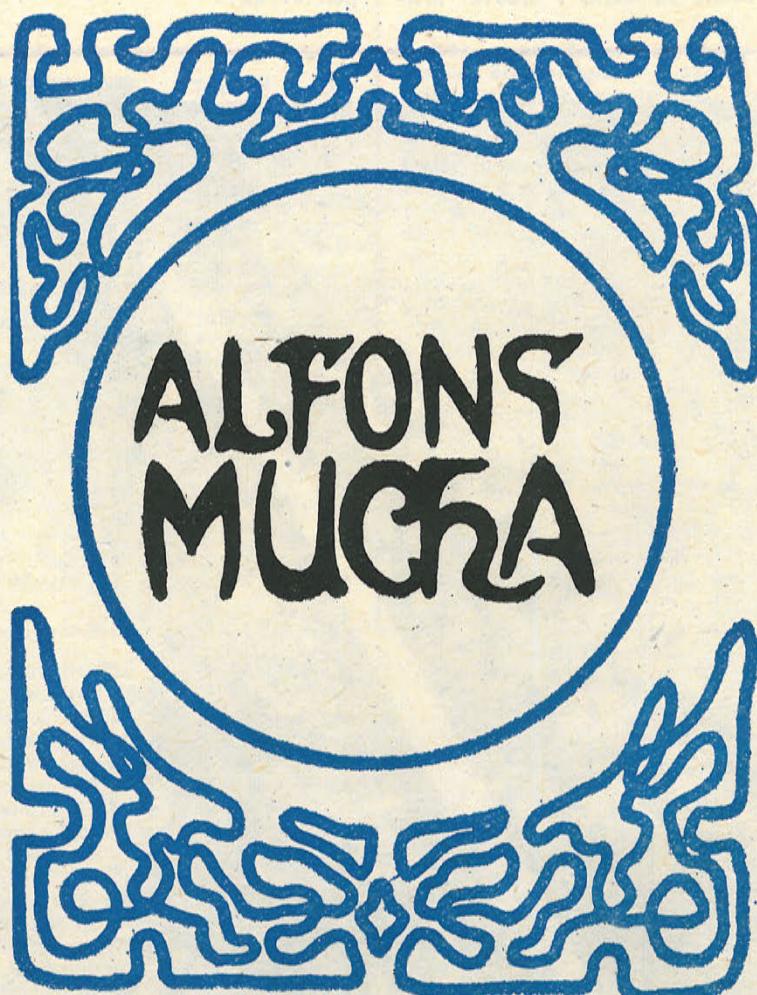
Několik možných odpovědí naznačuje životopisná kniha „Alfons Mucha“, kterou napsal na podkladě archivních materiálů a vlastních vzpomínek malířů syn Jiří. Ve svém vyprávění přináší více osobních poznatků, k nimž došel při sektárních s otcovými přáteli a během dětství stráveného v ateliéru na zbirožském zámku. Cenné jsou zejména postřehy o vzniku Slovanské epopeje. Právě na nich je nejlépe vidět, jak synovský důvěrný portrét přerůstá v zápas o historickou pravdu. Teprve díky četným odbočkám v čase, díky konfrontaci dnešních názorů se starým deníkem a s dávnými dopisy stává se jasnějším, že Mucha šel tvrdosíjně za idealistickou představou slovanské jednoty v době, která sblížení národu nepřála, a už vůbec ne v souvislosti s lidovými tradicemi. Ale stejně tak z vyprávění vyplývá, že Muchovo drama mohlo mít jiné finále, kdyby se dožil změněných podmínek, za nichž poselství Slovanské epopeje promlouvá k širokému publiku novou řečí a připomíná potřebu vrátit se k pramenům národní kultury zvláště naléhavě. Přečtěte si sami krátký výnátek ze zmíněné knížky Jiřího Muchy.

PETR POSLEDNÍ

Alfons Mucha s rodinou.

Alfons Mucha před ukončeným obrazem pro pražský reprezentační dům. Snímky: ARCHIV AUTORA.

(...) V době, kdy otec začínal Slovanskou epopej, jsem ovšem ještě dávno nebyl na světě. Tehdy zajízděl pravidelně do Paříže, jako by se stále nemohl odpoutat. Teď, když bylo jeho rozhodnutí zůstat v Čechách natrvalo nezměnitelné, neozývá se v dopisech matce pouze nostalgie, ale přímo pochybnost, zda učinil správně, že opustil město, které ho jako neznámého mladého malíře přijalo s otevřenou náručí. „Nejvíc mě těší, když všude vidím, jak mne mají rádi,“ piše 1. prosince 1911. (...) V dopise ze 4. prosince 1911: „Byl jsem u Rodina (pozn.: vynikající francouzský sochař impresionista), byl moc rád, že jsme se zase sešli (...). Ve středu s ním mám zase schůzku. Měl velkou radost z mé práce na Epopeji.“ 7. prosince piše: „Usnesl jsem

se s ním na prvních třech obrazech: první prehistorický, jakýsi pravopocátek, Adam a Eva Slovanstva. Tak jak jsem si to doma naskicoval. Druhý z doby pohanské, slavnost slunce, a třetí, Metoděj přináší bulu papežskou, již se ustanovuje jazyk slovanský za jazyk liturgický. To bylo největší rozpětí moci slovanské."

První definitivní skici provedl v březnu následujícího roku na jugoslávském pobřeží. Zásobil se tam i ohromným počtem kreseb z prostředí venkovského lidu, jehož zvyky a kroje se mu zdaly být nejbližší slovanským národům na začátku dějin. Společníkem na téhle cestě, kterou podnikl s Maruškou, byl Joža Uprka, jeho dávný druh z Mnichova. (...)

Svému zamilovanému tématu, hře barev slováckých krojů, se Uprka věnoval se střídavým štěstím u kritiky. Ačkoliv žil doma a nemaloval nic než folklór, měl to u některých stejně špatné jako otec, obviňovaný z odrodilství, u některých zas až příliš dobré. Česká kritika měla vždycky velké potíže s posuzováním nějakého díla dle jeho skutečné umělecké hodnoty. Názory, příslušnost k té či oné skupině, češtvi, nečeštvi, chvilkový politický situace, osobní sympatie nebo antipatie, to všechno patřilo ke kritériím a tak jeden chválil, druhý haněl a pravda zůstávala stranou. (...) Současněkum šlo tehdy o uznání národa jako kulturně rovnocenného partnera, a stále věřili, že folklór je dokladem vysoké umělecké tradice, který sám stačí zajistit přední místo mezi kulturními národy. (...)

V tom duchu klíčila a tvořila se i Slovenská epopej. Nebyla miněna jen jako osobní umělecký projev, ale jako součást aspiraci národa a Slovanstva vůbec. Bylo to angažované umění v celé své prostotě, o kterém dnes teprve víme, jak opatrně je třeba s ním zacházet. (...)

První tři obrazy cyklu namaloval skutečně velmi rychle a představují nejlepší část celého cyklu. (...) Díjem z této tří pláten velikosti šest na osm metrů je skutečně zarážející. Jsou to podivné kompozice, kde se do reality obrazu prolínají fantastické archaické postavy vznázející se ve vzduchu a zakomponované do celku s takovou jistotou, že působí dojmem přirozené současti scény. (...)

Na celkovou koncepci Epopeje měla jistě vliv jeho návštěva v Rusku v roce 1913. Po návštěvě Tretjakovské galerie napsal: „Je jistá doba, na sklonku minulého století a začátkem tohoto, kdy se probudilo několik znamenitých malířů, kterým v duší procít ruský duch a kteří správně vytušili, že jednou z nejdůležitějších složek v duchu ruského člověka je hlboubení od pověry až po záhadu metafyziky. Ruskému umělci je tato stránka zvlášť blízká, neboť i v jeho duši se ozývá více, než on sám tuší, byzantské citění a jeho nekonečné množství symbolů... Tento sklon k symbolům podědili všichni Slované... a proto zůstane řeč symbolů pro Slovany nejjistějším způsobem, jak sdělit své pocity ostatním slovanským bratřím.“ (...)

Krátké před vypuknutím první světové války tři plátna Slovenské epopeje byla odevzdána Praze a otec již pracoval na realizaci ruského obrazu a připravoval takzvaný husitský triptych, jehož střed tvoří Kázání Husa v kapli Betlémské a po každé straně plátno stejně výšky, ale poloviční šíře, představující stavění Betlémské kaple na popud Miliče z Kroměříže, a okamžik, kdy „slovo bylo proměněno v čin“ — první setkání husitů v Křížkách, ve zbrani S husitským triptychem pak souvisí ještě obraz Po bitvě na Vítově, Chelčického kázání, zahájení tisku první české bible Kralické v Ivančicích a smrt Komenského na břehu nočního moře. Podle doby vzniku ke skupině triptychu naleží ještě obraz z chorvatských dějin. (...)

V roce 1909 otec počítal, že mu celý cyklus Epopeje vezme čtyři nebo pět let. Ve skutečnosti mu věnoval osmnáct let života a do svého osmašedesátého roku trávil devět až deset hodin denně na šestimetrovém lešení, na kterém vypracovával jednotlivé detaily. (...)

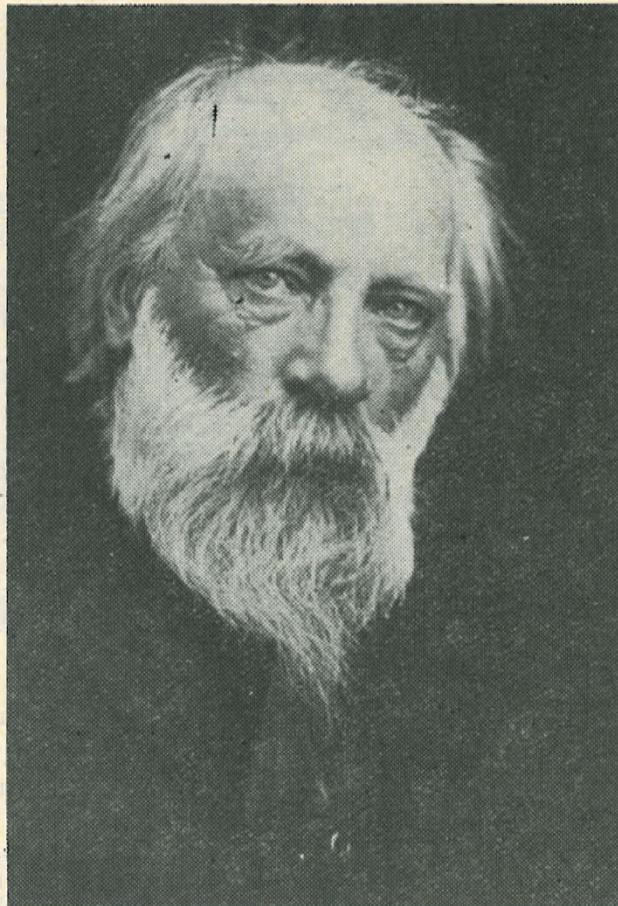
Dne 1. září 1928 byla Slovenská epopej oficiálně odevzdána městu Praze, ale ani pak ještě jeho práce neskončila a dokončoval nebo opravoval některé obrazy takřka až do posledních dnů svého života.

Tisk reagoval kladně, několik listů záporně. Čte-li člověk ty nespočetné články, uvědomí si, jak provokativně působí dílo až do dnešního dne. Je v tom hodně subjektivismu a sektářství. Z těch starých referátů vhodným vynecháním lze dokázat všechno — i že zvítězil, i že prohrál. (...)

Ani po padesáti letech není ve věci Slovenské epopeje jasno. V katalogu výstavy v Grand Palais r. 1980 praví Jana Brabcová: „Verejnost Muchovy vlasti přijala Epopej s pocity smíšenými, ba možno říci většinou negativní. Pocítovali ji jako dílo, jehož myšlenky a cíle nesouznamy s dobou jejího vzniku. Byla si však vědoma upřímnosti a poctivosti úsilí, které bylo vytvoření celého cyklu věnováno. Viděla v ní jeden z těch rozporuplných uměleckých omyleů, před nimiž staneme v útcě a litosti nad sumou práce, která zde byla vynaložena.“ (...)

Anna Dvořáková naproti tomu uzavírá svou práci o Muchovi-malíři: „Přes to, že obrazy jsou poměrně nepřístupné, Slovenská epopej bude nesporně znovoubjevena a oceněna, jako byli znovuobjeveni symbolisté a začíná být uznávána akademická malba.“

JIRÍ MUGRA

JAROSLAV VRCHLICKÝ

Za trochu lásky...

Za trochu lásky šel bych světa kraj,
šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý,
šel v ledu — ale v duši věčný máj,
šel vichřicí — však slyšel zpívat kosy,
šel pouští — a měl v srdci perly rosy.
Za trochu lásky šel bych světa kraj,
jak ten, kdo zpívá u dveří a prosí.

VELIKÝ PŘEDCHŮDCE

Před 130 léty, 17. února 1853, se v severočeských Lounech narodil velký český básník Jaroslav Vrchlický. Málkomaterému básníkovi se dostalo už za jeho života takových poet, ale málkomaterý byl také tolik pravého i neprávěho napadání. K prvnímu střetnutí došlo hned na počátku jeho literární dráhy, kdy mu zastánci tzv. národního směru v literatuře nemohli odpustit jeho snahu tvořit umění čerpající z uměleckých a myšlenkových zdrojů evropské kultury. Vrchlický však zvítězil a osmdesátá léta byla nejšťastnějším obdobím jeho tvorby a života. Láska, příroda a umění — to jsou hlavní zdroje jeho lyriky.

Vrchlický však nechtěl být jen přírodním a milostním lyrikem. Od samého počátku chtěl zachytit osud člověka v širších, historických rozměrech. Výsledkem této snahy je cyklus Zlomky epopeje, jenž je odrazem konkrétních zápasů doby a básníka.

V devadesátych letech další útoky na umělce v době, kdy prožíval rovněž citovou krizi v osobním životě, vedly k rezignaci a ke krizi umělecké. A přece se ještě jeho tvůrčí duch v plné síle projevil. V roce 1909, kdy už jen živořil, zasažen mozkovou mrtvicí, vydal sbírku Strom života, hold životu a jeho kráse. Zemřel 9. září 1912. Tehdy už nebylo pochyb o tom, že právě on byl velkým předchůdcem moderní české poezie, v níž má své pevné místo.

Mapa oblasti,
o niž pišeme
v dnešním článku.

ZBIGNIEW TOBIAŃSKI

NA RACIBORSKU

Když jsem četl práci Karla Dejny, věnovanou jazykové problematice na československo-polském pohraničí, nesoudil jsem, že na Raciborskou jsou celé osady s českým obyvatelstvem. Teprve když jsem sám navštívil území na jih od Raciborze mezi řekami Cynou (zvanou též Psinou) na severu, Odrou na východě a československo-polskou hranicí na jihu, našel jsem tam vesnice s polským obyvatelstvem a jiné s obyvateli českými, kteří se považují za Moravané. Dodnes si zachovali svůj odlišný jazyk, který už v roce 1842 vzbudil zájem Vojtěcha Šembery (mj. v článku Jazyk moravský v pruském Slezsku). Tento známý badatel se opíral o materiál českého vlastence Cypríána Leleka z Hlučína. Jazykozpytec, který bere za základ jazyk církevní, těžko dnes může určit, zda daná vesnice mluví „polsky“ nebo „moravským“ nárečím. V běžných rozhovorech zdejší lidé užívají moravský dialekt, ale v případě potřeby výborně mluví polsky. Moravský dialekt hranící na východě s polským nárečím Slezsku až k Velkým Petrovicím v pramenu řeky Ostravice. Posledními vesnicemi tohoto dialekta na pohraničí s polským jazykem jsou Velké Petrovice, Szamarzewice, Krzanowice, Pietryszyń, Borucin, Bieńskowice, Tworków, Owsiszce, Krzyżanowice, Rozków, Zabelków, Chalupki aj. Správně tyto vesnice patří ke třem obcím: Velké Petrovice, Krzanowice a Krzyżanowice. Seznamme se s dějinami této země.

Na pohraničí pruského a rakouského Slezska tři děkanáty — hlubický, hlučinský a kietrzínský — patřily k Prusku, ale byly podřízeny olomouckému arcibiskupství v Čechách. Mezi Čechy na tomto území bylo 98,42 proc. katolíků. Řeka Cyna v raciborském a Troja v hlubickém děkanátu tvořily hranici dvou diecézí. Na jih od této řek žili Moravané (pod administrativou olomouckého arcibiskupa) a na sever Poláci (wroclawské arcibiskupství). Tato hranice dělila mj. vesnice Velké Petrovice na dvě části. Většina na jihozápad od řeky Ciny patřila k moravské části. Administrativně vesnice patřila k Prusku, církevně byla podřízena olomouckému arcibiskupství. V XVII. století tam přicházeli jezuité z Olomouce. Zpočátku kázali německy, ale etnické složení zdejších jezuitů se měnilo, protože mezi ně přicházela místní mládež. Posléze se kázání začala konat v místním jazyku.

K rekatolizaci této části Slezska přispěli řeholní duchovní. Na Raciborskou a Těšinskou byli Češi věsměs římskokatolického vyznání. Bylo to totiž místní obyvatelstvo, na rozdíl od Opolska a Wroclawská, kam se přistěhovali čeští protestanti vystěhovalci. Do Velkých Petrovic se sice také dostali z Čech huště, ale neupevnili tu svoji víru.

VE VELKÝCH PETROVICÍCH

Ve Velkých Petrovicích odědávna žili Češi, Poláci a Němci. Němců nebolo mnoho. První zmínku o Velkých Petrovicích známe z XIII. století, kdy vesnice koupil Brunon von Schamburg, v letech 1245–1281 olomoucký biskup. Pozdější olomoučtí biskupi přes odůvodněné protesty slezských knížat usilovali o to, aby distrikt v Kietrzi (k němuž patřily i Velké Petrovice) byl částí Moravy. Podle historických pramenů olomoucký biskup koupil od českého krále Otakara ve Velkých Petrovicích 45 jiter země za 11 stříbrných marek. Později se majitelé Velkých Petrovic často měnili. V roce 1389 je vlastnil německý feudál Wernke, v roce 1523 Jan Rottenburg z Kietrza a v roce 1555 Sebastian Reiswitz.

V roce 1683 král Jan III. Sobieski táhl na pomoc Vídni. V Raciborzi ho nadšeně vitali. V Petrovicích se dodnes vypráví, že král noval v petrovickém zámku. Podobná tradice je živá i v Krzyżanowicích.

Vraime se však k majitelům Velkých Petrovic. Zadlužený, špatně řízený majetek této vesnice přešel 10. dubna 1722 za 12 500 guldenů do rukou Ottona von Schrattenbacha. Již pod pruskou vládou (od roku 1742) tehdejší majitelé statku prodali všechnu půdu v roce 1797 za 75 500 marek 17 grošů a 10 fenigů. Do roku 1849 vesnice musela splácat arendu ve výši 700–800 tolarů ročně.

V roce 1860 obec měla smíři soud. Na ověřování korespondence měla obec vlastní pečeť, zavedenou v roce 1741 zvláštním nařízením pruského krále. Na pečeti byly pluh a dva květy, symbolizující charakter zaměstnaného obyvatel vesnice. Působily tu obecní pokladny, které vybíraly daně. Celkové příjmy obce Velké Petrovice v roce 1860 činily 4386 tolarů a 38 stříbrných grošů. V roce 1768 ve velkých požárech část Velkých Petrovic shořela.

Půda je tu úrodná, odědávna se tu pěstovala pšenice, cukrová řepa, len, brambory a zelenina. Kromě zemědělství se tu rozvíjelo remeslo.

V nedalekém Cyprzanowě a Pietroszyně bylo mnoho zedníků, ve Velkých Petrovicích pracovali krejčí. Krejčovství v této vesnici se pravděpodobně rozvinulo na základě tkalcovských tradic v sudetském podhůří. V Petrovicích se vyráběly různé tkaniny. Krejčovský cech tu vznikl v roce 1884. Již tehdy tu bylo 62 cechovních krejčích a 400 krejčích, kteří nebyli členy cechu. Šili sukně, kabáty, kalhoty a svatební šaty. Remeslem se zabývali ve volném čase po práci na poli.

V roce 1875 byla provedena parcelace a na nových parcelách se začaly stavět domy. V tomtéž roce byl postaven cukrovar a v roce 1907 cihelná. Od roku 1883 tu působila požární stráž.

Obyvatel Velkých Petrovic přibývalo. V roce 1796 jich bylo 783, v roce 1914 2596 a v roce 1937 již 3197.

Dělnické hnutí se ve Velkých Petrovicích zrodilo teprve na počátku XX. století. Zaznamenejme výsledky voleb do parlamentu ve dvou moravských vesnicích Cyprzanowě a Borucině. Socialisté dostali 1 hlas, komunisté 6 hlasů, Katolická lidová strana 5 hlasů a Centrum 59 hlasů. I v této nepříznivých podmírkách však potkáváme ve Velkých Petrovicích pracovníky levice. Dělnické hnutí ve Velkých Petrovicích vyrůstalo z protestu proti stále lépe zorganizovanému kapitalistickému vykořisťování. Situace dělnické tří-

POKRAČOVÁNÍ NA STR. 11

VÍTĚZSLAV NEZVAL

ORÁČ

Orám orám
Přeovávám svět
Od hor k horám
A pak zase zpět

Měřím kruhem
Obzor široký
Za mým pluhem
Tekou potoky

Jejich zřídlo
Je má vlnká dlaň
Ptačí křídlo
Ovívá mi skráň

Moje kroky
Plaší vrány z vrba
Nad potoky
Svítí oči chrp

Hnětu s prstí
Prach a červánek
A z mé hrsti
Vzlétá skřivánek

Kresba: Areta Fedaková

ANDREJ PLÁVKA

Kým odídeš

Kým odídeš, si poplať všetky dlhy,
i listy dopíš, ak máš dakomu —
život je krátky, čo je ako dlhý,
nenasýtiš v ňom dušu lakovú,

čo neskromne už po večnosti siaha,
či veľká je, či hoc aj krpatá,
ako raz prišla — tak odíde nahá,
ked' jej už osud rôčky doráta.

No nie je jedno, čo ostane po nej,
až smrť sa ozve svojou predtuchou,
nie je vždy koniec v schránke
v zemskom lone,
hoc neveríme dávno na duchov.

Aj twoje meno spomienkami pohne
tak ako vánkom v dusnej páľave,
a posvieti zas jak svetielko skromné
i blúdiacemu v hustej temrave,

ak s tvojim menom smútok doproprajný
ale i radosť niekedy vybúsi —
nežil si darmo, nič si neprémárnil,
ak bude dobre živým na duši.

SLOVNÍK ŽIVOTA (96)

Rozlišujeme pisanie „z“ a „vz“

z

zdať sa (zdá sa mi, že prší);
zdúvať sa (krava sa zdúva)

zhliadnuť 1. zhliadnut
zhora, 2. zhliadnuť niekoho;
zist (sa) 1. zist zhora dolu, 2.
zist sa spolu, 3. zíde sa mi niečo
(nôž);

zletiť (sa) 1. zletiť zhora dolu,
2. zletiť sa spolu;

znášať (sa) 1. znášať sa s nie-
kým, 2. znášať krivdu, 3. znášať
niečo zhora, 4. znášať niečo do-
vedna;

zniest 1. zniest niečo zhora, 2.
zniest niečo dovedna, 3. zniest
utrpenie;

zrásť (rana zrastie);

zmáhať (vo význame premáhať);
zmôcť (prácu);

vz

vzdať sa (o nepriateľovi)
vzdúvať (zvýšovať vodnú hladinu)

vzhliadnuť (zdola nahor).

vzísť (obilie)

vzletiť (zdola nahor)

vznášať sa (lietadlo)

vzniest sa (lietadlo)

vzrástať (obilie, podnik)
vzmáhať sa (vzrastat, dariť sa)
vzmôcť sa (na obranu a pod);

korsarski
korsarstwo
kort
kord

pirátsky
pirátsky
kort (tenisovy)
kord

pirátsky
pirátsky
kort
kord

korupeja

korygovač

korytarz

korytko

korzec

korzeň

korzyć się

korzystać

korzystny

korzyśc

kos

kosa

kosiarka

kosiarz

kosić

kosmaty

kosmetika

kosmiczny

kosmonauta

kosmopolita

kosmos

kosodrzewina

kosooki

kosteczka

kostium

korupcia

opravovať

chodba

korýtko

korec (miera)

koreň

koriť sa

využívať

priaznivý

osoh, zisk

drozd

kosa

žaci stroj

žnec

kosit

chlpatý

kozmetika

kozmický

kozmonaut

kozmopolita

kozmos, vesmír

kosodrevina

šikmooký

kostička

oblek

korupce

opravovat

chodba

korýtko

korec

kořen

kořit se

využívat

příznivý

úžitek

kos

kosa

žaci stroj

sekáč

kosit

chlupatý

kosmetika

kosmický

kosmonaut

kosmopolita

kosmos, vesmír

kosodrevina, kleč

šikmooký, šilhavý

kostička

oblek

Snímka: Jiří Choholáč

EŠTE JEDNA ÚLOHA

V jednom z posledných vlaňajúcich čísel Mladý svet uverejňuje rozhovor J. Kašpara s herečkou Eliškou Balcerovou, známou mnohým čitateľom ako mladá lekárka Alžbeta v seriáli Nemocnica na kraji mesta, ktorý na posledy vysielala poľská televízia. Herečka v súčasnosti nehrá ani v divadle, ani v televízii — je totiž na materskej dovolenke. A hoci

sa seriál už skončil, uvádzame niekoľko najzaujímavejších výňatkov z tohto rozhovoru.

— Teší vás táto zmena?

— Na materskú dovolenku som išla v presvedčení, že svet okolo mňa prestane existovať, že už nikomu nebude na mne záležať. Svet divadla a filmu je miestom neustálych stretnutí ľudí, ktorí diskutujú sa a tešia

sa novým úloham. Vypadla som z toho sveta a zrútila som sa. Bolo to príliš prudké. Večer som ešte hrala v divadle a nasledujúce ráno som už ležala v nemocnici, kde zistili tehotenstvo s komplikáciami. Postupne som si zvykala na samotu. Začala som sa učiť života bez každodenných starostí a zmätku. Začala som čítať, počúvať platne a rozmyšľať... A náhle som si uvedomila, že to, čo ma stretlo, je veľké štastie. Konečne mám čas na vlastný život.

— Túžite po synovi alebo dcére?

— Chcela by som mať druhého syna. Sú matky, ktoré snívajú o dievčatkach a tešia sa tomu, že im budú plesť vrkôčiky a obliekať farebné sukničky, ja som však namou pre chlapca. Páčia sa mi chlapci s doškriabanými kolenami a rozstrapatenými kučerami. S chlapcami si možno ľahšie poradí, sú vyrovnanejší. Mám rada mužov.

— Akých mužov, pekných?

— Naopak. Pekný muž je pre ženu bez fantázie. Takému už nemožno nič pridať. Avšak keď má žena fantáziu, vždy vymyslí škaredému mužovi niečo pekné. Mám rada chlapov, ktorí majú niečo v hlave, bez komplexov. Hoci sú nosatí, hranatí, žilnatí, chudi, tuční... Do čerta s tým. Inteligentný muž má obyčajne zmysel pre humor, je objektívnejší ako ženy. Dokáže sa priznať k porážke. S mužmi možno vtipkovať ostro a o všetkom. Muži sú skratka múdrejší.

— Žena nemôže byť múdra?

— Myslím, že nie.

— Prečo?

— Príroda ju neobdarila múdrošiou. Ženy sú zvláštne tvory. Keby som nebola herečkou, venovala by som sa psychológiu. Pracovala by som ako psychologička a snažila by som sa prísť na to, prečo mám zavše v hľave taký strašný zmätok.

— Kolko rokov má váš prvý syn?

— Šesť a volá sa Honza.

— Ako spolu nažívate?

— Nechovám sa k môjmu synovi ako autoritatívna mama, ale ako kamarátka. Autoritou je otec. Všetko dokáže, všetko opravi, neplatí. Je dokážem plakať, mám svoje chuby, teda môžeme sa spriateliť... Keby som malá dcéra, obe by sme plakali. Môj syn je muž, ktorý musí byť tvrdý. Keď mi je zle, prichádza za mnou a hovorí: „Netráp sa, mama. To všetko prejde“. Preto by som chcela mať ešte jedného syna, tretího muža v rodine.

— Máte brata?

— Mám sestru. Náš dom bol plný žien. Svojho otca vlastne nepoznám. Mala som päť rokov, keď sa rodičia rozviedli. Žili sme s mamou, sestrou a babičkou a mama bola

RUDIA-ROKY-UDALOSTI

FEBRUÁR-ÚNOR

Vítazstvom československého ľudu skončila vládna kríza v Československu, ktorou sa zavŕšil boj s reakciou o charakter republiky a prechod od národnodemokratickej revolúcie k socialistickej revolúcii. Kríza, ktorú vyvolali 20. februára reakční ministri, mala umožniť návrat Československa ku kapitalizmu. Avšak mohutné štrajky a manifestácie pracujúcich prinutili prezidenta E. Beneša prijať demisiu reakčných ministrov a vymenoval novú vládu obrodeného Národného frontu Čechov a Slovákov pod vedením Komunistickej strany Československa na čele s Klementom Gottwaldom.

* * *

1.II.1943 — Oddiely Roľníckych praporov (Bataliony Chłopskie) v počte ok. 400 ľudí zvideli nedaleko Zaboreczna a Róže (býv. okres Tomaszów Lubelski) celodenný víťazný boj s hitlerovskou trestnou expedíciou, ktorá sa usilovala pacifikať túto zamojskú oblasť. 4. februára oddiely AK zamojského in-

spektorátu bojovali s trestnou expedíciou pri obci Laskowiec.

1.II.1946. — Bola vyhlásená Maďarská Ruďová republika.

2.II.1893. — Narodil sa Damin Suchý Baťor, mongolský národný hrdina, vodca mongolskej revolúcie 1912–1918, jeden z hlavných organizátorov Mongolskej ľudovodemokratickej strany, ľudovej armády a Mongolskej ľudovej republiky (um. 22.II.1923).

4.II.1808. — V Kutnej Hore sa narodil Josef Kajetán Tyl, významný český dramatik, prozaik a národný činiteľ. K jeho bohatej tvorbe patrí činohra Fidlovačka, aneb žádný hněv a žádná rváčka. Jej premiéra sa konala 21.XII.1834 v Stavovskom divadle v Prahe, kde bol Tyl dramaturgom. V kľúčovej scéne Fidlovačky, v obraze pražskej jarnej ľudovej slávnosti v Nuselskom údoli, barytonista Karel Strakatý spieval Týlovu vlasteneckú pieseň Kde domov můj, s hudbou Františka Škrupá, ktorá čoskoro znárodnila a stala sa po vzniku ČSR súčasťou československej štátnej hymny (um. 11.VII.1858 v Plzni).

4.–11.II.1945. — V Jalte na Kryme sa konala konferencia šéfov vlád troch mocností:

ZSSR, USA a Veľkej Británie, na ktorej sa dohodli o vedení boja s nacistickou rišou až po jej bezpodmienečnej kapitolácii, o okupácii Nemecka v štyroch osobitných zónach (spolu s Francúzskom), o účasti ZSRR vo vojne s Japonskom a zvolaní po vojne zakladateľskej konferencie OSN. Zaroven schválili rozhodnutie týkajúce sa budúci hraníc Poľska a jeho práva na územia po Baltické more a Odru.

5.II.1942. — V uralskom meste Buzuluk v ZSRR vznikol 1. čsl. samostatný prapor pod velením pplk. L. Svobodu, ktorý sa po svojej prvej bitke o Sokolovo pri Charkove v dňoch 8.–13. marca 1943 vyvinul na 1. čsl. samostatnú brigádu. Po ďalších bojoch o Kijev, potom o Bielu Cerkev na Ukrajine sa brigáda stala základom 1. čsl. armádneho zboru v ZSSR, utvoreného 10. apríla 1944.

8.II.1813. — V Jelšavskej Teplici vo Vyčehodoslovenskom kraji sa narodil Samo Tomášik, vyznamný slovenský štúrovský básnik, spoluautor kladatel prvého slovenského gymnázia v Revúcej, autor piesne Hej, Slováci a mnohých historických povestí (um. 10.IX. 1887 v Chyžnom).

8.II.1828. — V Nantes sa narodil Jules Verne, francúzsky románopisec, autor ce-

našou najnádhernejšou kamoškou. Nikdy som ju neoslovovala mama. Oslovala som ju Havránka, pretože sme sa nazývali Havráncovci...

— Ako ste sa stali herečkou?

— Keď som mala štrnásť rokov, išla som do hudobnej školy v Brne, snáď preto, že tam nevyžadovali konkrétné vedomosti. Ale hlavnou príčinou bolo vlastne ovzdušie divadla, ktoré mama vytvorila v našom dome...

— Kde ste bývali v Brne?

— Bývala som v internáte a bolo mi tam dobre. Som všame vďačná, že s tým súhlasila. Začala som sa učiť na konzervatóriu, poznávať povolanie, ktoré som si zvolila mimoľudne. Mali sme vtedy veľa voľného času a niktovo nevedel, čo bude s nami ďalej. Totiž boli sme experimentálnym ročníkom. Táto sloboda ma fascinovala. Za jeden rok som absolvovala dva ročníky a ešte mi ostávalo veľa času. Veľa som čítala... Uverila som, že stojím na vlastných nohách skôr, než som na nich skutočne stála. Povedala som si, že teória je nezaujímavá a keď sa chcem vôbec niečo naučiť, tak určite nie v škole, ale v živote a divadle. Od nás očakávali, že po zavŕšení konzervatória pôjdeme študovať na akadémii muzických umení. Lenže ja som nechcela.

— Prečo?

— Vždy o tom hovorím. Chcela som hrať a nie učiť sa. Vybraťa som si divadlo v Jihlavu, lebo bolo blízko mamy. Ale tam ma nikto nepotreboval. Potom mi ktorí povedali, že v Českých Budějovicích hľadajú mladé dievča. Hned som sa ta vybraťa, rovnou za riaditeľom do jeho kancelárie... Povedala som, že chcem dostať angažmán a hned pred jeho písacím stolom som predviedla kúsok z My fair lady. Bol tak prekvapený, že slúbil prísť na naše absolventské predstavenie a tam sa so mnou dohodnút.

— Prišiel?

— Prišiel. Predstavenie sa mu páčilo. Srúbil mi angažmán, ale mama povedala — nie... keďže myslila, že bude lepšie, keď budem študovať na akadémii muzických umení. Nepráčil sa mi tento nápad, ale keďže som ešte nebola plnoletá, nemohla som presadiť svoju vôľu.

— Čo ste urobili?

— Urazila som sa. Nešla som študovať, ale vrátila som sa domov. Začala som pracovať ako ošetrovateľka v nemocnici. Bola to chyba. Vydržala som len pol roka. Vtedy prišiel list z akadémie. Napísali, že sa ešte môžem prihlásiť do prvého ročníka. Vrátila som sa poslušne do Brna, dokončila som štúdiá a teším sa z toho. Predlžila som si čas, kedy sa človek môže zamyslieť nad sebou.

VE VELKÝCH PETROVICÍCH

POKRAČOVÁNÍ ZE STR. 8

dy se zhorsovala. V letech krize 1929–1933 firmy lnu prožívaly stagnaci a cukrovar koupil za směšně nízkou cenu konkurenční Opavu. Místní kapitalisté bratři Mludkovi kromě cihelny a firmy koupili také pilu. Dělnici neměli jinou možnost práce a byli bezmocni vůči vykořisťování. Na stále příčihelnější půdě se začala rozvíjet buňka Komunistické strany Německa, v níž působili mj. Alois Václavčík, Alois Kafka, Augustin Krystek, František Kusidlo a řada jiných. Zakladateli této strany byli v roce 1922 Moravanec Augustin Krystek a Josef Murlavský. V roce 1931 zorganizovali stávku v firme. Jezdili také na demonstrace do Kietrze. Při srážkách s policií v roce 1932 byl zabit komunista Baumann.

Dne 13. ledna 1932 došlo ke krvavým srážkám komunistů s nacistickými bojovníky. Přišel hitlerovský režim a pronásledování pracovníků levice. A. Václavčík byl zavražděn.

O Václavčíkovi mi poprvé vyprávěl Karol Proksz, před válkou člen sociálně demokratické strany a v lidovém Polsku dlouholetý tajemník obecního výboru PSDS ve Velkých Petrovicích. Jeho vyprávění doplnili a potvrdili Augustin Krystek a Jadwiga Bernacká, Václavčíkova dcera, která bydlela ve Velkých Petrovicích. Rekla:

„Nepamatuji se, zda otec byl komunistou. Byla jsem příliš mladá, mnohem věcem jsem nerozuměla. Teď vím, že byl. Pamatuji se, že nenáviděl Hitlera a že poslouchal moskevský rozhlas. Měli jsme nájemníka, Zmudu, který ho udal. Otec byl zatčen. Seděl v Raciborzi, myslím že sto dní. Už se nikdy nevrátil. Z úřadu nám řekli, že spáchal ve vězení sebevraždu. To nebyla pravda. Oni ho ve vězení zavraždili. Po smrti měl přežít tepny, podříznutý krk, tři rány na hlavě a probodnuté srdeč. To nemohla být sebevražda. Pak i nás úřady pronásledovaly. Vzali nám rozhlasový přijímač, neplatili důchod. Matka tím byla tak zničená, že sedm let stonala a zemřela.“

Podobně o této tragedii mluví komunista Krystek. Potvrdil, že to byla vražda. Znal ještě jinou důležitou podrobnost. Byl totiž zatčen zároveň s Václavčíkem a vězňové se leclos dověděli. Ukázalo se, že Václavčík, chlap jako hora, povoláním řezník, měl výbušnou povahu. Když ho ve vězení bili a mučili, nevydržel to a vrhl se na vězeňského

dozorce. Ten začal křičet a volat o pomoc. Václavčík svázali, bili, a když vypustil duši, pokoušeli se vraždu zatajit a předstírat, že to byla sebevražda. Proto mu podílili tepny a hrdo. Příčinou smrti byly rány na hlavě a v břiše, které mu způsobili vězeňští katové.

Jako epilog může posloužit vyprávění Karola Proksze:

„Bylo teplo, léto. Byl jsem v Raciborzi na hřbitově „Jeruzalem“. Potkal jsem známého, s nímž jsem kdysi pracoval. Řekl mi: — Pojd' se mnou, něco ti ukážu, ale s nikým o tom nemluv, nebo nás zavřou. — Vešli jsme do márnice. V obyčejné truhle ležela mrtvola Václavčíka, strašně zmasakrovaná, s podříznutými tepnami a hrdo. Povídal: — Vzal si život. — Můj známý řekl: — Ne, oni ho zabili, ale nic neříkej nikomu, cos tu viděl. — Zavřel márnici, byl totiž hrobníkem, a vyvedl mě ven.“

Nejradikálnejší a zároveň nejbrutálnější formou boje se všim, co bylo na této zemi slovenské, bylo vyvezení místních předáků do koncentračních táborů. V předevečer druhé světové války gestapo zatklo mnoho osob. V Horním Slezsku bylo v roce 1944 417 pracovních táborů, mnohé z nich na Raciborsku. Mezi dělníky na nucených pracích na Raciborsku bylo 16 Čechů v táboře „Polemsky u. Völlner Ruderswald“. Dělníci z táborů byli přísně izolováni od obyvatelstva okolních měst a vesnic. Často hladověli, prosili o něco k jídlu, a venkovane jim nezískaně pomáhali. Rozvíjelo se též odbojové hnutí, které řídily PDS a KPD. Pracovníci těchto stran vynakládali veškeré úsilí, aby boj o svobodu německé dělnické třídy spojili s bojem o osvobození Čechů, Slováků, Moravanů a Poláků z hitlerovské okupace. Od ledna do konce března 1945 se Němci snažili změnit Raciborž v nedobytnou pevnost. Město i okolní vesnice připravili k dlouhodobé tvrdošíjně obraně. Sovětská pěchota a tanky zaútočily 24. a 25. března 1945 od západu na týl raciborského seskupení a ohrozily německá vojska. Sovětské tanky přerušily německé spojení se zázemím a obsadily území obydlené Moravy. Celou noc z 30. na 31. března trvaly v Raciborzi uliční boje. Město bránila posádka skládající se z 3000 vojáků, většinou z oddílu SS. Jako první se do města probily tanky podplukovníka Kolybinka ze 4. obrnené armády. Město a celá raciborská země byly svobodné. V bojích o Raciborskou padlo téměř tisíc sovětských vojínů a důstojníků.

stopisov a vedecko-fantastických románov, otec moderného druhu science-fiction (autor o.i. Detí kapitána Granta, 20 000 mil pod morom, Za 80 dní okolo sveta, (um. 24.III.1905 v Amiens).

10.II.1878. — V Augsburgu sa narodil Bertold Brecht, nemecký spisovateľ, jeden z najvýznamnejších súčasných dramatikov, básnik, prozaik, novátor v oblasti scénických form, tvorca „epického divadla“ (o.i. Zobrácka opera, Matka Courage, Kaukazský kruh). Um. 14.VIII.1956 r. v Berline.

10.II.1878. — V Litomyšli vo východných Čechách sa narodil Zdeněk Nejedlý, významný český vedec a politik, autor mnohých vedeckých diel, štúdií a statí z oblasti českej minulosti, hudobnej vedy a spoločenskovedených odborov. K jeho hlavným dielam o.i. patria: Dějiny predhusitského zpěvu v Čechách, Dějiny husitského zpěvu, rozsiahla monografia o tvorcovi českej národnej hudby Bedřichovi Smetanovi a Dějiny národa českého (um. 9.III.1961 v Prahe).

10.II.1923. — V Mnichove umrel Wilhelm Conrad Röntgen, nemecký fyzik, objaviteľ röntgenových lúčov, nositeľ Nobelovej ceny (nar. 27.III.1845 v Leppene).

16.II.1908. — V Martine umrel Andrej Kmet, významný slovenský archeológ, botanik, zakladatel slovenského múzejníctva a národný buditeľ (nar. 19.XI.1841 v Bzenici).

18.II.1848. — Začiatok tzv. februárovej revolúcie vo Francúzsku, koniec vlády kráľa Ľudovíta Filipa.

19.II.1473. — V Toruni sa narodil Mikuláš Koperník, veľký poľský astronóm, ekonóm, právnik a medik, tvorca heliocentrickej sústavy, ktorá znamenala prelom v astronomii (um. 24.V.1543 vo Fromborku).

20.II.1523. — V Přerove sa narodil veľký český humanista, jazykovedec, filozof a historik, biskup Jednoty bratskej Jan Blahoslav. Tvorca nového českého jazyka, jazykovej biblie a prekladateľ Nového zákona, ktorý sa stal podnetom ku kolektívnej práci nad vydaniom Králickej biblie. Jeho posledným dielom bola Gramatika česká. (um. 21.IX.1571 v Moravskom Krumlove).

21.II.1846. — V Ostredku pri Benešove sa narodil Svatopluk Čech, jeden z najväčších českých básnikov a spisovateľov minulého storočia. Jeho dielo patrí dodnes k pokladom národného písomníctva a potvrdzuje heslo

básnika: „Jménem, srdečem stejně Čech“ (um. v Prahe 23.II.1908).

21.II.1888. — V Hlbokom umrel Jozef Miloslav Hurban, významný slovenský národný buditeľ, spisovateľ a politik, spolupracovník L. Štúra (nar. 17.III.1817 v Beckove).

22.II.1848. — Začiatok Jari národom — sponzánskeho hnutia národnov Európy, namiereného proti reakcii a vtedajším vzťahom v Európe.

23.II.1903. — V Prahe sa narodil Július Fučík, český národný hrdina, spisovateľ a redaktor (popravený v Berline 8.IX.1943).

23.II.1918. — Vítazstvo Červenej armády nad nemeckými vojskami, ktoré zastavilo ich postup pri Narve a Pskove. Deň Sovietskej armády a námorných síl.

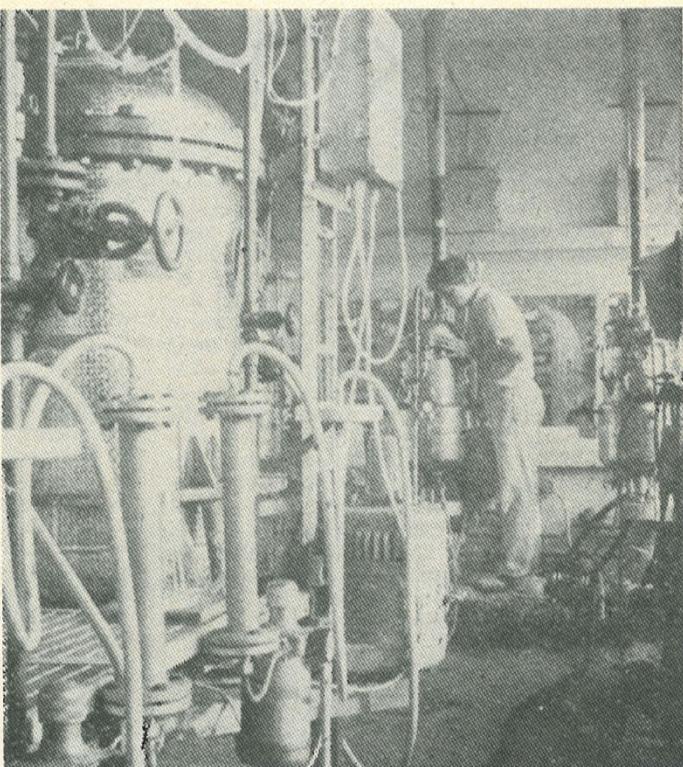
24.II.1833. — Otvorenie Veľkého divadla vo Varšave.

27.II.1933. — Provokačné spálenie nacistami ríšskeho snemu v Berline.

28.II.1848. — V Londýne vyšlo v nemeckom jazyku prvé vydanie Manifestu Komunistickej strany, prvé programový dokument svetového komunistického hnutia.

28.II.1943. — Akcia Ľudovej gardy (GL) na výrobňu cenných papierov vo Varšave.

Fermentor Mikrobiologického ústavu ČSAV ověřuje nové technologie mikrobiálních procesů.

Úžasné možnosti biotechnologií

Slovo biotechnologie vzniklo už na počátku našeho století k označení kvasných výrobních procesů, např. v pivovarnictví, vinařství, pekárenství či sýrařství. Dnešní biotechnologie má zcela nový obsah: sdružuje mikrobiologické syntézy, buněčné a genové inženýrství, bioenergetiku a další namnoze se teprve rodičí obory. Hospodářsky nejvyspělejší státy vynakládají na rozvoj biotechnologie obrovské materiální prostředky s vědomím, že se jim brzy vrátí. Od biotechnologie se však především očekává, že podstatně přispěje k řešení nejsvěžejších problémů lidstva ve výživě, ochraně zdraví a čistotě životního prostředí. Zajímavý článek na toto téma přinesl Svět v obrazech (č. 1. a 2. 1983), z něhož otiskujeme výňatky a snímky.

Jedním z nejperspektivnějších oborů biotechnologie je průmyslová výroba bílkovin. Bakterie, kvasinky, plísne a rasy mohou v příznivých podmínkách produkovat obrovské množství proteinů, které mají stejně výživné hodnoty jako živočišné bílkoviny. Jeden kultivační tank u obsahu 150 m³ vyrobí denně 36 tun krmného droždí s asi padesátiprocentním obsahem čistých bílkovin. Vepřin s kapacitou 10 000 prasat vyprodukuje ročně 200 tun bílkovin. Znamená to, že jeden kultivační tank dává stejnou roční výrobu bílkovin jako třináct takových vepřin.

Ceskoslovenští odborníci jsou průkopníky získávání bílkovin z vodních rás. Při budoucí jaderné elektrárni v Temelíně budou odpadní teplo využívat provozy pro pěstování rás. V souladu s úsilím o dosažení soběstačnosti v potravinách Československo rozsáhleji vybuduje průmysl bílkovin.

Vynikajícím úspěchem československých mikrobiologů je vyvinutí technologie pro průmyslové pestování námelu ve fermentorech. Tato houba parazitující na žitě obsahuje pro lékařství nepostradatelné alkaloidy. Z tuny námelu se extrahuje kilogram účinných alkaloidů. 15 proc. světové výroby námelu má Československo. Jeho roční vývoz za 127 milionů devizových korun je jistě překný příspěvek národnímu hospodářství. Kultivaci námelu ve fermentorech se uvolní 2000 ha polí, na nichž žito s námelem rostlo, a s menší námahou se vyrobí cenná surovina ve zvýšeném množství.

Mikroorganismy pomáhají také řešit energetické problémy. Rozvíjí se výroba bioply-

nu z exkrementů hospodářských zvířat a z městských odpadních vod. V areálu velkochovu vepřů v Třeboni pracuje již několik let výrobní bioplynová světové špičkové úrovňi, postavená podle originální československé koncepcie. Obdobná zařízení jsou v projektech. Toto perspektivní odvětví energetiky přispívá též k čistotě životního prostředí a k úplnému zužitkování odpadu. Pevné látky se mění během fermentačního procesu ve vysoké kvalitní humus.

Největší rozruch je však okolo genového inženýrství, jež se zabývá ovlivňováním dědičně podmíněných vloh. Genové inženýrství soustředilo pozornost na přetváření mikrobů, což už teď může přinést vynikající praktické výsledky.

Jedním z prvních úspěchů bylo přetvoření bakterií na producentky inzulinu, léku nezbytného pro nemocné cukrovkou. Jinou látkou, kterou produkuje přetvoření mikrobi, je interferon. Je to látka, kterou vytvářejí živočišné buňky na obranu při napadení virovou infekcí. Výzkum zjistil výtečné účinky lidského interferonu při různých virových onemocněních včetně chřipky. Senzaci vyvolaly náznaky, že působí i proti některým druhům rakoviny. Jenže na vyrobení jedné léčebné dávky bylo zapotřebí pěti litrů krve od dárce. Litr přetvořených mikrobů poskytne totík vzácné látky jako čtyři sta litrů lidské krve. Podobných příkladů bychom mohli uvést mnohem více.

Genové inženýrství přináší i jiné naděje. Proměnění mikrobi mají levně vyrábět různé průmyslové sloučeniny, očišťovat půdu a vodu od jedovatých přinášejících plnit jiné užitečné funkce. V programu genového inženýrství je i sestrojení rostlin, které dovedou vzdorovat suchu, horstu, mrazu a chorobám a skýtat bohatší plodiny.

Československo má v biologických vědách dobrý zvuk. Českoslovenští molekulární genetikové se aktivně podíleli na významných projektech v rámci mezinárodní dělnosti socialistických zemí, mj. ve spolupráci s ústavy Sovětského svazu a NDR. Tři z devatenácti cílových programů základního výzkumu, vytyčených československé vědě v nynější pětiletce, se týkají přímo biotechnologie a v několika dalších mají biotechnologie důležité poslání. Velkou příležitost, kterou tyto technologie nabízejí, si nelze dát ujít.

ima sa pomaly konči a rýchlymi kromi sa bliží jar, čas dôležitých práce na vidieku. Preto dnes chcel by som napísat niekoľko spomienok o dávnych zvykoch a pripravách oravských rolníkov k jarným prácam. Pripravy na jar sa u nás kedysi začíname vlastne hned po fašiangoch. Ved boľo načim sa dohodnúť, kto s kým bude na jar orať, lebo na našich kopcovitých poliach by si s orbou jedným koňom nikto neporadil. Vôfakedy u nás neboli klubovne ani kultúrne domy a tak sa chlapí schádzali v krême, u Mesingerky, kde bola väčšia miestnosť v obci. Ked si už každý našiel svojho, s kym sa na jar spriahne, vypili si na dohodu po jednom „verdonku“ (asi 2,5 deci) hriateho a zahrázli si k tomu po kúsku klobásy, slaninky bud iné údeniny, ktorú si doma, pred cestou do krême, obozretne strčili do rukáva haleny. Samozrejme, o spriahani museli myslieť chudobnejší rolníci, lebo bohatší, čo mali pári komí, orali sami a kto mal voly, ten oral trojicou.

JARNÉ PRÍPRAVY

Roľníci chystali pluhy, klepali lemeše a brániaky do brán, z lanových nití súkali štránky k volským bud konským postrojom, lebo museli byť ľahké a silné. Zubadlá okrúcali kožou zo slaniny, aby koňom neotláčali pysk a súčasne aby pri práci im pysk nevysýchal. Popri týchto práciach chlapí zároveň pozorne sledovali, ako mizne sneh z polí. U nás v Dolnej Zubrici sme mali na pozorovanie dve zvláštne miesta — Stašovskú Groň a Sabalovský les. Ked tam sneh zmizol, mohlo sa začať jarné práce. Okrem toho ľudia pozorovali prílet vtákov. Ked sa objavili o.i. trasoritky, mohlo sa ist na pole.

Ked nadišiel určený deň, jeden zo spoluóravci prišiel za druhým na dvor, kde spriahali kone ku pluhu a pevne ich držali za zubadlá, aby sa nesplašili. Vtedy vyšla za nimi gazdiná s vedierkom vody, do ktorej pridala trošku svätenej vody, v ruke mala čečinu, ktorou kropila kone a pluh. Pritom trikrát obchádzala záprah v smere od východu slnka

OBILNINA BUDÚCNOSTI

Veľký pokrok v pestovaní vysokovýnosných odrôd obilních neodstránil, žiaľ, stálu podvýživu miliónov obyvateľov našej zeme. Preto sa v hľadaní nadalej pokračuje. Ide o vypestovanie výnosnej ale nenáročnej rastliny, ktorá by zaistila výživné zložky, podobné živočišným bielkovinám. Zdá sa, že už našli takúto rastlinu, alebo skôr vrátili sa k jej pestovaniu po niekoľkostoročnej prestávke. Táto rastlina sa nazýva láskapec (poľsky szarza).

V Poľsku sa pestuje ako ozdobná rastlina a má populárny názov turecké proso. Dobre známa botanicom, s klásoritými, hroznovitými buď girlandovitými kvetmi, má vo svojom listí a malickej zrnčekach celý rad vysokohodnotných proteinov. Obsahujejú mimoriadne veľa — v rastlinách zriedkavých — lizinov a aminokyselin, ktoré sú nevyhnuteľné pre náležitú láskapecovú výmenu v ľudskom organizme. Popri výživnej hodnote je láskapec skrátka chutný. Listie sa chuťou podobajú špenátu a môže sa jesť ako každá iná zelenina, zase zrná majú chuť orieškov. Múku z nich možno ľahko používať — na rozdiel od sójovej alebo bôbovej múčky — pri pečení chleba buď bábovek.

JARNÉ ZVYKY NA ORAVE

na západ. Keď obišla tretíkrát, vylievala vodu na pluh, aby z neho nevypadávali kliny upevňujúce čerieslo k hriadeľu. Potom gazdiná dala každému z oráčov po kúsku chleba do vrecák a po jednej halúzke zo spomínamej čečiny, zasa tomu, čo mal chodiť za pluhom, dodatočne kúsok chlebovej kôrky s oblátkou a cesnakom posväteným na Troch kráľov.

Keď chlapi došli na pole, pripravili náradie a začali orať. Pracovali mlíky, aj kone riadili iba liacami. Keď vyorali dve brázdy, pri tretej zastali, pokľakli a pomodili sa. Potom jeden z nich položil do tretej brázdy onen kúsok chleba s oblátkou a cesnakom, priložil k nim prútik čečiny a z tej istej brázdy vzal za priečerstv hliny a natrel ňou koňom prsia a lopatky, aby si ich pri práci nepoodieral od postrojov. Až potom sa začali zhovárať, jedli chlieb, čo im dala gazdiná,

ná, poopravili čo-to pri pluhu, dali si za klobúky po kúsku čečiny a začali normálne orať.

Prútik čečiny sa dávalo do zeme preto, aby obilie rástlo vysoko, chlieb s oblátkou zase preto, aby ich neopustilo božie požehnanie, kym cesnak mal zabrániť myšiam, hmyzu a iným škodcom robiť škodu na poliach.

Keď gazdiná nabrala v sýpke obilie na siaťie, každé vreće pokropila svätenou vodou a dala do nich aj po troške ihličia, aby bola bohatá úroda. Chlapi nesmeli vojsť s čečinou do izby, aj keby ju miesli priamo z kostola, lebo by sa cez leto nahrnuli do izieb mučhy. Toto sa prísne dodržiavalо.

Holdno ešte poznámená, že keď sa na jar vyvádzalo koňa z maštale, gazda mu zakaždým musel predtým trikrát napluť na čelo, aby zabránil urieknutiu. Keď to bola kobyla, že mala malé žriebä, museli mu na krk uviazať červenú stužku. Totiž každý, kto by sa

Keď je tak chutný, prečo sa nepestuje vo veľkom? Rozhodli o tom... náboženské príčiny. Láskavec bol totiž základnou obilninou obyvateľov Južnej s Strednej Ameriky, ktorí ho pestovali 8 tisíc rokov. Ešte pred 5 storočiami ho všeobecne pestovali Aztékovia. V zozname daní odovzdávaných aztéckemu kráľovi Montezumovi bolo o.i. stvrť milióna korcov láskavca.

Toto zrno zohrávalo aj dôležitú úlohu v aztéckych náboženských obradoch. Z pražených láskavcových zrnček zlepenných krvou

ľudských obetí knazi modelovali podobizne bohov vojny a ohňa: Huitzilopochtlia a Xiuhtecuila. Nosieli ich na procesiách, uticievali v chrámoch, potom počas najslávnejších ceremonií ich konzumovali veriaci. Španielski dobyvatelia v presvedčení, že tieto obrady znamenajú akési pohanské prijímanie, zakázali v r. 1519 nielen aztécke náboženstvo, ale aj pestovanie láskavca.

Pokrm predhistorického človeka tvorila zmes zrniek obilníň, orechov, bobúľ a iných rastlín. „Civilizácia“ postupne zvrátila tento pôvodný pokrm, čo je — podľa vedcov — jednou z príčin dnešných chorôb: tlstnutia, cukrovky, rakoviny, poruch krvného obehu. Pri hľadaní ideálnej obilníny, najmä pre potreby Tretieho sveta, kde sa odrody obilníň vystepovali na západe nehodia — pre veľké sucho, nedostatok hnojiv bud' množstvo škodcov, americký vedec John Robson dospel k voľakomu pestovaným rastlinám, medzi nimi aj k láskavecu. Pokusne sa táto rastlina pestuje už 6 rokov, čo umožnilo získať hodne informácií a skúsenosti. Už je známe, že láskavec je odolný na sucho vďaka dlhému vŕtakovitému koreňu. Mimoriadne rýchly rast láskavca zaznamenali v podmienkach vysokej teploty, veľkej slnečnosti a malej vlhkosti vzduchu. Vďaka tomu je to ideálna rastlina pre pestovanie v tropických krajinách.

Túto diagnózu potvrdili výsledky pokusov uskutočnených v Etiopii vo výške 1600 m. Na hlinitej, dobre drenovanej a trochu pohnojenej pôde dosiahli 63 q z hektára! Na nehnogenej pôde 40 q. V takých istých podmienkach úroda jačmeňa dosiahla iba 17 q/ha a pšenice — 32 q.

na ne pozrel, najprv by si všimol stužku a až potom žriebä, čo by znemožnilo urieknutie.

VYHÁŇANIE DOBYTKA NA PAŠU

Keď mal gazda prvýkrát vyhnáť dobytok z naštale, najprv pretiahol reťaz cez prah až po mostík pred maštaľou a zvnútra položil k prahu slepačie vajíčko. Až potom odviazal dobytok a vyháňal ho na dvor, kde stál pastier s bičom a odrieckal modlitbu. Potom zadal chlieb, čo mu dala gazdiná, aby sa dobytok cez leto dobre pásol. Reťaz prefakovali preto, aby sa na paši dobytok držal po kope a chodil jeden za druhým ako ohnivá v retazi. Vajce pri prahu známenalo niečo iné. Totiž keď všetko dobytok vyšiel z maštale von a vajce nerozbil, svedčilo to o tom, že nať cez leto nepríde žiadna skaza ani choroba a dobytok sa pekne vypasie, bude okrúhly ako vajíčko.

PREDPOVEDE ÚRODY A POČASIA

Podľa rôznych prírodných javov rolníci voľakedy predvídalí úrodu i budúce počasie. Tak napríklad keď v marci bývala hmla, o sto dní mal prísť veľký dážď. Avšak splnilo sa to len vtedy, keď hmla zmizla v posledný marcový deň. Totiž hmla v tento deň anulovala celú predpoved. Stávalo sa, že v marci prišiel niekedy dážď, vtedy gazdovia vyháňali dobytok na dvor, aby nemal vši a netrapiť ho iné parazity. Keď na predjari po veľkom odmáku ľadu odplávali dolu vodou, počom opäť prišli mrazy a v bystrinách sa na kameňoch zase ukázal ľad, malo to znamenať dobrú úrodu zemiakov. Pritom keď mrazy prišli hned po odplavení ľadov, malo sa zemiaky sadí skôr než inokedy. Keď však prišli neskôr, sadilo sa pozde, po jarných práciach.

Samozrejme, v každej obci mali tieto jarne zvyky isté odlišné prvky, ale mnohé z nich, ako napr. kropenie osiva bud' koní pred orbou boli spoločné pre celú Oravu a myslím, že sa vyskytovali aj inde. Niektoré z týchto zvykov sa zachovali podnes.

EUGEN KOTT

Zároveň vyšlo najavo, že láskavec si vie sám poradiť s burinom. Po pomerne pomalom klíčení mladé rastlinky začínajú prudko rásť a jednoducho prehlušujú burinu. Na pokusných poličkách, dôkladne zbavených buriny, úroda láskavca dosiahla 48 q/ha a pšenice 27 q. Zato na tých istých poličkách, kde burinu a obilníny ponechali svojmu osudu, úroda pšenice klesla o 79%, kým láskavca iba o 8%.

Láskavec má ešte jednu prednosť: maličké zrnká. 100 000 zrniek váži iba 7 gramov. Dovoluje to určovať na budúcu sejbu iba nevelkú časť úrody. Na 1 ha stačí iba pol kg semien, zato kukurice treba až 180 kg.

Jedinú starosť spôsobuje zatiaľ žatva. Stroje prispôsobené na zber iných obilníň príliš vytiasajú zrnká láskavca. Preto je nutné skonštruovať osobitné žacie stroje a kombajny. Iná vec, že v štátach, ktoré najviac potrebujú túto rastlinu, sa pri zbere obilníň nepoužívajú stroje... V posledných dvoch rokoch vedci objavili mnoho nových odrôd, vysteľovali dokonca prvé hybridy — superláskavce. Prví križenci majú až trojmetrovú výšku.

Na Tchaj-wane, v Indii, Nigérii, Holandsku, Portoriku a v deviatich amerických ústavoch skupiny vedcov stále skúmajú láskavec, hľadajú najlepší spôsob jeho pestovania, výdeľujú najlepšie odrôdy. Na takúto obilninu čaká predovšetkým Tretí svet a pravdepodobne už v najbližších rokoch sa tam začne pestovať vo väčšej miere. Možnože koncom storočia sa můžka z láskavca objaví aj v našich obchodoch. Jedno je isté, po päťstoročnej preštávkou sa láskavec vrátil medzi pestované rastliny.

Rodinná idyla — manželia Sarnovci v kruhu svojich detí.

BLÍZO ŽIVOTA

Ked som sa opýtal v Čiernej Hore, o ktorej krajanskej rodine by sa patrilo napisať do Života, ihneď mi odporúčali manželov Sarnovcov. Lebo hoci je to sice rodina mladá, ale slovensky angažovaná, ktorej krajanské otázky ležia hlboko na srdeci.

Krajanka Helena Sarnová, rodená Mlynáriková, je dcéra predsedu miestnej skupiny. Preto už od najmladších rokov spoznávala problémy krajanského života a vyrastala v ovzduší úcty k slovenským národným tradíciam.

Slovenčinu sa učila v základnej škole. Ov-

láda ju celkom obstojne, kedže do 5. tr. sa učila všetky predmety po slovensky. Počas školských rokov ako každé dievča na dedine musela vypomáhať na gozdovstve. Po skončení základnej školy išla pracovať do štátnej zavodovne v Bukowine.

V tom čase sa blížiše zoznámila so starším o jeden rok Františkom Sarmom, elektrikárom. Táto známost ich spojila natrvalo. Zobrali sa ako veľmi mladí ľudia, ona mala devätnásť, on dvadsať. O rok sa im narodila dcéra Monika. Napriek tomu, že vychovávala dcérku, vyučila sa v tom čase za čašničku a

začala pracovať v hoteli Jánosik v Bukowine. Zároveň sa stala vedúcou klubovne miestnej skupiny. Iniciatíva vyšla, samozrejme, od otca.

— Viedla som klubovňu iba dva roky, ktorá bola prístupná trikrát za týždeň. Prichádzali sem najčastejšie mladí ľudia a boli rádi, že sa majú kde stretnať. Čitali slovenské časopisy, pozerali televízny program, hrali stolný tenis ... ostatne, stôl si spravili sami. V každom prípade nepovažujem tento čas za stratenu. Snažila som sa, aby mládež mohla kultúrne stráviť voľný čas.

Po dvoch rokoch sa však musela vziať ďalšej práce v klubovni. Narodil sa im syn a musela sa venovať deťom. Okrem toho začala pre Cepeliu robiť kabelky. Súčasne to robia spolu s manželom, ktorý je na čiastočnom invalidnom dôchodku.

— Zdá sa mi, že naša mládež má veľké požiadavky, keď ide o klubovňu. Dopoliať sme však nemali možnosti. Chceli sme aspoň nejaké hry, platne, skriňu na knihy, ale ako viem, dopoliať sme ich nedostali. Veľačiat sme sa s obvodným predsedom rozprávali o založení súboru alebo divadelného krúžku, tak ako je to v niektorých obciach na Spiši. Zdá sa mi, že tamojšia mládež je iná ako u nás. Naša mládež sa akosi neponáhla k takejto činnosti. Nemáme taktiež človeka, ktorý by dokázal vzkriesiť a viesť súbor.

Dnes Sarnovci majú dve deti — Moniku a Vojetičku. Malá Monika chodí do tretej triedy, učí sa dobré a ako sama vraví, najradšej má slovenčinu. Snáď vyrastie z nej dobrá a aktívna krajanka.

Zivot im ubieha na vykonávaní každodených povinností. Ja som ich zastihol u tety, kde pomáhal pri zabijačke. Na dedinách je rodinná a susedská pomoc samozrejmosťou. Vždy však poteší, keď medzi krajanmi a ich rodinami vládne pohoda a súdržnosť, nie len vo sviatok, ale aj vo všedný deň.

DVE PODOBY JEDNEJ OBCE

Jedinou dedinou na Spiši, ktorá pozostáva z dvoch osobitných časti, je Čierna Hora. Každá z týchto častí leží na protiahľadých svahoch rozľahlého Litvajovho kopca. Vzdialenosť medzi nimi — v súčasnosti asi 1 km — sa však s rozvojom obce systematicky skracuje. Je veľmi pravdepodobne, že sa v budúnosti obidve časti spoja v jeden komplex. Zatiaľ tomu neprospevia nedostatok riadnej cesty.

Hoci obe časti tvoria jednu dedinu, veľmi sa líšia. Kým Čierna Hora od Jurgova je príkladom obce, v ktorej pôda nie je v stave zabezpečiť obyvateľom živobytie, Čierna Hora od Tribša, ktorú nazývajú Zahorou, je typickou spišskou rolnicou dedinou.

V Čiernej Hore od Jurgova rolníci hospodária na malých, prevažne 2–3-hektárových gazdovstvach, preto práca mimo gazdovstva je nutnosťou. Z každej rodiny aspoň jedna osoba pracuje mimo obec, najčastejšie na Slovensku alebo v pridruženej výrobe pre Cepeliu. Vypracované finančné prostriedky tiežmer vždy vyplývajú na rozvoj vlastného gazdovstva.

V Zahore prevládajú priemerne 7–9-hektárové gazdovstvá a najväčší gazdovia vlastnia dokonca 17–18 ha pôdy. Práca mimo gazdovstva nie je tuná nevyhnutnosťou.

Celá Čierna Hora ma okolo 1500 obyvateľov. Ked však človek prejde Nadvodnou alebo Podhorskou ulicou (lebo v Čiernej Hore majú označené názvy ulíc), ľahko niekoho postretnie, to bôž mladého. Mládež odchádza najprv do škôl a potom aj za prácou mimo domov, hľadá si ľahšie živobytie. Na gazdovstvach hospodária väčšinou ženy. Hospodária však dobre. Dosahovať dobré hospodárske výsledky je nevyhnutnosťou. Totiž keď si nesplnia svoje povinnosti, odoberú im prieplustku a tým aj právo pracovať na Slovensku.

Priepustka je tuná povestným bičíkom. Nedáš — nedostaneš. Preto sa dokonca stávajú prípady, že niekto nakupujú na volnom trhu, aby mohli predať štátu.

Minuloročná neúroda ovsa, ktorý postihla obilná nákaza nielen v Čiernej Hore, marobila tunajším rolníkom hodne starostí. Miesto ovsy namáli väčšinou ovsené plevy. Na sto kil vojdú aj tri vrecia. Už dnes sa trápia, čím budú na jar obsievať svoje polia. Treba si prítom uvedomiť, že ovoce je tuná základnou jarijom. V Zahore prechádzajú v súčasnosti na chov oviec, ktorý je rentabilnejší.

Nepísaným zákonom v Čiernej Hore sa stala striedavá voľba richtára. Ked je richtár počas jedného volebného obdobia z jednej časti obce, jeho zástupca je z druhej a v nasledujúcom období naopak.

— Životná úroveň sa u nás v porovnaní s predvojnovým obdobím zvýšila o sto percent — hovorí pokladník tunajšej MS, krajan Jozef Václav. Zmenila sa nie len dedina, ale aj život jej obyvateľov.

Veľa týchto zmien je výsledkom angažovanosti, usilovnosti občanov a svojpomocných prác — hovorí krajan Andrej Václav. Dlhovo trvalo, kým sme sa konečne dočkali asfaltovej cesty. Aj tú sme spolovice vybudovali svojpomocne.

Jednou z napotrebnnejších a najnaliehavnejších prác v Čiernej Hore od Jurgova je prístavba hasičskej remízy. Chceli by tuná zriadili kuchynu, ktorá by spolu so spoločenskou sálou tvorila svadobný dom. Gminný úrad mal by im pridelil stavebný materiál, ostatné by vykonali svojpomocne. Mohli by sa tuná konať všetky podujatia a osoh by mali nie len občania, ale aj hasiči. Veľmi potrebný by bol tuná aj kiosk s potravinami na Podhorské ulici. Zasa v Zahore by chceli vybu-

dovať hasičskú remízu. Zatiaľ sa usilujú vybaviť pozemok a stavebný plán.

Veľmi dôležitou otázkou pre obidve časti obce je výstavba cesty medzi nimi. Dnes treba ísť buď peši po polnej ceste, alebo autobusom, ktorý robí veľkú okľuku cez Bialku a Tribš. Na poštu chodia Čiernochorečania do Jurgova, zasa do gminného úradu a svojpomocného rolnickeho družstva do Bukoviny. Nová cesta by im tieto vzdialenosť značne skrátila.

Hoci obidve časti obce majú, zdalo by sa, rôzne podoby, predsa očakávania a potreby jej obyvateľov sú podobné. Skrátku v Čiernej Hore ľudia chceú, aby život na dedine bol nie len ľahší, ale aj krajskí a k tomu smerujú aj ich úsilia a požiadavky.

Texty a snímky: D. SURMA

Podpredseda MS KSČaŠ, krajan Andrej Václav.

Král' slalomov

Nikto, kto sa aspoň trochu zaujíma o zimné športy, najmä zjazdárstvo, nebude pochybovať, že takýto názov môže patriť iba jedinému lyžiarovi, akým je INGERMAR STENMARK. Nebude tomu protirečiť ani fakt, že v prvej polovici terajšej lyžiarskej sezóny sa mu tak nedario ako v predchádzajúcich rokoch, že vyhral zriedkavejšie, hoči ako vždy, v peknom štýle.

Tento fenomenálny, dnes už 27-ročný švédsky zjazdár začal lyžovať ešte v predškolskom veku na svaloch v rodnej Tarnabé, ďaleko za polárny kruhom. Ale už ako malý školáčik sa pod otcovým vedením, ktorý bol vtedy jeho jediným trénerom, pustil seriózne do prvých oblúčikov, ktoré neskôr spolu prepracovali na krásnu, plynulú a razantnú jazdu medzi bránkami. Nadanie a usilovná práca priniesli čoskoro výsledky. Ako 13-ročný chla-

pec vyhral preteky žiakov Trofeo Topolino v talianskom Monte Bandone a o pár rokov už vybojoval v Jasnej (ČSSR) juniorský titul majstra Európy. Keď mal šestnásť rokov, už začal súťažiť so seniormi vo Svetovom pohári a po jednej sezóne dosiahol prvý výraznejší úspech, keď so štartovným číslom 73 obsadiл v obrovskom slalome skvelé, deviate miesto. Bolo to v rakúskom Saalbachu v r. 1973. Na záver vtedajšej sezóny skončil na dobre, 12. mieste.

Odtedy prešli roky. Jeho meno sa čoraz častejšie objavovalo na prvých stránkach novín a časopisov. Vtedy sa vlastne začal špecializovať iba na slalom a obrovský slalom a v rebríčku Svetového pohára postupoval stále výšie. Po troch rokoch sa stal ozajstným slalomovým virtuózom a po prvý raz vyhral Svetový pohár. V nasledujúcich dvoch rokoch, teda v 1977 a 1978 tento úspech zopakoval a vyrównal rekord J.C. Killyho a T. Saileru.

V r. 1980 sa Zimné olympijské hry konali v americkom Lake Placide. V zjazdárstve mali viacerých favoritov, o.i. domáceho Phila Mahreja. Ingemar Stenmark však nenechal nikoho na pochybách, že je najlepší a získal zlaté medaily v oboch slalomoch, najmä znamenitou jazdou v druhom kole. A tak k dvom titulom majstra sveta z Garmisch-Partenkirchenu z roku 1978 a trom Svetovým pohárom získal aj tie najcennejšie trofeje. Má už teda všetko, čo športovec môže chcieť, po čom môže túžiť.

Stenmark napriek tomu nepočavil v prísnosti voči sebe. Naďalej svedomito trenuje, rovnako sústredene sa pripravuje na všetky preteky. Motívacia je jedna — túžba po víťazstve, stále rovnako silná. Je talentom, aké sa rodia raz na desaťročia. A navyše má k tomu všetky ideálne fyziické predpoklady. Stavba i dĺžka jeho dolných končatín je priam ideálna pre šport, ktorý pestuje, hoci sám rád si zahra hokej, futbal a v posledných rokoch sa stal vásnívym milovníkom windsurfingu.

Hodno ešte poznamenať, že I. Stenmark je vlastne majstrom druhého kola. V prvom akoby skúmal trasu, jazdi opatrnnejšie, ale v druhom je doslova neporaziteľný. Pritom je obdivuhodné i to, že v konkurencii, ktorá sa stále ohnovuje o nové mená, vie byť na čele už celých 10 rokov. V doterajšej svojej kariére vyhral už vyše 70 pretekov, ale som presvedčený, že ešte nepovedal posledné slovo.

JÁN KACVÍNSKY

Stále na rozbehu

Spolu s družstevným hnutím a vznikom vidieckych mládežníckych organizácií sa v povojnových rokoch začalo aj vidiecke športové hnutie — vznikali Ludové športové zväzy (LZS). LZS Spiš Krempachy založili v roku 1950 o.i. títo krajania: Jozef Kapolka, Valent Gelata, Ján Petrášek, Jozef Griguš, Jakub Kačmarčík, Valent Kalata a Jozef Paluch. Zo začiatku mal iba 20 členov. Prvým predsedom bol Jozef Kapolka a potom Ján Surma, Jozef Lukáš, Valent Surma, Valent Kovalčík, František Paciga a od 1966 podnes je Jozef Petrášek.

Jednako ešte v roku 1948 Krempašania zaregistrovali volejbalové mužstvo a odtedy sa tuná volejbalu venuje mimoriadnu pozornosť. Iné športové disciplíny doteraz ani neexistujú. Preto práve volejbal sa dostal v Krempachoch do popredia? Predovšetkým pre volejbal nebolo potrebné veľké ihrisko, na ktoré tuná nemali miesto a pre registráciu stačilo prihlásiť iba 10 členov.

LZS si vytýčil za cieľ nielen rozvíjať mimošport na vidieku, ale predovšetkým výchovu mládeži v duchu priateľstva a športového zápolenia.

Prvý väčší úspech dosiahol krempašský LZS v roku 1965, keď volejbalisti vyhrali turnaj v Czarnom Dunajci, potom v 1966, keď

zvíazali na turnaji počas dožinkových slávností v Pyzówke. Tieto víťazstvá zvýšili záujem mladých Krempašanov o športové dianie, čo sa prejavilo aj na raste počtu členov LZS-u; v rokoch 1968—70 mal už 100 členov.

Od 1970 Krempašania začali hrať v súťaži Poľského volejbalového zväzu v B triede, najprv pod menom Czarného Dunajca a potom, keď sa rozšíril hráčsky káder, ako LZS Spiš Krempachy. V roku 1975 postúpili do A triedy, v ktorej hrali dosť obstojne. Na ďalší postup však už nepomysli, lebo účasť v takejto súťaži si vyžaduje pravidelný tréning, vyššie finančné náklady, pomerne širokú hráčsku základňu a okrem toho záväzný bol aj hraci kalendár, ktorý však neboli v stave vždy dodržať, najmä počas naliehavých poľných prac. Avšak najväčšou prekážkou bol nedostatok materiálnej a tréningovej základne — nemali a podnes nemajú vlastnú telocvičnu. Po celý čas sa však zúčastňovali volejbalových turnajov, usporadúvaných v tejto oblasti, o.i. v roku 1972 obsadili 4. miesto v celopoľskej súťaži o pohár Dziennika Ludového.

LZS Spiš Krempachy združuje taktiež dievčatá. Ich doterajším najväčším úspechom bolo obsadenie 2. miesta v r. 1977 na spartakiáde pracovníkov potravinárskeho hospodárstva.

D.S.

Hviezdy svetovej estrády

ELLEN FOLEYOVÁ

Z celej plejády amerických speváčok práve 29-ročná Ellen Foleyová patrí v súčasnosti k najobľúbenejším hviezdam mládežníckej hudby. Pochádza zo St. Louis, odkiaľ v r. 1972 prišla do New Yorku, aby vyskúšala svoje sily na javisku. Nemala veľký úspech, podobne ako aj jej vystúpenia neskôr s vlastnou rockovou skupinou Big Jive. Potom sa pripojila k známej skupine National Lampoon Show a súčasne začala spolupracovať pri nakrúcaní televízneho miniseriálu 3 girls 3, ako aj iných programov NBC, ktoré jej umožnili predstaviť sa širšej verejnosti. Avšak rozhodujúcim obdobím v jej kariére sa stal rok 1977, kedy nahrala so skupinou Meat Loaf album Bat Out Of Hell. Táto platňa, mimoriadne obľúbená v USA, jej priniesla veľké uznanie a prvý, dodnes populárny sláger — Paradise By The Dashboard Light.

O rok neskôr sa E. Foleyová vrátila na javisko, aby zahrala v hre Neverland. Potom vystúpila na Broadwayi v úlohe Sheily v musicali Hair a neskôr aj v jeho filmovej verzii, nakrútenej v režii Miloša Formana. Coskoro po zavŕšení prác pri tomto filme Ellen Foleyová nahrala v sprevode hudobníkov Micka Ronsona a Ianu Huntera svoj prvý album Night Out, ktorý obsahoval 9 znamenite zaspievanych pesničiek z repertoáru o.i. skupiny The Rolling Stones, Grahama Parkera a I. Huntera. Táto platňa sa stala veľkou hudobnou senzáciou v mnohých štátach. Jej výsledkom bolo o.i. veľké americko-austráliske turné, ktoré prinieslo E. Foleyovej ešte väčšiu popularitu.

Rovnako veľký úspech mal aj jej ďalší album Spirits Of St. Louis, ktorý nahrala na začiatku r. 1981. Napriek vysokému nákladu zmizol z predajní za niekoľko týždňov. Odtedy sa Ellen Foleyová stala jednou z najčastejšie nahrávaných speváčok. Nahráva zároveň s mnohými známymi skupinami a hudobníkmi, ako napr. Blue Oyster Cult, Ian Hunter a ďalší. Nedávno (1982) vystúpila aj na poslednej sólovej plati známej hudobníka Jima Steinmana — Bard For Good. Niekoľko ukážok z jej repertoáru vysielala naposledky poľská TV.

Zábery z jubilejného stretnutia predsedníctva ÚV KSČaS s krajanským aktivom.

ÚSTREDNÉ OSLAVY

KREMPACHY
30. JANUÁRA 1983

Po obvodných a miestnych slávnosťach v Želove, na Orave a Spiši sa v poslednej januárovú nedeľu konali v Krempachoch ústredné oslavys 35. výročia KSČaS. Bolo to skutočne skvelé podujatie. Miestni aktivisti sa už v minulosti ukázali byť nielen vzornými krajanmi, ale aj dobrými organizátormi. A hoci mali nemalo práce, plne sa osvedčili a dokázali, že si zaslúžia dôveru a uznanie.

Pred slávnosťou sa v klubovni miestnej skupiny konalo jubilejné stretnutie predsedníctva Ústredného výboru KSČaS s aktívom miestnych skupín na Spiši a zástupcami obvodných výborov z Oravy a zo Želova. Stretnutia sa zúčastnili aj hostia z Matice slovenskej.

HLavnou náplňou jubilejného stretnutia bola kultúrna činnosť KSČaS a otázky týkajúce sa spolupráce našej Spoločnosti s Maticou slovenskou. Hovorili o nej predsedca ÚV KSČaS kr. Adam Chalupec, vedúci Oddele-

nia pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov MS, PhDr. František Bielik CSc., ako aj krajan Jozef Bryja, Eugen Kott a ďalší. František Bielik stručne oboznámil krajanov s prácou oddelenia a odpovedal na rád otázok tykajúcich sa vzájomnej spolupráce. Hlavným zámerom oddelení Matice slovenskej je lepšie a hlbšie spozať život Slovákov v zahraničí. Mali by tomu slúžiť aj podujatia, aké menia uskutočniť v najbližej budúcnosti. Napr. pripravujú v priestoroch Matice slovenskej v Bratislave na Pugačevovej ulici stálu expozíciu; Z dejín Slovákov vo svete, zasa v lete t.r. seminár — Zahraniční Slováci a ich národné dedičstvo. Hodlajú tiež vydávať špeciálny krajanský kalendár.

Vydarené jubilejné stretnutie prebiehalo v milom a slávostnom ovzduší. Medzičasom do obecného kultúrneho domu prichádzali krempašskí občania, často celými rodinami, mladí s najstaršími, ale všetci v očakávaní na nevšedný kultúrny zážitok. Veľká sála slávostne vyzdobená príležitosťmi heslami sa v krátkom čase nielen zaplnila do posledného miestečka, ale mnohi záujemci boli neleni počúvať spev a hudbu vo vedľajších miestnostiach.

Ústrednú slávnosť 35. výročia KSČaS uviedol uvítaním vzácných hostí a všetkých prítomných člen predsedníctva ÚV a predsedu MS František Kovalčík, ktorý zároveň prednesol príležitosťny prejav.

Milým momentom slávnosti bolo prečítanie pozdravu novosádzského vojvodu Antona Ráčku, adresovaného Kultúrnej spoločnosti pri príležitosti jej výročia, ktoré odovzdal predsedovi ÚV kr. Adamovi Chalupecovi predstaviteľ Spoločensko-administratívneho oddelenia ÚV v Novom Sáči Ryszard Aksamit. Rovnako vrele prijalo obecenstvo združenie Matice slovenskej k sviatku našej Spoločnosti, ktorú prednesol PhDr. František

Bielik CSc a pri tejto príležitosti spolu s PhDr. Claudem Balážom odovzdal kr. Františkovi Kovalčíkovi pekný dar Matice slovenskej — obraz Bratislavu pre miestnu skupinu v Krempachoch.

Hlboký dojem všetkých účastníkov vzbudilo udelenie vyznamení najstarším a najzaslúženejším krajanom a krajankam. Medaily Za zásluhy pre KSČaS miestnej skupiny a popredným krempašským aktivistom odovzdal predseda ústredného výboru kr. Adam Chalupec. Pochvalné uznania 48 krajanom a krajanom odovzdal tajomník ÚV kr. Augustin Andrašák.

Oddelenie kultúry a umenia ÚV v Novom Sáči odmenilo za úspechy v kultúrnej práci kr. Žofiu Bogačíkovú a Annu Mačičákovú čestnými uznániami, ktoré im v mene odelenia odovzdala jeho zástupkyňa Alícia Hebdová.

Opravdivou ozdobou celej slávnosti bol kultúrny program, počas ktorého scéna krempašského kultúrneho domu patrila ochotníkom štyroch folklórnych súborov Spoločnosti z miestnych skupín v Kacvine, Nedeci, Jurgove, Novej Belej a Krempachoch. Ich členovia v sneha splní očakávanie obecenstva ukázali to najlepšie zo svojich repertoárov, všetko svoje umenie, cit a schopnosti. V tejto jedinečnej folklórnej prehliadke dobre obstál aj znovuzorganizovaný súbor z Kacviny. Obecenstvo správne ocenilo vysokú úroveň predvedených programov a búrlivým potleskom odmeňovalo učinkujúcich. Medzi vystúpeniami jednotlivých súborov krempašská mládež prednesla pekné sloveské básne.

Záverečným bodom ústredných osláv 35. výročia KSČaS bola beseda aktívu miestnej skupiny a obvodných výborov zo Spiša a Želova s hostami slávnosti.

DOMINIK SURMA

ZDRAVICA MATICE SLOVENSKEJ

Prednesol ju vedúci Oddelenia pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov Matice slovenskej PhDr FRANTIŠEK BIELIK CSc.

Milí naši priatelia, drahí rodiaci! Prispadla nám nie každodenná, ale zato nášmu poslaniu o to milšia úloha. Sme radi, že Vás tu všetkých môžeme pozdraviť menom svojim a menom všetkých spolupracovníkov Oddelenia pre výskum života a dejín zahraničných Slovákov a Oddelenia pre kul-

túrne styky so Slovákm v zahraničí Matice slovenskej.

35 rokov v živote jednotlivca signalizuje, že vstupuje do najkrajšieho a najprodukívnejšieho veku svojho života. Stáva sa zrelým a je uprostred svojich tvorivých sil.

V živote organizácie, v jej poslaní, úloham a cieľoch, je to v mnohom podobné.

POKRAČOVANIE NA STR. 22

WOJEWODA NOWOSĄDECKI

Nowy Sącz, dnia 27 stycznia 1983 r.

Towarzystwo Kulturalne
Czechów i Słowaków w Polsce

Zarząd Główny
w Krakowie

Z okazji 35 lecia owocnej działalności Waszego Towarzystwa w Polsce składam serdeczne gratulacje, oraz życzenia dalszej pomysłowej pracy w realizacji celów statutowych dla dobra Waszych członków.

Życzę też, aby Wasza praca była znaczącym wkładem w rozwój społeczno-kulturalny POLSKIEJ RZECZPOSPOLITEJ LUDOWEJ i stanowiła podstawę do zadowolenia z dobrze spełnionego obowiązku.

Przy okazji życzę też wszystkim członkom i ich rodzinom zdrowia, zadowolenia z pracy i szczęścia w życiu osobistym.

Wojewoda
Antoni Raczka

Z PRÍLEŽITOSTNÉHO PREJAVU NA OSLAVÁCH

Prejav predniesol v mene ústredného výboru, obvodného výboru a výboru miestnej skupiny člen predsedníctva ÚV KSČaS a predseda MS v Krempachoch František Kovalčík.

Milé krajanky, mili krajania, vážení hostia!

Za 35 rokov naša krajanská organizácia — Kultúrná spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku prešla dlhú a významnú evolučnú cestu. Máme za sebou obdobie zrodu českých a slovenských zväzov a Spolkov, obdobie ich dozrievania a integrácie v regionálnych obvodoch, neskôr v jednej organizácii, ako aj roky dobrých a zlých skúseností.

V našej organizácii vyvíjali činnosť obeťaví aktivisti z radov našej českej a slovenskej národnostnej menšiny a v prvých rokoch boli predsa podmienky celkom iné, aké máme dnes. Mnohí z našich najstarších aktivistov pracujú ešte dnes a tešia sa zaslúženej úcte, mnohých nahradili mladší. Mená ďalších ostali už iba v spomienkach, ale ich pracovné výsledky prinášajú ovoce aj dnes.

V uplynulých tridsiatich piatich rokoch sme všeličo prežili. Rástli sme spolu s krajinou, dopracovali sme sa vlastných a mnohomiestnych výsledkov v krajanskom hnutí, na ktoré môžeme byť hrdí. Vyplývajú z nášho vlastného úsilia, ako aj postupu, aký sa uskutočnil v povojnovom Poľsku.

Vzniku a rozvoju Spoločnosti prospievala a prospieva politika strany v národnostných otázkach, ktorá plne rešpektuje úplnú rovnoprávnosť občanov bez ohľadu na ich národnosť a sprevádzala ju aj pomoc štátnych orgánov — tak ústredných, ako aj vojvodských a miestnych — pri vytvorení podmienok umožňujúcich rozvoj činnosti.

Najdôležitejším poslaním našej Spoločnosti je pestovanie materinských jazykov a pokrokových kultúrnych národných tradícii. Dôležitú úlohu v našom krajanskom hnutí plní nás kultúrno-spoločenský časopis Život, ktorý v júni tohto roku oslaví svoje dvadsaťte piate výročie.

Naša kultúrna a organizačná činnosť sa sústredí v klubovniach miestnych skupín, ktorých prácu ovplyvňujú miestne podmienky a tradičné zvyky.

Pri miestnych skupinách pôsobia ochotnícke umelecké súbory. Sú to divadelné krúžky, folklórne súbory, ľudové sláčikové kapely, spevácke zbyty, skupiny modernej hudby a dychovky.

Dôležitú úlohu zohrala KSČaS v rozvoji slovenského školstva. Súčasne sa na 23 školách učí slovenčinu okolo 600 žiakov. Tento počet má naposledy stúpajúcu tendenciu. Česká mládež v Zelove sa učí materinský jazyk na kurzoch zorganizovaných za spolupráce s Československým kultúrnym a informačným strediskom vo Varšave.

Prehľbuje sa proces integrácie menšiny s celou spoločnosťou, čo sa okrem iného prejavuje v spoločensko-politickej a hospodárskej aktívite krajanov, v angažovanosti pre rozvoj svojho prostredia, obcí, miest a krajiny. Získavame dobré meno ako solidní pracovníci, dobre hospodáriaci rolníci, obyvatelia, ktorí dobre plnia svoje občianske po-

POKRAČOVANIE NA STR. 22

HOSTIA NA OSLAVÁCH

Z Nowosázskeho vojvodstva:

Alfred Potoczek — vedúci Administratívneho oddelenia Vojvodského výboru PZRS v Nowom Sączi, Ryszard Aksamit — vojvodský inšpektor Spoločensko-administratívneho od-

Najväčšej priazni obecenstva sa tešil 22-členný detský folklórny súbor MS z Krempach pod vedením Františka Surmu. Tentokrát k svojmu základnému programu pridal aj piesne a tance zo západoslovenského kraja.

Snímky: Fr. Paciga

29-členný folklórny súbor MS z Nedece pod vedením Žofie Bogačíkovej prišiel na ústrednú slávnosť so svojim najlepším programom — spišskou svadobou. Starší (starosta) kr. Jozef Gronský pozýva svadobníkov na hostinu.

delenia Vojvodského úradu v Nowom Sączi, Alicja Hebda — inšpektor Oddelenia kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sączi.

Z Matice slovenskej:

PhDr. František Bielik Csc. — vedúci Oddeľenia pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov, PhDr. Claude Baláz — pracovník Oddeľenia pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov v Bratislave.

VYZNAMENANIA

Na oslavách 35. výročia KSČaS predsedníctvo ústredného výboru udelilo Miestnej skupine v Krempachoch a jej zaslúženým aktivistom za dlhoročnú obetavú činnosť medaily Za zásluhy pre KSČaS a pochvalné uznania. Vyznamenaniami boli krajania:

MEDAILOU ZA ZÁSLUHY PRE KSČaS

Valent Brizek, Anna Kalatová, Jozef Kapočka, Alžbeta Klukovská, Ján Kovalčík, Va-

lent Kovalčík, Mária Lukášová, František Moš, Alžbeta Surmová, a Žofia Švecová.

POCHVALNÝM UZNANÍM

Anna Bizubová, Anton Bizub, Jakub Bizub, Valent Bizub, Žofia Bizubová, Alžbeta Brizeková, Ján Brizek, Michal Brizek, Rozália Galušová, Žofia Galiňáková, Alžbeta Gelatová, Jakub Gelata, Mária Kapočková, Ján Kovalčík, Jozef Krištofek, Rozália Krištofeková, Valent Krištofek, Rozália Lojková, Jozef Lojek, Mária Lorencová, Michal Lopušnák, Jozef Mazurek, Veronika Mošová, Žofia Mošová, Mária Pacigová, Valent Paciga, Jakub Paluch, Anna Patrášková, František Petrášek, Ilona Petrášková, Mária Petrášková, Michal Petrášek, Valent Petrášek, Helena Pitková, Ján Pitek, Karol Slovák, Andrej Surma, Andrej Švec, František Švec, Andrej Tibus, Ilona Tibusová, Alžbeta Tomaškovičová, Mária Tomaškovičová, Michal Tomaškovič, Alžbeta Žigmundová (č.d. 66), Alžbeta Žigmundová (č.d. 26), František Žigmund, Valent Žigmund.

DUŠAN MIKOLAJ

JAZVA

POKRAČOVANIE ZO STR. 1

— A ty si bez mihnutia oka vytiahol pu-dilár a vycapil mu na dlaň päťdesiatpäť sto-viek, však.

— Za čo ma máš? Vravím mu, opatrné, nemysli si, to sme si už tykali, že chcem urázať toto ušľachtile zviera. V nijakom pri-pade. Ale pät a pol je pre mňa priveľa. Spu-sti voľačo. Vidieť, si priamy človek, ideš na vec bez okľuvania, vraví gazda. A keď máš o koňa seriózny záujem, seriózny, pove-dal, daj teda pät a tri stovky navyše.

— Toľko sa ti už, pravda, nezdalo veľa.

— Nezdalo, ale nepristal som. Jednal som sa, jednal, až som cenu stiahol na štyri tri-to. A oldomáš na polovicu. Dobrá kúpa, čo povieš.

— Len by som rada vedela, načo ti bude na zimu! — Stašova žena sa ani trošku neu-silovala zastierať namrzenosť. Po žatve predal od roboty zodratého, starobou zošklicheného valacha. Odvtedy neuplynul ani mesiac, a už dovedie ďalšieho koňa.

— Ty, žena Mateja Stašu, sa takto pýtaš? — zatiahol muž pripitým hlasom, ako keby sa chystal spustiť pesničku. — Žeby si ty ne-vedela, načo nám bude kôň? V dedine je ich čoraz menej, zarobi na seba. Ak ti je rúto peňazi, čo som zaň zaplatil.

— Už vidím, ako ty, robotnícky gazda Ma-tej Stašo, chodiš s týmto Rytierom po fur-manke. Už to vidím.

Odvtedy, čo začal pracovať v meste v to-vární na gúľkové ložiská, musela sa o koňa čoraz častejšie staráť sama. Kfmiť ho, na-pájať, keď bolo treba i zapriaháť a poháňať. Pomyšlienie, kolko zbytočných povinností jej znova pribudne, ju rozladilo i nazlosto. Ke-by neľutovala celodennú robotu, vyváranie pranie, plákanie na potoku, škrobenie, pre-vrát kôš plný čistej bielizne pred muža a zutek voľačke. Nech si sám perie, nech sa sám o seba stará.

Lenže kam ujst, aby mala od všetkého na chvíľu pokoj?

— Aj Marek sa môže staráť o koňa, — nadhodil muž, akoby sa zrazu rozpamätal, komu by ho ešte mohol zveriť. — Niekedy sa mu hádam ešte zide.

— Nie je malý chlapec, aby si ho ustavične lákal na kone! A húdol doňho, čo by pod-la teba v živote potreboval. Akoby nemal iné záujmy, povinnosti.

— Len sa ho nezastávaj. V poslednom ča-se sa Marka akosi príčasto zastávaš. Nezdá sa ti?

— Na tvojom mieste by som sa radšej trochu starala, čo z neho bude. Nezabudol si, kam dnes máme ísi?

— Kam?

— Na rodičovské združenie predsa.

— A načo by sme ta chodili?

— Načo, načo! Za predchádzajúce roky si neboli ani raz. Škola je pritom oproti tvojej fabrike. Nie je ti hanba?

— Podaromnici strácať čas? Známky nosí syn domov dobré, nestaciť ti to?

Stašova žena neodpovedala.

Odnášala kôš s bielizňou do domu. Rozho-vor z mužovej strany by pokračoval po sta-rom. Čo bolo kedyti dobré, čo už nie je a čo by mohlo byť.

— Kým zmaturouje, postaráme sa mu oň, neboj sa. A potom môže s ním naložiť podľa vlastného rozhodnutia.

— Naozaj neviem, načo mi bude kôň, otec. Ani keď zmaturojem, — povedal syn.

— To ti hádam namiesto skútra, — pove-dala uštipačne matka.

— Nejdeš si ho obzrieť?

— Zajtra. Aj tak teraz neuvidím, — po-vedal syn.

Vstal od stola, poďakoval za večeru a roz-ložil si na stôl vo svojej izbe veľký biely rys.

— Co na to povieš? — opýtal sa Stašo po-tichu ženy, keď syn zatvoril za sebou dvere.

— Nič. Čo by som mala.

— Čím sa človek vlastne tým mladým zav-dačí?

— Tým tvojím Rytierom, aby som pravdu povedala, určite nie.

— Ako to rozprávaš? Doviedol som predsa celkom pekného koňa. Pevne stavaného. Za-hamovaný voz naložený bukovými polenami hore kopcom ako nič potiahol. Všimla si si, ako mu hrajú svaly na stehnách, prsiach? A ten široký chrbát, mohutný zadok. Darmo, žrebea v nom nezaprieš.

Stašova žena nabrala do misy teplú vodu na riad. Mala chut' povedať, že za tú chvíľu si na žrebcovi všimla skôr neposlušnú, tvrdú stojacu hrív a hriváve nohy. Ani srst, ktorá na niektorých miestach už šedivela a ježila sa ako nakrátko ostrihané a nedbalo prefarbené vlasy jednej poľahšej z vyšného konca dediny, sa jej nepáčila. Bolo v nej čosi divé a neusporiadane.

No neozvala sa. Bola z toho dňa, hlavne z neuskutočnej návštavy na synovom rodičovskom združení, taká unavená, že sa jej s mužom ani rozprávať nechcelo.

A pritom sa vedela o kdečom. Odvtedy, čo sa za Mateja vydala, sa tu so všeljakými koňmi stretla. Spočiatku držali doma dlho jedného, a keď ho muž predával, bol to krátko po Markovom narodení, akoby sa rozhádzala s blízkym človekom. Potom dlho nemali nijakého, no odvtedy, ako vymenil s Poliakmi za fiaker toho sivého Zbienka, si mnohé ešte ani nezvykla oslovoval rozličnými čudnými menami, už ich dakde odvádzal, alebo si po ne prichádzali neznámi kupci. Najmä v ostatnom čase jej mašťal pripomína la nocľaháren. Kone si v nej po dlhej ce-ste zopár dní a nocí odpočinuli, a viac sa s nimi nestrela.

Koľko tento u nás pobudne, rozmyšľala, keď ráno pozerala, ako sa Rytier mäsítymi gambami náhľivo prehrabal v obroku, schrúmal ovos do posledného zrniečka, silácky si odffkol, aby sa s rovnakou pažravosťou pu-

Nemala na také reči náladu. Akoby tušila, že na rodičovské združenie sa muž nebude ani trochu ponáhľať, že kým ustajní žrebea, poumýva sa a prezlecie do čistého, autobus do mesta bude preč.

Syn sa po návrate zo školy ani veľmi ne-prekvapil, že oboch našiel doma. Už večerali.

— Kde si bol tak dlho? — spýtal sa otec.

— Niekedy môže prísť trochu neskoršie, — zastávala sa ho matka.

— Len aby to nebolo často, — povedal zmerliv otec.

Bol rád, že mu syn nepripomínal rodičovské združenie. Azda preto sa správal k nemu nevyčajne starostivo. Do omrzenia ho po-núkal, aby si ešte pribral jedla, nalial mu plný pohár piva. Pri takomto správaní sa zvyčajne na niečo odhodlával.

Vyšlo to z neho, keď žena spratúvala zo stola riad. — V mašťali máš dar, — povedal naoko nedbalo.

— Dar v mašťali? Aký?

— Hádaj, keď si taký školovaný.

— Naozaj? — Syn pozrel na matku.

— Ak myslí na...

— Čít, žena, — prerušil ju. — Je to pre-kvapenie.

— Akéže prekvapenie!

Prezradím ti teda, — nevydržal dlhšie otec. — Táto tam na teba čaká. Bež pozriet.

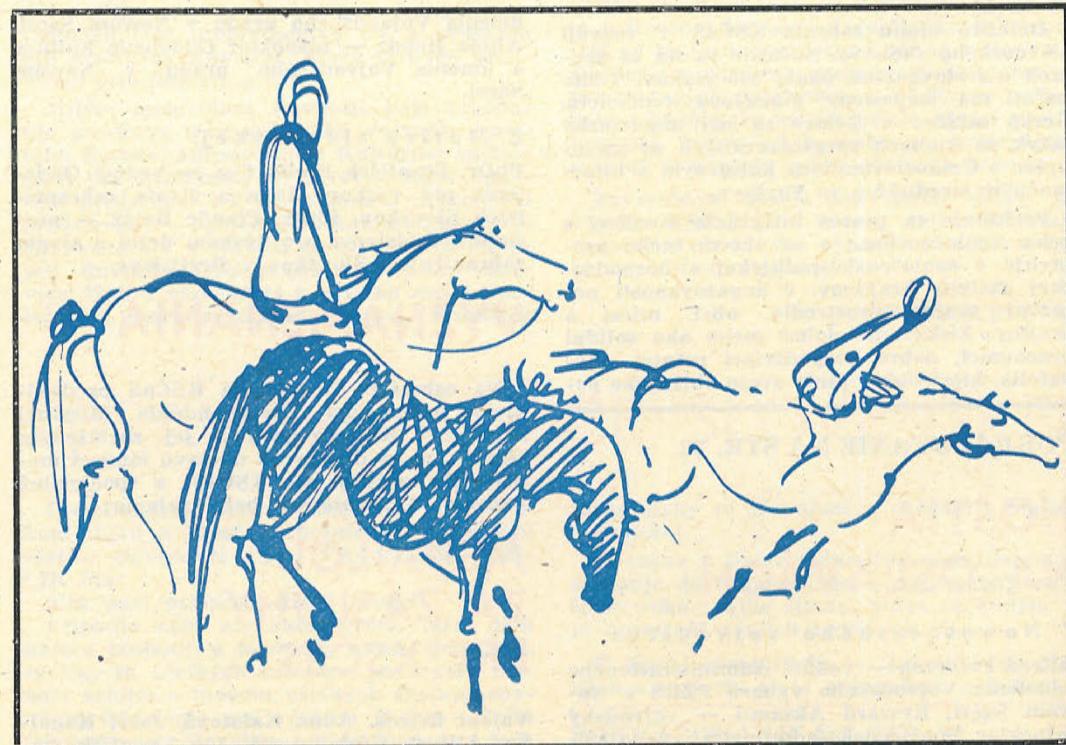
— Táto! Taký postarší žrebec, — upresnila žena.

— Na mňa? Čo by som s ním robil?

— Má dosť povinnosti v škole.

— Viem. Nemusí ma stále upomínať s tou jeho školou. Ako keby nikto okrem neho do školy nechodil, — urazil sa otec. — Bude mať osiemnásť rokov, vek dospelosti, ako sa ho-vori, nuž som mysel, patrí sa mu podarovať niečo poriadne.

— Lebo nič iné teraz viac nepotrebuje, — poznámenala matka.

Kresby: Tatiana Žitňanová

stil do seľky. Keď si ho obzrela zblízka, zazrilo ju, koľko má pod odstávajúcim srsťom jaziev. Prišomu menili jej nešetrné zaobchádzanie niektorých gazdov u nich v dedine. Surové šťahanie bičom, bičiskom, po ktorom na koži hned navierajú hrubé, zdurené pásy, zvuky ako pri udieraní na budon, keď ich mlátili palicou, kopali do brucha, do slabín. A strach zakliesnený strašne hlboko v zre niach koní, ktoré sú oveľa väčšie ako človek, a predsa bezmocné, lebo uviazané na retazi a nemôžu odeválať z dosahu rozzúrených gazdov.

Bola rada, že jej muž sa k nijakému koňovi takto nesprával. Nevedela by mu to odpustiť.

Pri predstave, čo musel Rytier prestáť, je ho prišlo lúto. Hoci sa zapovedala, že sa bude oňho starat len v nevyhnutných prípadoch, ponúkla mu aj vodu.

Kým žrebec vstrčil papuľu do úzkeho plechového vedra pre kravy, narazil zubami o jeho okraj. Vtedy Stašova žena zhikla od ľaku.

Vyplašilo ju Rytierovo oko. Namiesto združeného pohľadu, ktorý by azda prezradil aj niečo z jeho povahy, sily alebo skúsenosti, zbadala na očnej bulve mliečny povlak.

Podobný mal i nad väčkom druhého oka.
— Ten tvoj kôň je naslepý, — pribehla za mužom.

— Má len slabý zákal, — povedal muž.
— Mne sa zdá, že je to belmo.

— Dá sa tomu odpomôcť, — povedal muž.

Aby so v tom hustnúcom šere cítil Rytier bezpečnejšie a aby si koniari v dedine zo Stašu neuťahovali, nasadzoval mu s postrojom ohľávku so širokými koženými klapkami. Priliehal tesne k očným jamkám a šikovne zakrývali mátožne svietiace kruhy. Pomáhali však asi toľko ako kvapky páchnúce po hnijúcom vŕbiovom listí, ktoré sa každý večer pokúšal dostať koňovi do kútikov mokvajúcich očí. (...)

Vychystali sa oraf. Rozhodol, že na záhon, ktorý pred rokmi nechal zatrávníť a nemenie už na ňom pestovať nijakú plodinu, na jar zasadia zemiaky.

Pri oraní sa Rytier skutočne správal miernejšie. Žena ho poháňala, syn chodil za pluhom, muž vytíňal výhonky třnia, čo sa rozbujaňeli v medzi od posledných prác.

— Skúste dokončiť bez mňa, — povedal po vytínaní. Potreboval si pospať. Vo fabrike ho čakala nočná smena a cez deň, ako zvyčajne, na odpočinok času nezvýšilo.

Po niekoľkých otočeniaciach kôň vybadal gazu do neprítomnosti. Krácal lenivo, pristupoval si tahačom, vchádzal do brázdy alebo sa od nej priveľmi odťahoval. Ba si aj tahl a vyzval sa v preoranej hlini.

Akoľvek ho Stašova žena popoháňala a držala zarovno s brázdou, skončili na súmraku.

Marek náhlivo založil pluh medzi vlačuhy, zvedol koňa do cesty. Sám osadil do jám

hrotu ťažkého vysúvacieho plota zo surových brvien, ktorý ohradzoval pole pred dobytkom a lesnou zverou. Rytiera medzitým znovu zasvrbelo pod kopytami. Pobral sa dolu.

Pri starom smreku však zavrzol kolieskami pod pevný koreň, vyčnievajúci zo zeme vymytej dažďami. Nedochádza kmásal tahačmi, až na nich ovísal ako zlostný pes na reťazi.

— Stalo sa niečo? — spýtala sa matka.

— Myslel som, ojko dolámal. Len v ňom tak praštralo. No iba driecko na háku, čo drží brdeca, dodrúzgal, — odpovedal syn.

Vyslobodil koliesko spod koreňa. Žrebec sa hned pohol. Prešli pári krokov a ojko sa od brdeca odoplo. Kolieska s pluhom ostali vzdú. Marek musel náklad pritiahnuť na vlačuhač za koňom, lebo sa pomáhala ďalej a nechcel cívnut. Ledva dočkal, kým bol kotúč brdeca navlečený v ojku. Kedže ho však opraty pevne pridŕžali, nemohol sa rozbahnúť naplno. Zostupoval v nepravidelných skokoch, zastavoval alebo sa priveľmi dral dopred.

Pri takej chôdzi stačilo, aby ojce bez istieho drievka kleslo, kolieska pošli samé dopred a pri ďalšom koňovom kroku sa kotúč znova vyšmykol. Marek zase musel tahať náklad na vlačuhač za Rytierom, ktorý netreplivo prešlapoval.

Stašova žena krácala kúsok nad nimi po chodníku okrajom polí. Badala, že si syn nievie s koňom rady. Mal ostrý, niekedy až písiklavý hlas a čoraz drsnejšie šklbal oprata mi.

Zrebec len väčšmi dráždil, násobil jeho chut čím prv skončí čoraz menej viditeľnú cestu.

Nad dedinu zišli neskoro. Pod nimi už svetili hádam v každom dome. Polia ostali opustené, stíchlí aj družstevné traktory v chotári susednej dediny.

— Kým si ostatní chalani robia, čo ich baví, ja sa tu musím motať s poloslepým, rozdivočeným žrebecom — zahundral Marek.

Zanedlho sme doma. Alebo ak ti je tak naponáhlo, daj mi opraty. Nejako zvediem Rytiera. Pôjdeme pomaličky, chystala sa mu navrhnutá matka.

Zatiaľ však Marek znova pohol.

A pluhové kolieska sa zase odopli.

— Rytier, stoj, — zakričal zlostne.

Zrebec poslúchol až po prudkom trhnutí oprát. Vyvrátil hlavu s vyčerpenými zubami k oblohe, zadok pritlačil k ceste. Podobne, ako keď ho prvý raz zapriahali do voza.

Vtedy sa stalo niečo, čo si Stašova žena nikdy nevedela vysvetliť.

Zo synovej ruky vyletela sekera, ktorou muž vytíňal třnie na medzi a nechal ju položenú pri vlačuhač. A skôr, ako stihla priviesť oči, dopadla na žrebecovo stehno, ktoré sa práve naplo so zdvíhajúcim sa kopytom.

Porisko sa vo vzduchu zvrtlo, ocel zaiskria la o skalu.

V prvom okamihu sa Stašova žena nazdala, že Rytiera iba neškodne zaškrabalo. Tak to vyzeralo neuveriteľne.

No i vo večernej tme, trochu zjasňovanej mesiacom a hviezdami, zbadala na mieste, kde ostriе začiaholo, čerstvú ranu. Suchú priehlbnu, ktorú rýchlo napĺňala pučiaca krv. Zbierať sa do tučnej kvapky, pomaly sa prevážila a rozpijala sa dolu odstávajúcou srsťou.

Rytier tentoraz zastal bez príkazu. Rozkročil sa a žlto, spenene sa vymočil. V jeho rozšírenom oku s beffmom zapadalo mrakom zastreté slnko, strácajúce všetku vnútornú žiaru. Marek potichu zapol ojko na brdeč, zdvihol naštrenú sekuru.

Pokračovali v ceste.

Co iné zostávalo? Stašova žena pozerala na približujúci sa dom, hned na jazvu, ktorá sa pri každom prehnuti žrebecovej nohy roztvárala a ako nevyschýmajúce zriedlo vypúšťala novú a novú krv. Cítila slabosť a studený pot pod šatami. Obávala sa, či kôň cestu vydrží, no zároveň si priala, nech sa všetko predĺži. Až do úplného zahojenia rany.

Zrazu šlo všetko plynule.

Kolieska sa prestali odopínať, predchádzajúce netreplivosť vystriedala premyslená chôdza. Marek poháňal pokojnejšie, s novou skúsenosťou. Ulahčoval mu to i Rytier. Kráčal opatrne a zároveň dôstojne. Bez náznaku bolesti. Popamäti nachádzal miesta, kde neprekážali väčšie skaly či priehlbiny. Akoby dával nájavo, že sa vie sám zorientovať.

Vzdialenosť sa skrátila na posledný úsek. Spred brány do dvora.

Pramienok už máčal srsť nad kopytom. Zdalo sa, že srdce zvierata je schopné vypumpovať otvorenou ranou z tela všetku krv.

Zvyčajne vypriahali koňa sami. Matka ho pridŕžala za šticu, aby neodbehol, syn preťahoval cez hlavu chomút. Vtedy im vyšiel pomocný otec.

— Tak dlho ste orali ten kúsok role? Práve som sa vám chystal oproti, — povedal rozospato. Papuče mal natiahnuté naboso, spod nohavic mu trčali spodky z lanového plátna.

— Kolieska sa odopínila, — povedala matka.

— Tažká pomoc, keď sa kolieska odopína li. Nevedeli ste do ojka vystrúhat paty?

— Ach jaj, — vzdychla matka. Zrazu sa jej všetko, čo sa prihodilo tam hore, zdalo ešte zbytočnejšie. Rýchlo vošla do domu.

V pivore počula písničutie koliesok, zaťažovaných k humnu, štrngla reťaz od tahačov, kleplio brdece opierané o vráta. Zastala.

— Daj, vypriahneni ti ho, — povedal muž.

— Môžem sám, — povedal syn.

— Chod' si robíť úlohy. Kým bude večera hotová.

Nijaká odpoveď, nijaké zvuky.

— Co sa stalo Rytierovi?

Zasa ticho.

— Podripal sa na pichľavom drôte? Vrável som Paršovi, aby si ten plot okolo pašienkov dal do poriadku. Žrebec sa na ňom zadrapił, Marek?

— Nie, — odpovedal syn.

— Tak čo teda! Spadol vám niekde?

— Ja...

— Nerozumiem ti. Somreš si popod nos.

— Ja som ho.

— Ty? Ako? Taká rana!

— Sekerou, — vyhľklo zo syna.

— Sekerou do koňa? To si radšej mňa mo hol.

Muž to povedal bez akejkoľvek zúrivosti. Hoci boli kone preňho takmer nedotknuteľné, zdalo sa, všetko pochopil naraz, v celom rozsahu...

— Otec... — ozval sa Marek.

Nedostal odpoved.

Syn stál na dvore, pod jasnu večernou oblohou. Všetko naokolo ostalo na svojom mieste, riadilo sa starými zákonmi, iba on odnášal sekuru do humna, akoby mu navždy prirastla k dlani.

V maštali sa rozvietila elektrická lampa. Muž nahlas zabožkal. Aj keď pochopil, čo sa stalo, predsa sa s tým celkom nevyrovnal. (...)

Jaroslav Hašek

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

KVARTÝRMAJSTRÍ

Všichni se velice mýlili, když se domnívali, že v Turowě-Wolské budou snad novcovati.

Nadporučík Lukáš zavolal telefonistu Chodounského, účetního šikovatele Vaňka a kurýra kumpanie Švejka a Balouna. Rozkazy byly jednoduché. Všichni musí obstarat nocleh pro kumpanii, která přijde za nimi za hodinu, nenejvýš za půl druhé hodiny. Baloun musí mezitím na místě, kde bude noclehovat on, poručík Lukáš, dát upěct husu, a všichni tři musí dávat pozor na Balouna, aby jí polovičku nesežral. Kromě toho musí Vaněk se Švejkem koupit prase pro kumpanii. V noci bude se varit gulás. Nocleh pro mužstvo musí být rádné; vyhýbat se zavšiveným chalupám, aby si mužstvo náležitě odpočinulo, poněvadž kumpanie vystupuje z Liskowce již o půl sedmé ranní přes Kroscienku na Starasol. (...)

Byla to zatraceně ošklivá cesta, když se setmělo a ti čtyři, kteří měli se postarat o nocleh pro 11. kumpanii, dostali se do lesíka nad potokem, který měl jít na Liskowiec.

Baloun, který se poprvé ocílil v situaci, že jde kamži do neznáma, a kterému se všechno: tma, že jdou hledat napřed kvartýry, zdálo neobyčejně tajemným, pojhal náhle strašlivé podezření, že to není jen tak. „Kamarádi“, řekl tisíce, klopýtaje na cestě nad potokem, „voni nás vobětovali.“

„Jak to?“ zařval na něho potichounek Švejk.

„Kamarádi, nehulákejme tolik,“ prosil potichu Baloun, „já už to citím v kříži, voni nás uslyší a začnou hněd po nás střílet. Já to vím. Voní nás poslali napřed, abychom vypátrali, jestli tam není nepřítel, a když uslyší střelbu, tak hněd budou vědět, že se nesmí dál. My jsme, kamarádi, folpatrola, jak mě tomu učil kaprál Terna.“

„Tak jdi tedy napřed,“ řekl Švejk, „aby nás chránil svým tělem, když jseš takovej obr. Až budeš střelenej, tak nám to voznam, abychom mohli včas udělat nýdr. Seš to ale voják, von se bojí, že budou do něho střílet. To právě má mít každej voják náramně rád, každej voják musí vědět, že čím vícekrát po něm nepřítel vystřelí, tím se také nepříteli tenčejí zásoby munice. Každou ranou, kterou dá nepřátelské voják proti tobě, se vochzuje jeho bojeschopnost. Von je přitom rád, že může po tobě střílet, poněvadž nemusí se aspoň tahat s patronama a lehčeji se mu to běží.“

Baloun těžce vzdychl: „Když já mám doma hospodářství.“

„Vykašli se na hospodářství,“ radil mu Švejk. „Raději padni za císaře pána. Copak té to na vojně neučili?“

„Voni se vo tom jen zmiňovali,“ řekl pitomý Baloun. „Voni mě jenom vodili na execirplac a potom už jsem nikdy vo ničem podobném neslyšel, poněvadž jsem se stal buršem... Kdyby nás aspoň císař pán lepší krmil...“ (...)

Dole ve vsi, kde měli vyhledat nocleh pro kumpanii, byla tma a rozštěkali se všichni psi, což přinutilo výpravu zastavit se a uvažovat o tom, jak čeliti tému potvorám.

„Což abychom se vrátili,“ zašeptal Baloun.

„Baloune, Baloune, kdybychom to udělali, tak bys byl vodstřelenej za zbabělost,“ řekl na to Švejk.

Psi štěkali čím dál tím více, a dokonce i na jihu za řekou Ropou, rozštěkali se i v Kroscience a několika jiných vesnicích, neboť Švejk řval do nočního ticha: „Lehneš — leh-

neš — lehneš,“ jako kdysi řvával na své psy, když ještě s nimi obchodoval.

Psi se rozštěkali ještě více, takže účetní šikovatel Vaněk řekl Švejkovi:

„Neřvete na ně, Švejku, nebo nám rozštěkáte celou Halík.“ (...)

Sestupovali do vsi, když bylo přijato všeobecné ponaučení Švejka, že se psi bojí v noci ohýnku ze zapálené cigarety. Naneštěstí cigarety nikdo z nich nekouřil, takže tato rada Švejkova neměla pozitivních výsledků.

Kresby: Josef Ladislav

Ukázalo se však, že psi štěkají z radosti, poňavádž si vzpomínali s láskou na procházející vojska, která jim vždy zanechala něco k snědku.

Citili již zdaleka, že se blíží ti tvorové, kteří po sobě zanechávají kosti a zdechliny koní. Kde se vzali tu se vzali kolem Švejka čtyři hafani, kteří jali se na něho přátelsky dorážet s ohony vyzdvíženými nahoru.

Švejk je hladil, poplácával a mluvil s nimi ve tmě jako s dětmi:

"Tak už jsme tady, přišli jsme se k vám vyhajinkovat, napapáčinkat, dáme vám kostičky, kůrčíky a ráno potom zas půjdeme dál na nepřitele."

Ve vši po chalupách počali rozžihat světla, a když u první chalupy začali bušit do dverí, aby se doveděli, kde bydlí starosta, ozval se zevnitř vřískavý a ječivý hlas ženský, který ne polsky, ale také ne ukrajinský oznamoval, že ona má muže na vojně, že má děti nemocné na neštovice a že Moskali všechno zabrali a že muž, než šel na vojnu, ji nakazoval, aby v noci nikomu neotvírala. Tepře když zdúraznili útok na dveře s ujištováním, že jsou kvartýrmachři, otevřely se dveře nějakou neznámou rukou, a když vešli dovnitř, objevilo se, že zde vlastně bydlí starosta, který marně snažil se Švejkovi vymluvit, že on nenapodoboval ten vřískavý ženský hlas. Omlouval se, že spal na seně a že jeho žena, když ji náhle někdo probudí ze spaní, že neví, co mluví. Pokud se týká noclehů pro celou kumpanii, že je vesnice tak malinká, že se do ní ani jeden voják nevejde. Není vůbec kde spát. Ke koupi zde také není níčeho. Moskali vše zabrali.

Kdyby pánové dobrodzejové tím nepohrdli, odvedl by je do Kroscienky, tam jsou veliké statky, je to jen tři čtvrtě hodiny odtud, místa je tam dost, každý voják bude se moct přikrýt ovčím kožichem, mají tam tolík krav, že každý voják dostane esšíálek mléka, je tam dobrá voda, páni důstojníci mohou tam spát v zámečku, ale tady v Liskovci? Bida, svrab a vši. On sám měl kdysi pět krav, ale Moskali mu všechny zabrali, takže on sám, když chce mléko pro své nemocné děti, musí chodit až do Kroscienky.

Jako na důkaz toho zabučely vedle u něho v chlévě krávy a bylo slyšt ječivý ženský hlas, který okřikoval nešťastné krávy a pájí jim, aby je cholera zkroutila. Starostu to však nezmátl a pokračoval obouvaje si vysoké boty:

"Jedinou krávu tady má soused Vojciek, kterou jste ráčili slyšet, moji páni dobrodinci, teď zabučet. Je to kráva nemocná, tesklivá, Moskali od ní telátko odebrali. Od té doby mléko nedává, ale hospodář je jí litu zařezat, myslí si, že Matka boží Censtochovská opět vše přivede k lepšimu."

Za této své řeči navlékl na sebe kantuš:

"Půjdeme, páni dobrodinci, do Kroscienky, ani tři čtvrtě hodiny nebude, co já hříšný povídám, ani půl hodiny nebude. Znám cestu přes potok, potom přes březový háječek kolem dubu... Ves je to veliká, i bardzo duž močna voda v propinacyach. Půjdeme, pánové dobrodinci! Nač otálet? Pánům vojákům od vařeho slavného regimentu je třeba, aby se uložili v pořádku, v pohodlí. Pán císařský a královský voják potřebuje rozhodně čistý noclech, pohodlný noclech... A u nás? Vši, svrab, neštovice a cholera. Včera u nás, v proklaté naši vsi, tři chlopí od cholery zčernali... Nejmilosrdnější bůh proklet Liskowec..."

Vtom Švejk majestátně pokynul rukou.

"Pánové dobrodinci," řekl napodobuje starostiv hlas. "Cet jsem jednou v jedný knížce, že za švédských válek, když byl rozkaz kvartýrovat se v takovej a v takovej vesnici a starosta se nějak vymlouval a nechtěl jím být na ruku, že ho pověsili na nejbližším stromě. Potom mně dneska vypravoval v Sankoku jeden polský kaprál, že když přijdu kvartýrmajstři, musí starosta svolat všechny radni, a teď se chodí s nimi po chalupách a řekne se prostě: Sem se vejdu tři, sem čtyři, na faře budou páni oficiři a musí to být za půl hodiny všechno připravený. — Pane dobrodincie," obrátil se Švejk vážně na starostu, „kde máš tady nejbližší strom?"

Starosta nerozuměl, co to znamená strom, a proto mu Švejk vysvětlil, že to je bříza, dub, hruška, jabloň, zkrátka všechno, co má silné větve. Starosta opět tomu nerozuměl, a když slyšel jmenovat některé ovocné stromy, lekl se, poněvadž třešně již zrálý, a řekl, že o ničem takovém neví, jenom že má dub před stavením.

„Dobrá," řekl Švejk, dělá rukou mezinárodní znak věšení, „my tě tady pověsime před tvou chalupou, poněvadž ty musíš jejt si toho vědomej, že je vojna a že my máme rozkaz spát tady, a ne v nájeké Kroscience. Ty nám, chlape, nebudeš měnit naše strategické plány, nebo se budeš houpat, jako je to v tý knížce vo švédských vojnách... To vám byl, pánové, takové případ jednou na manévrech u Velkého Meziříčí..."

Vtom přerušil Švejka účetní šikovatel Vaňek.

„To nám povíte až potom, Švejku," a obrazece se na starostu, řekl: „Tak teď alarm a kvartýry!"

Starosta se počat trást, koktal cosi o tom, že to s pány dobrodinci myslí nejlepší, ale když to jinak nejdě, že se ve vesnici snad přece něco najde, aby byli všichni páni spojeni, že hned přinese lucernu. (...)

Na obchůzce za ubytováním bylo zjištěno, že Liskowiec je velká osada, která však skutečně byla hodně již vyžidmaná válečnou vřavou. Neutrpěla sice požáry, obě válčicí strany jako zázrakem nevzaly ji do sféry válečných operací, zato však zde bylo usídleno obyvatelstvo nedalekých zničených vesnic z Chyrowa, Grabowa a z Holubly. V některé chatě žilo i osm rodin v největší bidě, po všech těch ztrátách, které utrpěly loupežnickou válkou, jejíž jedna epocha přeletěla přes ně jako dravé proudy povodně.

Bilo nutno umístit kumpanii v malém zpustošeném lihovaru na druhém konci vesnice, kam se do kvásirny vešlo půl roty. Ostatní po deseti mužích byli umístěni v několika statech, kde zámožní šlachtici nepřipustili k sobě chudou holotu ožebračených bezzemků.

Stáb kumpanie se všemi důstojníky, účetním šikovatelem Vaňkem, s vojenskými sluhy, telefonistou, sanitou, kuchaři a se Švejkem usadil se u pana plebána na faře, který také nepřijal k sobě ani jednu zničenou rodinu z okoli, takže měl tam hodně místa.

Byl to vysoký, hubený starý pán ve vybledlé a zamaštěné klerice, který ze samé laky takřka nejedl. Byl odchován svým otcem ve velké nenávisti proti Rusům, kterouž nenávist však najednou ztratil, když Rusové ustoupili a přišla rakouská vojska, kteráž mu sežrala všechny husy a slepice, které mu Russové nechalí na pokoji, a bydlelo u něho několik jezatých zabajkalských kozáků.

Potom zanevřel na rakouská vojska ještě více, když přišli do vesnice Maďaři a vybrali mu všechn med z úlu. Dival se nyní s velkou nenávistí na své nenadálé noční hosty a dělalo mu to velice dobré, když mohl chodit kolem nich, krátí rameny a opakovat: „Nic nemám. Jsem úplný žebrák, nenajdete u mne, pánové, ani krajíček chleba."

Nejsmutněji se přítom ovšem tvářil Baloun, který se div nerozplakal nad takovou bídou. V hlavě měl neustále takovou nejasnou představu o nějakém podsvinčetí, jehož kůžička jako měd' chrupe a voní. Baloun přitom klímal v kuchyni pana faráře, kam občas na hláděl vytáhlý výrostek, který dělal panu faráři čeledinu i kuchařku zároveň a měl přísně nařízeno dávat všude pozor, aby se nekradlo. Baloun také v kuchyni ničeho ne-našel než v papírku na slánce trochu kminu, který si načpal do huby, jehož aróma vzbudilo u něho chuťové halucinace o podsvinčetí.

Na nádvoří malého lihovaru za farou planuly ohně pod kotli polní kuchyně a vařila se již voda, a v té vodě se nevarilo nic.

Účetní šikovatel s kuchaři běhal po celé vesnici, sháněl prase, ale nadarmo. Všude dostávali tutéž odpověď, že Moskali všechno snědli a zabrali.

Probudili také žida v krémě, který si počal rváti pejzy a projevoval litost nad tím, že nemůže pánum vojákům posloužit, a na konec je nutil, aby koupili od něho jednu

starou, stoletou krávu, hubeného chcíváka. Chtěl za ni horentní sumu, trhal si vousy a příšahal, že takovou krávu nenajdou v celé Haliči, v celém Rakousku a Německu, v celé Evropě a na celém světě, přitom vyl, plakal a dušoval se, že je to nejlustší kráva, která když z poručení Jehovy přišla na svět. Zaklinal se všemi praotci, že na tu krávu se jezdí dívat až od Woloczsky, že se o té krávě mluví v celém kraji jako o pohádce, že to ani kráva není, že je to nejšťavnatnější buvol. Nakonec klekl před nimi, a objímaje kolena jednoho po druhém, volal přitom: „Zabte raději starého ubohého žida, ale bez krávy neodcházejte!"

Pomátl tak všechny svým jekem, že konečně tu mrchu, které by se každý ras štítil, odtáhl k polní kuchyni. Pak ještě dlouho, když již měl peníze v kapsě, před nimi plakal a naříkal, že ho úplně zahubili, zničili, že sám se ozebral, když takovou nádhernou krávu jim prodal tak lacino. Prosil je, aby ho pověsili za to, že na stará kolena udělal takovou hhoupost, pro kterou se jeho otcové musí v hrobech obrátit.

Když se ještě před nimi vyválel v prachu, setřásl ze sebe najednou všechnu lítost, odesel domů, kde řekl v komárce své ženě:

„Elsálebn, vojáci hroupí a tvůj Náthan moc chtry." "

S krávou bylo mnoho práce. Chvílemi se zdálo, že se kráva vůbec nedá stáhnout. Při stahování přetrhli několikrát kůži, pod kterou se objevilo svalstvo zkroucené jako vyschlé lodní lano.

Zatím odněkud přitáhli pytel Brambor a počali beznadějně vařit ty šlachy a kosti, zatímco vedle u menší kuchyně kuchař kuchtil v plném zoufalství z kusu té kostry důstojnickou mináz.

Tato nešťastná kráva, možno-li vůbec nazvat onen přirodní jev kravou, utkvěla všem účastníkům v živé paměti, a je téměř jisté, že když později před bitvou u Sokalu byli velitelé připomenuti mužstvu krávu z Liskowce, že by se byla jedenáctá kumpanie za hrozného řevu vrhla s bajonetem na nepřítele.

Kráva byla taková nestyda, že nešlo z ní vůbec udělat hovězí polévku. Čím déle se maso vařilo, tim více zůstalo sedě na kostech, tvoříc s nimi jeden celek, zkostnatělo jako byrokrat, který se půl věku pase v úředních šimlech a žere jen akta.

Švejk, který jako kurýr udržoval stálé spojení mezi štábem a kuchyní, aby zjišťoval, kdy už to bude uvařeno, hlásil nakonec nadporučíkovi Lukášovi:

„Pane obrlnjant, už je z toho porculán. Ta kráva má tak tvrdý maso, že se s ním může řezat sklo. Kuchař Pavliček, když okusel maso s Balounem, vylomil si přední Zub a Baloun zadní stoličku."

Baloun vážně přistoupil před nadporučíka Lukáše a podal mu, zajíkaje se, v Lurdské písni zabalený svůj vylomený Zub.

„Poslušně hlásím, pane obrlnjant, že jsem dělal, co jsem mohl. Von je ten Zub vylomeně u oficírsmínáže, když jsme zkoušeli, jestli by se z toho masa přeci dal udělat biftek." (...)

Nato bylo zjištěno účetním šikovatelem Vaňkem, že znamenitá kráva se musí vařit ještě dvě hodiny v důstojnické kuchyni, že není ani řeč o nějakém bifteku a že místo bifteku se bude dělat guláš.

Byle usneseno, že než se zatroubí k mizání, mužstvo si schrupne, poněvadž stejně bude večeře hotova až k ránu.

Účetní šikovatel Vaněk přitáhl odněkud otýpku sena, položil si ji pod sebe ve farské jídelně, kroutil si nervózně knír a řekl tiše k nadporučíkovi Lukášovi, který odpovídal nad ním na staré pohovce: „Věřte mně, pane obrlnjant, že takové krávy jsem ještě za celé války nežral..." (...)

Když vyrazili ráno z Liskowce na Starasol, Sambor, vezli s sebou v polní kuchyni nešťastnou krávu, která se ještě neuvařila. Bylo usneseno, že ji budou vařit po cestě a sní se, až bude odpočinek na půl cestě z Liskowce na Starasol.

Na cestu se mužstvo uvařila černá káva.

ZDRAVICA MATICE SLOVENSKEJ

POKRAČOVANIE ZO STR. 16

V počiatok rokoch jej práce, aj tu sa môžu vyskytnúť stáby detské neduhy, ktoré sa skúsenosťami prekonávajú, aby potom organizácia z nich vyšla zocelenejšia, odolenie voľa nedostatkom a skúsenejšia v práci. Je to vek, kedy jednotlivec nebilancuje svoj život a prácu. V živote Vašej organizácie je to niečo iné. Za tie roky si vytvorila pestrý mozaikový obraz, ktorý sa skladá nie z drobných kamienkov, ale z drobnej, rokmi nakopenej práce, strádania a nesmiernej obeťavosti všetkých tých, ktorí stáli pri kolíske Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov, ktorí tu po dlhé roky vkladali všetok svoj um, prácu a voľný čas. Nepoznali dni a mesiace odpracované za spoločnú vec pre dobro a kultúrne povznesenie Vás všetkých, najmä pre budúcnosť mladého pokolenia.

Mali na pamäti to, čo už pred desaťročiami vyslovil na adresu mladých nás veľký básnik Hviezdoslav: „O mládež naša, tys držiteľou rána.“

Matica slovenská, táto najstaršia slovenská kultúrna inštitúcia nikdy nezabúdala na krajanov v zahraničí. Uspokojovala ich hľad a túžby po domáčich kultúrnych hodnotách, po spoločnom kultúrnom dedičstve, po slovenskom hovorenom i tlačenom slove, divadle, literatúre i v prekrásnom folklóre a ľudových zvykoch.

Sú to ešte aj dnes akúalne a živé žriedla, ktoré ako životodárska studnica napájajú našich krajanov žijúcich v rozličných častiach zeme. Mnohé z týchto hodnôt sú u našich krajanov zasievane do žirnej pôdy a v nových podmienkach kultúrnej sebarealizácie sa obohacujú o nové prvky, pomáhajú v inoetnickom prostredí k vzájomnej úte s inými národmi, k bližšiemu sa poznaniu a pochopeniu. Kultúrne dedičstvo, dediče sa z pokolenia na pokolenie, je a ostáva putom, ktoré nemožno nikdy pretať.

Plati to aj o Vás. Dosiahlí ste nemalé úspechy na tomto poli. Za tým treba vidieť trpežlivú prácu a obetavosť predstaviteľov i členov kultúrnej spoločnosti.

Dovoľte mi, aby som sa poklonil tým všetkým, ktorí majú na týchto úspechoch svoj podiel. Vzdávam Vám zato všetko hold a úctu, Vašim čistým a zapáleným srdciam, pracovitým a mozoňatým rukám. Tým rukám a prácii, ktorá ako všade na svete nikdy nebúrala, ale vždy iba vytvárala hodnoty a stavala si tým trvalé pamätky.

Zeláme Vám, tu prítomným predstaviteľom KSČaS, veľa zdravia, síl a nadšenia, veľa lásky a obetavosti k svojeti.

notime, sme si zároveň vedomí zväzkov, ktoré nás spájajú so zvlášť nám blízkou starou vlastou — Československou socialistickou republikou. Už roky sa veľmi úspešne rozvíja spolupráca medzi našou Spoločnosťou a Maticou slovenskou — s Oddeleniami pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákkami a pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov v Bratislave, ako aj Československým ústavom zahraničným v Prahe. Vďaka tejto spolupráci naše deti študujú na stredných a vysokých školách na Slovensku, boli organizované zájazdy pre aktivistov a odborárov, vystúpenia súborov a rekreácie a zájazdy pre deti a iné spoločné podujatia v Československu. Túto spoluprácu považujeme za prospěšnú pre rozvoj nášho krajanského hnutia, chceme v nej pokračovať a súčasne vyjadriť našu srdcovú vďaku.

Tak isto by sme chceli podakovať činitelom dolnokubínskeho okresu za úspešnú kultúrnu spoluprácu s našou Spoločnosťou na Orave a vyjadriť presvedčenie, že v tomto roku sa našej Spoločnosti na Spiši podarí rozvinúť podobnú spoluprácu so susednými pohraničnými okresmi na Slovensku. Priali by sme si, aby vedenie Matice slovenskej, ktorej predstavitelia sú dnes medzi nami, nám pomohlo v uskutočnení týchto snáh.

Predsedca ÚV KSČaS kr. Adam Chalupec odovzdáva kr. Františkovi Mošovi medailu Za zásluhy pre KSČaS, vedla kr. Valent Brizek.

ÚČASTNÍCI JUBILEJNÉHO STRETNUTIA PREDSEDNÍCTVA ÚV

členovia ÚV KSČaS — Adam Chalupec, Ženon Jersák, Augustín Andrašák, Eugen Kott, František Kovalčík, Anna Mačičáková, Jozef Bryja, Jozef Grusinský a Ján Paciga;

delegácia Matice slovenskej — PhDr. František Bielik CSc. a PhDr. Claude Baláž;

aktív miestnych skupín: z Krempach — Valent Brizek, Valent Krištofek, Silvester Moš, František Paciga a Ján Petrášek; zo Zelova — Karol Novák, Ivona Provaníková a Vladislav Provaník; z Kacviny — František Sišovič a František Molitoris; z Fridmana — Karol Prelich a Anton Prelich; z Lapšan — Ludvík Soltýs; z Nižných Lapšov — Peter Novobilský; z Jablonky — Alojz Šperlák; z Tribša — Andrej Vaksmanský, Pavol Huši, František Vadovský a Severin Vaksmanský; pracovníci ÚV z Krakova — Anna Krištofíková a Eugen Mišinec.

Po prvýkrát sa predstavil širšej verejnosti staronový 29-členný folklórny súbor MS z Kacviny pod vedením Jána Molitorisa. V ich programe našiel miesto aj zbojnícky odzemok.

Pekné devy a driečni mládenci z 24-členného spojeného folklórneho súboru MS z Jurkova a Novej Belej pod vedením Anny Mačičákové a Jozefa Majerčáka predviedli spišské ľudové piesne a tanec.

Z PRÍLEŽITOSTNÉHO PREJAVU NA OSLAVÁCH

POKRAČOVANIE ZO STR. 17

vinnosti. Naši krajania sa stále širšie podliejú na práciach občianskych výborov národnej obrody a sme v Spoločnosti za Vlasteneckým hnutím národnej obrody. Takéto postoj sú dôležité a potrebné práve teraz, keď pre vyzdvihnutie krajinu z hospodárskej a spoločenskej krízy je potrebná zvýšená aktivity všetkých pracujúcich, ktorí myslia kategóriami celospoločenského dobra, teda aj dobra vlastnej oblasti a vlastnej rodiny.

Za 35-ročnej pôsobnosti KSČaS sme dosiahli pozoruhodné výsledky. Keď ich hod-

ČELADNÍČEK V KONOPNEJ KOŠELI

Kde bolo, tam bolo, bolo to v sedemdesiatej siedmej krajine, kde sa voda sypala a piesok sa lia. V tej krajine býval jeden kráľ, čo mal mnoho kráv a sto sudov zlata, to je pravda svätá. Kráľ bol nie len bohatý, ale aj múdry a mocný. Preto dal vyhlásiť, že ak ho niekto premôže v sile a rozume, dám mu polovicu kráľovstva. Všetkijakí siláci a mudráci chodili sa pasovať s kráľom, lenže nikto z nich v skúške neobstál.

Raz prišiel na kráľovský dvor čeladníček v krpeoch a konopnej košeli. Sprvoti sa mu smiali a napokon sa ho báli. Obstál vo všetkých skúškach a už mal len poslednú. Ale tá bola najťažšia. Mal prejsť pomedzi hromy a blesky od hrudu po obzor a nazad. Z predoších silákov a mudrákov nik živý v tejto skúške neobstál. Lenže čeladníčka to nedradilo.

„Nuž dobre.“ povedal kráľ. „Možno budeš mať šťastie.“

„Šťastie?“ odpovedal čeladníček. „Mám silu a rozum.“

„Nuž dobre.“ priviedol kráľ. „Uvidíme.“

A hneď nato sa strhla preukrutná búrka. Blesky — plesky fali z neba len o niečo redšie ako prudký dážď. Hrmavica tak striasala zem, že ľudska noha nemohla na nej chvíľu pokojne poståť. Všetci čakali, ako čeladníčka búrka zmetie.

Lenže čeladníček si veselo zahvídzol a s odvahou skočil medzi blesky. Potom začal pomedzi nohami tak zručne prepletať, že ho ani jeden blesk nemohol zasiahnuť. Zvrátil sa, vyskakoval, odskakoval, preskakoval, podkľakoval, až sa šťastivo dostal k obzoru. A od obzoru takým istým spôsobom ešte šťastlivejšie názad.

Kráľ uznal, že ho čeladníček v krpeoch a konopnej košeli premohol. Nuž rozhadol sa, že slovo statočne dodrží. Ale mal ešte jednu jedinú žiadosť: kým by sa zriekol polovice kráľovstva, chcel, aby čeladníček ten nevidaný tanec, čo tancoval pomedzi blesky a hromy, ešte raz zatancoval na kráľovskom dvore pred očami všetkých.

Čeladníček sa nedal dlho nahovárať, zahvízdal a skočil. Všetci hľadeli ako dupči, ako sa odráža od zeme, ako prepletá a pokreškáva nohami. Bol to zázrak nad zázraky.

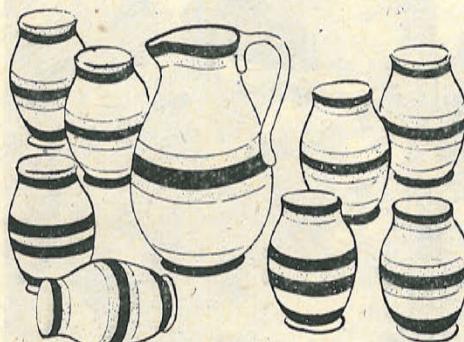
Bol to tanec nad všetky tance a dali mu meno odzemok.

Kráľ sa potom zriekol polovice kráľovstva. V tej polovici kráľoval čeladníček. Preslávil sa nie len silou a múdrostou, ale aj tým, že vo svojej krajine všetkých naučil tancať ten zázračný tanec. A tak sa odzemok stal ľudovým tancom, aby ste to vedeli, vtedy, keď bol kráľom čeladníček v krpeoch a konopnej košeli.

MARGITA FIGULI

Máš postreh?

Všechny nádoby jsou si podobné, ale len jeden pohárek je stejně zdoben jako džbánek. Na jeho vyhledání máte půl minuty. Nepodaří-li se vám to, musíte si svůj postřeh pilně cvičit.

ELENA ČEPČEKOVA

KARNEVAL

Obloha sa zachmúrila,
stiahla čierne rolety.
Čo len na to povie vietor,
keď okolo poletí?

Nevyčímal, nehartušil,
len za rohom tíško hral:
Podte, vločky, snežné vločky,
chystám veľký karneval.

Už sa hrnú v bielych čipkách,
z čierňavy ich vylákal,
valčíkovým kolom víria
pri muzike tuláka.

MODRÁ A BÍLÁ

Bílá zima, modré mrazy,
sněhuláci celí nazí.

— Proč si, sněhuláku náš,
ze zimy nic nedělás?

— Nic lepšího nad mráz není,
zima je mé potěšení;

modrá zima, bílý sníh,
děti v teplých čepicích.

FRANTIŠEK HRUBÍN

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu hereckú dvojicu. Ona sa nazýva Elisabeth Taylorová a on...

bol istý čas jej manželom. Hrali spolu vo viacerých filmoch. Poznáme ho z takých filmov ako: Kleopatra, Becket, Kto sa boji Virginie Woolfovej?, Skrotenie zlej ženy, Alexander Veľký, Suteska. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrezujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 12/82 sme uverejnili snímku Jerzyho Połomského. Knihy vyžrebovali: Zuzana Bielaková z Podsrnia, Ciril Klukoský a Ján Bednárik z Novej Belej, Zofia Radecká z Kacviny, František Lukáš z Krempach a Joanna Starostovičová v Vyšných Lapšov.

CHCETE SI PÍSAT? Na žiadosť našich mladých čitateľov uverejňujeme adresy ich vrstovníkov zo Slovenska.

Dáša Valičková (12) — zbiera obaly zo žuvačiek, plágatý spevákov a skupín, zaujíma sa o chov zvierat. Adresa: Labské 34, 530 02 Pardubice.

Ján Lazer (13) — zaujíma sa o chov cudzokrajných plazov. Adresa: Justičná 1, 801 00 Bratislava.

Slávia Plavčanová (14) — zbiera obrúsky a rozprávkové pohľadnice. Adresa: Krivany 216, 082 72 okr. Prešov.

Arpád Mijenský (15) — zaujíma sa o moderný tanec a hudbu. Adresa: Hýfov 73, 044 12 Nižný Klatov, okr. Košice.

Na pôde, ktorá nevyživi

Jurgov to je veselé mestečko... — týmito slovami súbor miestnej skupiny KSČaS slávi svoju obec. Napriek obraznej nadsádzke, Jurgov je skutočne malebná, rázovitá horská dedinka, ktorá so svojou charakteristickou, svojpráznou zástavbou a architektúrou patrí nesporne k najkrajším spišským obciám. Leží skoro na hraniciach so Slovenskom, kde je jeden z hraničných prechodov na Spiši, ktorý dennodenne prechádza niekoľko desiatok ľudí z Jurgova a okolitých obci do práce.

Jurgov nie je veľkou dedinou, má iba okolo 650 obyvateľov. Je tuná 186 gazdovstiev. V deväťdesiatich percentách sú to však gazdovstvá malé, do troch hektárov. Susedstvo Vysokých Tatier, horské podnebie a s tým spojené krátke vegetačné obdobie podmieňuje smer a spôsob rastlinnej a živočisnej výroby. Z obilních sejú tuná predovšetkým oves,

Zivot tunajších obyvateľov nie je ľahký a neboli ani v minulosti. Malovýnosné gazdovstvá nutili ľudí hľadať si pracovné príležitosti mimo svojej obce. V povojnovom období je o prácu ľahšie. Okrem toho skoro každý Jurgovčan je remeselník, najčastejšie stolár, ale aj umelec, ako napr. krajan Andrej Gombáš, ktorý rozumie drevu. Mnohí vo svojich stolárskych dielňach vyrábajú pre Cepeliu drevený kuchynský riad v spiškom ľudovom štýle, o ktorý je neustále veľký záujem. Dnes skoro polovica tunajšíeho obyvateľstva pracuje mimo Jurgova, hlavne a tradične na Slovensku.

V Jurgove existuje odbočka Cepelie, ktorá združuje 116 pracovníkov nielen z tejto obce, ale aj z iných spišských dedín, väčšinou ženy, ktoré tkajú koberec, behúne a pod. Mešačný obrat odoboačky dosahuje 3,5 mil. zl.

Richtár obce a kvalitár jurgovskej odbočky Cepelie Alojz Bryja trieli hotové výrobky.

mi, ku ktorým patri o.i. zavedenie elektriny, výstavba asfaltovej cesty, obchodu a svojpo-mocné zavedenie vodovodov. V poslednom období budujeme hasičskú remízu, ktorá súčasťou už funguje, ale jej otvorenie planujeme na 100. výročie založenia nášho hasičského zboru.

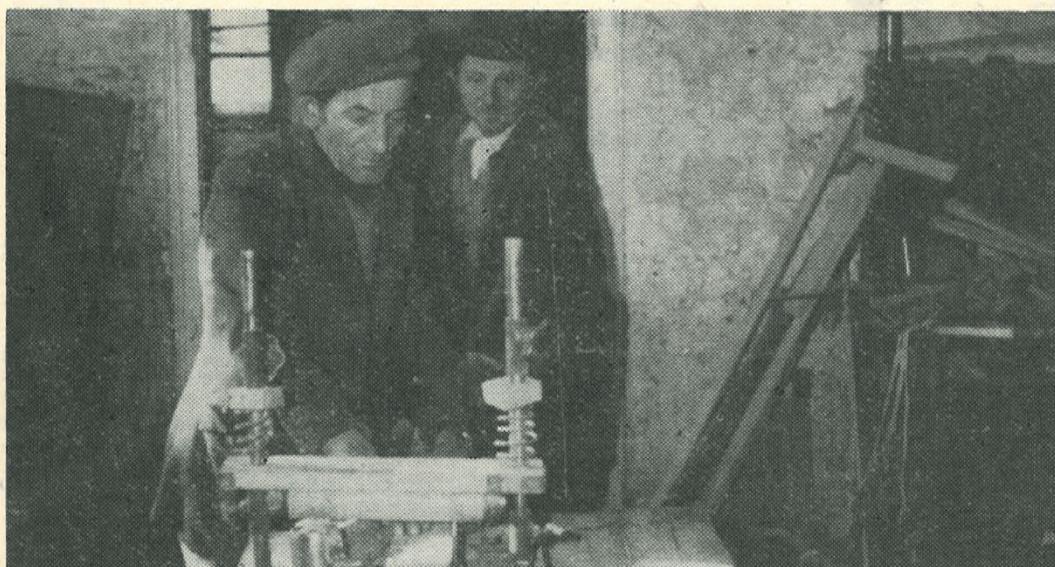
V najbližšej budúcnosti by tuná chceli dokončiť asfaltovanie uličiek a vybudovať aj gastronomický objekt. Doterajší hostinec sa nachádza v súkromnom dome a potrebu výstavby takého objektu, najmä v pohraničnej, turistickej obci, netreba hľadať zdôvodňovať.

Pre roľníkov je veľmi potrebný sklad na umelé hnojivá, lebo teraz musia po ne chodiť do Bukowiny.

Zmeny nastali aj v zásobovaní obyvateľstva uhlím, umelými hnojivami a dokonačne stavebnými materiálmi, čo však neznamená, že sa všetkým objednávkam vyhovelo.

Napriek problémom, s ktorými sa boria Jurgovčania, je ich situácia vďaka pracovným príležitosťiam na Slovensku, priaznivejšia ako v iných obciach. A hoci nemajú vplyv na zlepšenie situácie v krajinе, ich dobrá práca tomu napomáha.

Text a snímky: D. SURMA

Krajan Andrej Vojtas (sprava) a Andrej Miškovič pri práci v stolárni.

hoci v posledných rokoch aj čoraz viac jačmeňa, keďže neútočia naň diviaky. Okrem toho trochu zemiakov a ostatné sú lúky a pastienky. Jurgovský chotár tvoria úzučké roličky, husto popreťkávané širokými kamenistými medzami. Znemožňuje to nielen využívať poľnohospodárske stroje, ale aj dosahovať vyššiu produkciu.

Základ poľnohospodárskej výroby tunajších roľníkov tvori predovšetkým chov mladého jatočného dobytka a produkcia mlieka. Na chov ošípaných im už nevyžuje krmivo, chovajú ich iba pre vlastné potreby.

V minulom roku obilná nákaza postihla úrodu ovsa, preto sa jurgovskí roľníci trápi, čím na jar obsejú svoje polia.

V súvislosti s fažkou situáciou vo výkupe obilia v krajinе im Gmianý úrad v Bukovine Tatrzanskej ualožil predaj štátu 30 metrákov obilia. Na prvý pohľad nezdá sa to veľa, ale vzhľadom na to, že Jurgov nie je obilinárskou oblasťou a vlaňajšiu nízkmu úrodu postihla obilná nákaza, aj tie predpísané metráky obilia sú problémom. Hoci jurgovskí roľníci si uvedomujú fažké pomery a potrebu prísť štátu s pomocou, ale nepriaznivá situácia vo vlastných gazdovstvách im to sťažuje.

Tunajší ľudia pozorne sledujú daňovú politiku štátu a pravdu povediac, trochu sa jej aj obávajú.

— Zdanenie roľníkov zaoberajúcich sa remeselnictvom sa nepriaznivo odrazil i na výsledkoch poľnohospodárskej produkcie — vraví Andrej Miškovič. — Lebo takýto spôsobom vypracované finančné prostriedky sa najčastejšie vynakladá na rozvoj gazdovstiev. Predsa bez tejto remeselnickej činnosti nici sme v stave využiť naše rodiny.

Naštastie daňový zákon sa však bude týkať neveľkého počtu jurgovských obyvateľov, keďže väčšina tamojších remeselníkov pracuje pre rôzne inštitúcie ako napr. Cepeliu, kde platí pravidlo obmedzenej výsky príjmov a teda ja výroby, čo v podmienkach hospodárskej krízy a nedostatku tovaru na trhu je úplne nepochopiteľné. Naďalej platia predpisy, ktoré brzdia nielen rozvoj remeselnictva ale ja zásobovanie trhu tovarmi, namiesto toho, aby sa remeselníkom umožnilo viac vyrábať a zarabáť.

— Hoci nemáme u nás „Amerikánov“, nasha obec sa neustále rozvíja — hovorí richtár obce Alojz Bryja. — Naši občania sú veľmi usilovní. Preto sa môžeme pochváliť úspech-

Predsedu MS KSČaS v Jurgove Ján Vojtas vo svojej dielni robí miniatúrne mečíky pre Závod drevárskej výroby v Bielom Dunajci.

PSALI O NÁS

GŁOS ROBOTNICZY

Głos Robotniczy z 10.prosince 1982 v článku Ryszarda Poradowského „ZELÓW, JERSAK I INNI” píše o zelovských krajanech:

(...) „Na náměstí generála Dąbrowského je v této době prázdro. Zastavil jsem se před černou mramorovou deskou na jednoposchodovém domu. „Před 170 lety zde, v Zelově, Češi našli náboženskou snášenlivost, pochopení a dodnes trvající přátelství bratří Poláků. Připomínáme to budoucím pokolením ve jménu společnosti. MV FNJ v Zelově a členové Kulturní společnosti Čechů a Slováků v Polsku. Zelov, X., 1972.” Zapisuji si slova z pamětní desky, ačkoliv na ulici je už skoro tma. Je to první moje stopa pobytu Čechů v tomto městě, kam přišli před 180 lety a od jakéhosi Świdzińského, prostřednictvím Korvína Petrozelina, zakoupili trochu půdy. (...)

Sienkiewiczova ulice 14. Tady kdysi bydlel pastor. Nízký domek v zahradě, která kdysi musela být pěkně udržovaná. Ve dveřích jsem potkal mladého kučeravého muže. „Tady je sídlo Kulturní společnosti Čechů?“ ptám se. Muž kývá hlavou a zve mne dovnitř. Představil se: Zenon Jersák, předseda zelovského OV. „Od letošního března“, dodává.

Sedíme v obširné klubovně. Je tu chladno. Rozhlížím se. Na stěně nápis: „Pracujeme pro rozvoj polsko-československého přátelství“, samozřejmě česky. Ke stolu si přisedl Vladislav Jersák, rovněž mladý muž, Zenonův bratranc. Vysvětlují mi, že Jersáků je mnoho, jménem je mezi zelovskými Češi tak populární jako polský Kowalski nebo Malinowski.

— Naše Společnost vznikla v červenci 1957 — vypráví Zenon Jersák — čili slaví letos 25. výročí. Posledních několik let, po smrti Jerzyho Zagórskeho, činnost organizace trochu zeslábla. Nový výbor se ji snaží oživit. Opravili jsme místnosti, půjčujeme filmy, kupujeme knihy a tisk, věnované Československu.

V klubovně se pořádají setkání zelovských Čechů. Je jich asi půl tisíce. Již dva roky se jednou týdně pořádají kurzy češtiny, čtou tisk, pěstují staré zvyky. Za posledních skoro 200 let se v jejich životě téměř nic nezměnilo. Nadále mnozí z nich žijí v okolních vesnicích, pracují na poli. Někteří pracují v továrnách, učí se. Jsou polskými občany, dobré mluví polsky, ale když se setkají dva Češi, hovoří spolu ve své mateřštině.

Ostatně podobně jako v případě mnoha národnostních menšin, setkáváme se tu s neobyčejným jevem. Potomci Čechů, kteří přišli do Zelova na počátku minulého století, většinou neznají svou českou domovinu. Narodili se v Polsku, s Polkem spojili svůj život. Pěstují však jazyk svých otců a prarodičů. Zenek Jersák netaji, že bez náboženské jednoty by Češi už dávno zapomněli na starý jazyk a zvyky. Náboženství je spojuje, odlišuje je od ostatních občanů.

Na zakončení své návštěvy v Zelově jsem zajel domů k Jersákovi do Zelówka. Cestou jsem se dovíděl, že jeho otec Josef Karel hospodaří na 12 hektarech, rolníkem byl i jeho dědeček Josef, i pradědeček. Zenek se zpronevěřil rodinné tradici, pracuje jako mechanik v závoděch Fanar, jeho bratr je skladníkem v belchatowské elektrárně.

Jak dnes bydlí potomek staré rodiny Jersáků, která se sem přistěhovala v minulém století? Byť stejný jako u jiných Zelovanů, snad trochu skromnější. Na stěnách marně hledám svaté obrázky, Češi je doma nevěří. Tak nařizuje jejich víra. (...)

ZLATÁ SVADBA V NOVEJ BELEJ

23. januára 1983 krajania ROZÁLIA A PETER SABUROVCI z Novej Belej oslavili 50. výročie manželského spolunažívania.

Manželia Rozália a Peter Saburovi vychovali 10 dětí. Prežili vojnu, ťažké povojnové časy a nebolo im ľahko vychovať toľko detí na sedemhektárovom gázdovstve. Teraz odovzdali gázdovstvo najmladšiemu synovi Karolovi, ktorý na ňom dobre hospodári. Zlatej svadby sa zúčastnilo 8 dětí manželov Saburovcov, ktorí im prišli zablažoželať a spoločne s nimi osláviť významné jubileum. Neprišiel len syn Jozef, ktorý býva v ČSSR, a dcéra Anna, ktorá býva v USA.

Našim krajanom jubilantom prišli srdečne zablažoželať taktiež predsedu Obvodného výboru KSČaS na Spiši František Kurnát, predsedu Miestnej skupiny KSČaS v Novej Belej Ján Gronka a podpredsedu OV a novobel'ský ríčtár Jozef Bryja s manželkou Katarinou.

Manželom Rozália a Petrovi Saburovcom želáme veľa zdravia, životnej pohody a mnoho pokojných a šťastných chvíľ v ďalšom spolunažívani.

JOZEF BRYJA

K srdečným blažoželaniam sa pripája aj redakcia Života.

NAŠE INTERVENCIE

Krajan František Chalupka z Novej Belej sa v mene skupiny tamojších rolníkov obrátil na našu redakciu s prosbou o intervenciu vo veci vrátenia pred termínom zaplatenej sumy za vodovodné zariadenia.

V súvislosti s tým sme intervenovali v Ministerstve financií, v dôsledku čoho sme obdržali rozhodnutie Finančného oddelenia Vojvodského úradu v Nowom Sączi zo dňa 7. februára 1983, ktorú uverejňujeme:

„Úprimne informujeme, že žiadost o vrátenie pred termínom zaplatenej sumy za vodovodné zariadenia zo dňa 10. novembra 1982 bola po opäťovnom preskúmaní kladne vybavená.

Dňa 7. februára 1983 som nariadiil Gminnému úradu v Novom Targu, aby vopred zaplatenú nepožadovanú sumu započítali na účet bežných finančných pohľadávok alebo vrátili.

O výške nadplatku a spôsobe jeho započítania alebo vrátenia bude Vás, ako aj ostatných rolníkov, informovať Gminný úrad v Novom Targu.“

námestník riaditeľa oddelenia
JÓZEF POSTROŽNÝ

Sme radí, že sa nám podarilo kladne vybavit záležitosť novobel'ských rolníkov.

BLAHOPRÁNÍ

31.ledna t.r. se v ústředním výboru Svazu bojovníků za svobodu a demokracii ZBOWiD konalo setkání s brigádním generálem ve výslužbě Stanisławem Okęckým, zasloužilým pracovníkem dělnického hnutí, kombatantem druhé světové války, členem předsednictva

ÚV ZBOWiD, dlouholetým bývalým předsedou Historické komise ÚV ZBOWiD, dnes členem této komise, vynikajícím vojenským historikem, autorem mnoha vědeckých prací, mj. knihy „Cizinci v polském hnutí odboje 1939—1945“ a jiných prací věnovaných společnému boji Čechů, Slováků a Poláků.

K těm, kteří skládají blahopřání jubilátovi, jenž se dožil 75 let, se připojuji kombatanti — členové Kulturní společnosti Čechů a Slováků v Polsku a redakční kolektiv „Života“.

MATURITNÝ POZDRAV

Pozdrav zo slávnoštvrťodovzdánia maturitných stužiek nám do redakcie poslala Mária Gronková z Novej Belej, studentka 4. A. triedy Strednej zdravotníckej školy v Martine.

Hodno poznamenať, že v tomto roku budú tak tiež maturovať: Božena Surmová z Krempach na Gymnáziu P.O. Hviezdoslava v Kežmarku, Anna Gavendová z Novej Belej na Gymnáziu v Dolnom Kubíne a Cyril Kolodej z Novej Belej na Strednej priemyselnej technickej škole v Poprade.

Zase na všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke sa má skúšky dospelosti pripravujú: Anna Capiaková z Chyžného, Marek Grigľák z Vyšných Lapšov, Agata Madejová, Božena Surmová a Lucyna Tomašková z Krempach, Ján Molitoris a Monika Šišková z Kacviny a Angela Pekaríková z Jablonky.

Všetkým našim maturantom želáme veľa úspechov na skúškach a na vysvedčeniach samé jedničky.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 24. decembra 1982 umrel v Hornej Zubrici vo veku 60 rokov kraján

FRANTIŠEK GROBARČÍK

Zosnulý bol aktívnym činiteľom hornouzubrnickej miestnej skupiny, členom našej Spoločnosti od samého začiatku. V rokoch druhej svetovej vojny ako príslušník II. čs. paradesantnej brigády zúčastnil sa o.i. Slovenského národného povstania a oslobodeneckých bojov až po Prahu. Za událosť a odvahu bol vyznamenaný viacerými sovietskymi a československými medailami.

Odišiel od nás vzorný kraján, manžel i otec a čestný človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSČaS v Hornej Zubrici
OV KSČaS na Orave

Dňa 7. januára 1983 umrel v Kacvine vo veku 72 rokov kraján

JOZEF SULÍR

Zosnulý, povolaním stolár, bol členom našej Spoločnosti od samého začiatku, patril k zakladateľom miestnej skupiny KSČaS v Kacvine a v prvom výbere MS vykonával funkciu pokladníka.

Odišiel od nás dobrý kraján, vzorný manžel a otec.

Cest jeho pamiatke!

MS KSČaS v Kacvine

NAŠ TEST IBA PRE ŽENY

Náš dnešný test je určený výlučne pre ženy. Predstavujeme vám 15 situácií, v ktorých sa môžete očitnúť. Bez dlhého rozmyšľania skúste odpovedať, či by ste boli žiarlivé — veľmi, prieberne, dosť alebo vôbec — vtedy, keď:

1. Priateľka ti oznamila, že videla tvorho manžela v kaviarni s veľmi peknou ženou;
 2. Tvoja najbližšia priateľka sa zamilovala a vôbec nemá pre teba čas;
 3. Tvojho manžela povýšili, v súvislosti s čím má veľa služobných cest a stretnutí s ľuďmi, ktorých, samozrejme, nepoznáš;
 4. Rozviedli ste sa a tvoj bývalý manžel sa opäť oženil. Raz ti tvoj syn povie, že by chcel istý čas bývať spolu s otcom a jeho novou rodinou;
 5. Tvoj manžel zostal po hodinách v práci. Ty práve prechádzaš okolo jeho podniku a rozhodneš sa ho prekvapíť. Keď sa bližíš k dverám jeho kancelárie, počuješ spoza nich ženský smiech;
 6. Tvoj priateľ odvolał schôdzku s tebou, keďže — ako vysvetloval — zle sa cíti. Ty si sa však dozvedela, že ho v tento deň videli v meste;
 7. Spracovala si spolu s kamarátom dôležitú správu. Všetky zásluhy a podákovania sa dostali jemu a nie tebe;
 8. Na večierku tvoj spoločník tančuje so všetkými ženami dosťali jemu a nie tebe;
 9. Počas osláv kamarátových menín zrazu zbadáš, ako tvoj manžel bozkáva na lice akéosi dievča, ktoré vidiš po prvý raz v živote;
 10. Dozvieš sa, že sa tvoja dcéra zdôveruje tvojej priateľke a nie tebe;
 11. Tvoj manžel ti navrhne pokus: trochu voľnejší zväzok (manželský);
12. Ktosi ti opakuje, že sa sekretárka pokúsa flirtovať s tvorim manželom;
13. Tvoja priateľka sa dohodla na schôdzke s istým pánom, ktorý sa ti veľmi páči, ale ani raz ti nenavrhol stretnúť sa s tebou;
14. Tvoj partner ti hovorí, že by sa chcel stretnúť aj so svojimi kolegynami;
15. Dozvieš sa, že tvoj manžel má akusi lúbostnú zápletku.

* * *

Teraz urobte nasledovne. Najprv spočítajte, kolkokrát ste boli v eľmi žiarlivé a vynásobte toto číslo 4.

Kolkokrát ste odpovedali, že by ste boli prieberne žiarlivé a vynásobte toto číslo 3.

Kolkokrát ste odpovedali, že by ste boli dosť žiarlivé a vynásobte toto číslo 2.

Kolkokrát ste odpovedali, že by ste vôbec neboli žiarlivé a vynásobte toto číslo 1.

Teraz spočítajte výsledky násobenia a dostanete svoj súčinatel žiarlivosti: Keď dosahuje:

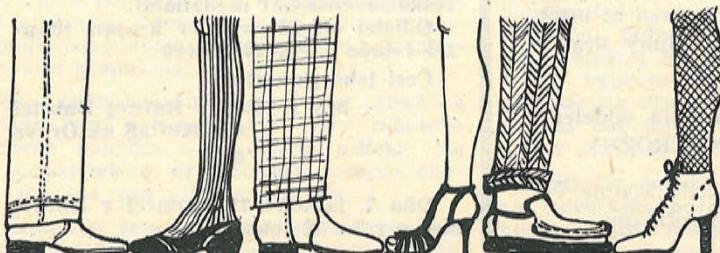
54 alebo viacej: si veľmi žiarlivá a to za každých okolností. Je to najvyšší súčinatel a takýto výsledok dosahuje iba 10 perc. čien.

51 — 53: je to pomerne vysoký súčinatel, preto pouvažuj, či stojí za to takto si kaziť nervy.

45 — 50: si žiarlivá iba v niektorých situáciach, najmä, keď ide o tvojho manžela. Takýto výsledok však dosahuje väčšina žien.

37 — 44: si nevelmi žiarlivá, teda hodne menej, ako je všeobecny prieber u žien.

36 alebo menej: Vôbec nie si žiarlivá. Takýto výsledok dosiahlo menej ako 10 perc. čien. Odpovedala si úprimne?

KÝM DIEŤA DOSPEJE

Mnohí z nás sa pamäťajú, ako nás v detstve napominali: — nehrb sa, sed' rovno pri stole, neopieraj sa na laktoch, nedrz

ruk'y vo vreckách (chlapci), vtiahni bricho, natiahni krk (dievčatá), pri chôdzi nemávaj rukami. Dieťa si samozrejme myslí, že je to nudné a únavné. Ale mnoho únavných vecí prinášalo úžitok. Vidíme to ešte dnes po spôsobe chôdze a držania tela staršieho pokolenia. Dievčatá, ktoré kedysi počúvali takéto po-

naučenia a dnes sú už babičkami, držia sa, pohybujú a sadajú pôvabnejšie, ako ich dorastajúce vnučky. Nevidno ani šedivých mužov s podopretými bokmi, čo je u mladých mužov všednou pozou na ulici, na zastávke a dokonca v natlačenej električke. Stihla a vyrastnutá mládež sa drží a pohybuje dosť nedbal.

Samozrejme, príčinou je nielen nedostatok rodičovského napomiania. Väčšina detí od najmladších rokov sedí na nevhodných stoličkách a laviciach, učí sa pri príliš vysokých alebo príliš nízkych a zle osvetlených stoličkach. Jedáva sa, nie ako voľakej pri solidnom stole a na normálnych stoličkách, ale veľmi často pri nábytku a v situáciach, ktoré sa k tomu vôbec nehodia. Napr. počas pozeraania televízneho programu, s vpadnutým hrudníkom, hľovou medzi ramenami a s nohami vystretými pol metra pred seba.

Mnohí rodičia podceňujú tieto veci. Hovoria, že majú väčšie výchovné problémy, ako dozeranie na vtiahnuté bricho a rovnú postavu. Je to pravda. Lenže tiež zdanlivo drobné otázky a dnes už staromódne znejúce napomenutia slúžili predsa čomuži dôležitému: formovaniu toho, čo možno nazvať peknou postavou. Nielen voľakej si všimali to, že sa dievča ľahko pohybuje a drží pekné vzpriamenu hlavu. Je to aj dnes dôležitý prvok ženského pôvabu a treba ho brať do úvahy.

K dobrému vzhľadu muža patrí tiež vzpriamena postava a harmonická gestikulácia. Tieto vlastnosti sa nadobúda istou každodennou disciplínnou, až sa stanú celkom prirodzené pre dospelého, zrelého človeka. Preto sa asi vyplati pripomínať deťom — nehrb sa a drž sa rovno...

TEPLOTA

Teplomer by mal byť v každej domácnosti, najmä v tej, kde je dieťa. To neznámená, že dieťa musímerať teplotu bez nutnej potreby, keď sa dobre cíti. Avšak v prípade onemocnenia teplota môže byť jedným z príznakov choroby. Niektoré matky majú vo zvyku merať dieťaťu teplotu „podľa citu“, že sa rukou alebo ústami dotýkajú čielka dieťaťa. Je to však metóda, ktorá zlyháva...

Malým deťom meriamte teplotu v konečníku. Keď sa dieťa myká, je rozčulené, podráždené, čakáme až sa ukludní. Každý emocionálny podnet môže spôsobiť zvýšenie teploty o niekoľko stupňov, nehovoriač o tom, že meranie teploty u podráždeného dieťaťa môže zapričiniť nebezpečné zranenie rozbitym teplomerom.

Teplota zdravého dieťaťa meraná v konečníku sa pohybuje medzi 37°C a 37,5°C. Ak ortuť vystúpi nad 37,5°C, to znamená, že dieťa má zvýšenú teplotu.

Teplotu meriamte tak, že koniec umytého a vazelinom natretého teplomera vložime do konečníka. Dieťa by malo ležať na boku alebo na pleciach so zdvihnutými nožičkami.

NECHTY

Pre strihanie nechťov u nemluvňa sú najvhodnejšie tenké

nožičky, ktoré sme voľakej používali na vystrihovanie kožiek namiesto kliešťkov. Kliešťky sa však nehodia pre tento cieľ, lebo nimi nemožno nechty zaokruhiť. Okrem toho kliešťki môžeme ľahko poštípať alebo zraníť jemnú kožku.

Je nebezpečné strihať dieťaťu nechty v spánku.

V žiadnom prípade mu nesmieme strihať nechty tak, aby boli špicaté.

ODPOVEDÁME RODIČOM

Je veľmi veľa príčin kŕčov a preto v žiadnom prípade ich nesmieme podceňovať. Sice u nemluvňa a malých detí každé zvýšenie teploty tela môže vyvoláť kŕče t.zv. konvulzie, ale posúdenie tohto faktu musíme v každom prípade ponechať lekárovvi.

Kŕče sa prejavujú rytmickými pohybmi ručičiek a nožičiek, cele le telo je napnuté a hlava dieťaťa odchýlena dozadu. O niekoľko minút záchrav prechádza.

Počas kŕčového záchravu musíme dieťa položiť na bok, otočiť oblok a pokoje čaťa, až záchrav prejde. Nesmieme dieťaťu dávať žiadne tekutiny, keďže môžu preniknúť do priedušiek a vyvoláť zápal plúc. Lekár, ktorého zavoláme, zhodnotí situáciu a povie, ako treba postupovať ďalej. Ak dieťa pri zvýšenej teplote zakaždým reaguje kŕčami, lekár nám povie, ako tomu predchádzať. Obvykle klystir z chladnej vody účinne znížuje teplotu.

ZO STARÉHO KALENDÁRA

To dievča, ktoré sa narodilo v tomto mesiaci, má studené srdce, ale neskôr sa predsa zmení a rozplamení; okrem svojej lásky, každú tajnosť zachová pre seba; pre svoju vážnu povahu prísné súdi, najmä svoje družky; ak nablízku nenájde muža po svojej vôle, hľadá si partnera aj v ďalekej časti sveta.

Ten muž, ktorý sa v tomto mesiaci narodil, má istivú povahu, má rád svojich osôh, rád loví ryby v mútnej vode, usiluje sa dostať bohatú ženu, veľmi rýchle sa rozhodne a koná, rád cezuje po mori a chcel by získať poklady celého sveta.

Z DOMÁCÍHO HRNCE

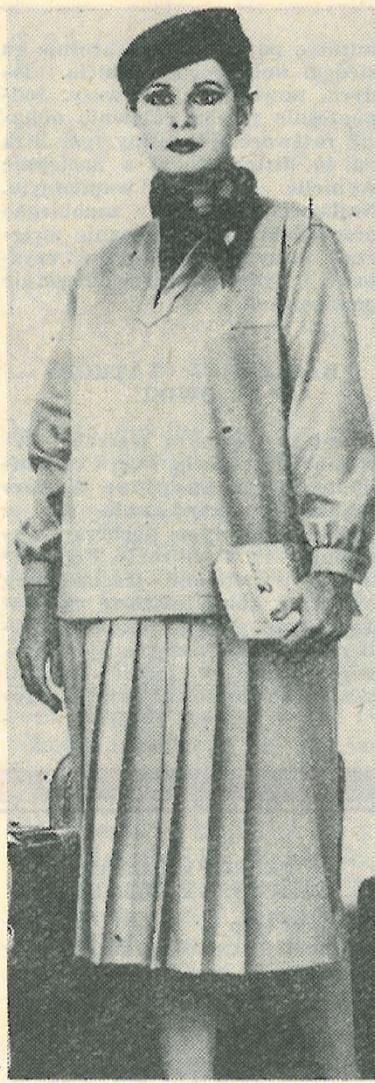
JÁTRA V DĚTSKÉ VÝŽIVĚ

Játra mohou a mely by hrád dôležitou úlohu v dětské výživě. Jsou zdravá a připrava nezabírá mnoho času.

Nemusí byt teleci játra, jak se všeobecně soudí. Dobrá jsou i játra z kuřete, slepice, králíka nebo vepřová. Játra, podobně jako mozeček, opláchneme, odblánime, vložíme do vařicího vývaru ze zeleniny nebo do osolené vody a několikrát zavaříme. Pak je naškrábeme nožem a dobře utřeme. Přidáme do polévky nebo zeleninové kašičky a znova povaříme.

Aj plnoštihle ženy chčú byť pekne a dobré oblečené. V dnešnom čísle uverejňujeme modely práve pre tieto ženy.

Tieto dvojdielné šaty môžete využiť nielen do práce, ale aj na menšie spoločenské príležitosti. Vrchý diel je voľný, dlhé rukavy nabierané do manžetiek zapínaných na jeden gombík. Sukňa je prestrihnutá a od strihu skladaná.

VIEŠ, ŽE...?

Počas chladných a veterových dní treba ústam venovať mimoriadnu pozornosť. Totiž pery nie lenže ľahko praskajú, ale zároveň odrážaju sa na nich všetky príznaky prechladnutia. Preto zakaždým, keď chceme vyjsť z domu, treba pery jemne natrieť vazelínom, tučným krémom alebo rúžom. Zabráňuje to prílišnému vysušeniu jemnej pokožky. Väčšie starosti robí tzv. opar, ktorý sa u mnohých osôb vyskytuje počas chrípky. U žien sa často objavuje aj počas menštriacie alebo tehotenstva a je spôsobený vírusom, na ktorý zatiaľ nenašli účinný liek. Preto nezostáva nič iné, len čakať, až zmizne. Treba však vedieť, že pri opare, ktorý sa prejavuje malými vodovými mechúrikmi okolo úst, neslobodno tieto mechúriky zdrapovať. Opar neznáša vodu, preto sa treba vyhýbať navlhčovaniu postihnutého miesta. Aby sme urýchliли vysýchanie mechúrikov a ich hojenie, môžeme použiť zinkovú mast.

SYMETRIC KĀ MÓDA. Trochu symetrie do jarní mody se pokouší vniesť pařížský módní dům Nina Ricci. Večerní šaty jsou červené a čierne, komplet šatů a lemovaného kabátka má základní barvu běžovou, lemy a puntiky černé.

AMULETY

Tisice rokov ľudstvo verilo v silu amuletov, v ich schopnosť zabezpečovať pred zlom. Tešia sa úspechu aj dnes. Totiž človek, v stále menšej mieri nachádza oporu v druhom človeku, preto ju hľadá v rozmanitých magických silach.

Podľa symboliky Májov a mnohých iných národov, Koránu a rôznych povier, existuje päť základných druhov amuletov, ktoré majú nadprirodzenú silu. Najpopulárnejšia, najmä medzi africkým obyvateľstvom, je tzv. „ruka Fatimy“, ktorá chráni pred zlom a prináša štastie. Arabi veria, že amulet v podobe ruky zaistuje štastie v manželstve.

Mesiac bol zvlášť rozšírený medzi Rimanmi a Etruskami. Má vraj magickú lúbosnú silu a chráni pred zlom. Prospieva tak tie dobremu manželstvu. Ryba je oblúbeným amuletom Číňanov, ktorí veria tomu, že im zaistuje blahobyt. Prospieva najmä osobám narodeným v znamení Ryby, Vodného a Rakta.

Klúč bol všeobecne rozšírený medzi germanskými národnimi. Nosili ho predovšetkým kvôli ochrane detí pred chorobami. Otával vraj „všetky dvere“, teda pomáhal riešiť najzložitejšie problémy.

Zvláštnym talizmanom, ktorý sa teší veľkej popularite medzi obyvateľstvom etiopskeho pôvodu, bol disk. Nosili ho najmä ženy, pretože dával krásu a dlhú mladosť. Okrem toho disk, ako znamenie slinca, zaručuje súlad a harmonické vzťahy v rodine. Na posledy sa veľkej popularite tešia znamenia zvieratníka bud' iniciálky mien milovanej alebo milovaného.

TAKÝ JE ŽIVOT

PREDKOVIA. Stále viacej osôb v Európe a Amerike má nového konička — genealógiu. Objavovať rodinné zväzky, neznáme alebo zabudnuté, sledovať osudy pradedov a prababičiek, často úzko spätých s historickými udalosťami, je fascinujúce. Tejto záľube sa oddávajú aj mladí, aj starší. Registre a genealogické knihy, ktoré ešte prednedávnom kľudne ležali na policiach v notárskych úradoch, archívoch a knižnicach, teraz priam rozhýtvajú. Ani u nás nechýbajú osoby, ktorým sledovanie histórie rodiny, spôsobuje veľkú radosť, umožňuje objavovať príbuzných, o ktorých doteraz nemali ani poťuchy, upevňuje rodinné zväzky.

DIÉTA. Dr A.F. Walker z Ústavu vied o výžive Readingskej univerzity (Veľká Británia) navrhhol novú odtučňovaciu diétu. Podľa tejto diéty by sa malo jesť minimum mäsa a jedať zo strukovín: hrachu, fazule a bôbu. Tieto rastliny obsahujú dvakrát toľko bielkovín, ako všetky obiliny, ako aj niektoré minerálne sole a vitamíny. Obsahujú aj veľ-

ké množstvo škrobu, ktorý zohráva veľku úlohu v mnohých „záračných“ diétoch. Diéta dr. Walkera je výživná, dostupná, ale či účinná...?

TESTAMENT. Istý taliansky herec zapísal celý svoj veľký majetok trom ženám, ktoré pred rokmi odmietli jeho sňatkovej ponuky. V testamente bola nasledujúca veta: „Vďaka rozhodnutiu spomenutých dám, mal som po celý život svätý pokoj. Moja vdáka je tak veľká, že im bez rozmysľania odkazujem celý svoj majetok...“

MANDANOVIA. Mnohé historické dokumenty uvádzajú, že Ameriku obývali nielen červeno-koží, ale aj bieli a svetlovlásí Indiáni — Mandanovia. Ich dediny sa podobali dávnym keltským osadám a nachádzali sa pri jazere Erie, v porieči Missouri a pri hornom toku Mississippi. Poslední predstaviteľia bielych Indiánov vymreli na začiatku 19. storočia. Predpokladá sa, že Mandanovia boli potomkami osadníkov, ktorí prišli na túto pevninu okolo r. 1170. Možnože terajšie výskumy vysvetlia túto záhadnú otázku.

V SPOJENÝCH ŠTÁTOCH majú veľmi čudné miestne predpisy. Napr. v štáte Michigan sa nesmie pľuať proti vetru. V Alabame možno sa dostať do väzenia za posypanie koľajnic soľou a v Arizone za neodovzdanie v stanovenom termíne požičanej knihy. V štáte Kansas sa nesmie v nedeľu jesť hady, na Floride chrápať a v Severnej Karoline kýchchat, v Atlante spať v debne.

Zapisovaním podobných a podnes platných predpisov sa zoberajú zberatelia.

NA TRHU na japonskom ostrove Honšiu prodávali báječný nápoj lásky s príjemnou chutí. Mél obrovský úspech a témér hned bol vyprodán. Pozdĺži se ukázalo, že hlavnú složkou onoho elixíru bol výtažek z žížal.

VESELO SO ŽIVOTOM

Istému roľníkovi, známemu svojim pesimizmom, hovorí ťažor z mesta:

— V tomto roku naozaj nemáš dôvod na to, aby si lamentovali. Pšenici máš prekrásnu, zemiaky veľké, stromy plné ovocia. Naozaj ti treba takú úrodu závidieť!

— To je pravda, ale vieš, ako to vyčerpáva pôdu?!

ZVEDAVY

Ujo Kapusta pracuje na poli. Ide okolo turista a sputuje sa:

— Ujo, je to pravda, že sa pri orani zhovárate s volom

— Ano, ale príde až zajtra, dnes nemám čas!

**LEKARZ
WĘTERYNARII**

WSZAWICA ŚWIŃ

Samice wszy składają jaja na szczecinie. W sprzyjających warunkach, to jest przy temperaturze 30–32 stopni, w ciągu 10–20 dni z jaj wylegają się młode wszy, które po 2 tygodniach są już zdane do rozmnażania się. Wszy mogą żyć bez pożywienia przez 39 dni. Wesz świńska nie atakuje innych zwierząt gospodarskich. Usadzona się w uszach, na łożatkach, na bokach tułowia, po zewnętrznych stronach ud i w zagięciach skóry. U prosią zaś — na całym ciele. Chodząc po

skórze i nakluwając ją wysysają krew i wywołują swędzenie oraz podrażnienie skóry, niepokojując zwierzęta, które ocierają się o różne przedmioty.

Swinie zawsze słabną i łatwiej ulegają innym chorobom. Wszy pojawiają się zwykle na jesieni lub w zimie. Najszyciejsze rozmnażają się na świach gorzej odżywionych, mogą jednak atakować wszystkie świnie w chlewie. Przechodzą zwykle ze świń zawszycznych na wolne od nich lub też za pośrednictwem przedmiotów i sprzętu. Mimo stwierdzenia zawszenia tylko u jednej świnie, trzeba poddać odwzruszeniu wszystkie sztuki. Poglądy, że świnie mające wszy dobrze się chowa, są przesadem, gdyż wiadomo, że wszy mogą przenosić różne choroby. Odwzruszenie polega na posypywaniu ich proszkiem lub smarowaniu odpowiednim preparatem dostarczonym przez lecznicę. Ponieważ środki te nie niszczą jaj, należy

kurację powtarzać trzykrotnie co siódem dni, w celu zabicia młodych, nowowyległych wszy. Jednocześnie trzeba chlewnię odkażać roztworem kroliny (pół litra na 10 litrów wody) a następnie wybielić mlekiem wapiennym. Najłatwiej jednak zapobiegać przez dobre pielęgnowanie zwierząt, utrzymywanie ich w czystości i systematyczne odkażanie pomieszczeń.

BĄBLOWICA WĄTROBY U OWIEC

Jest to wągrzyca wątrobowa wywołana obecnością wągra tasiemca bytującego u psów. Wagier-bąblowiec przedstawia się w postaci białawych pęcherzy występujących w wątrobie. Pęcherze te są wypełnione jasnożółtą ciecza, w której zawarte są bardzo liczne główka pasożyta. Po stać dorosła pasożyt — tasiemiec bytuje w jelcie cienkim psa, często masowo. Jaja pasoży-

ta zjadzone z pokarmem mogą się rozwijać w cieles wszelkich zwierząt domowych, dzikich, a czasem i u człowieka. Owca jednak jest najważniejszym żywicielem pośrednim. Z jaja wylega się w jelcie larwa, która wędruje z prądem krwi do wątrobę, czasem przechodzi dalej, i osiąga na plucach. Po osiedleniu się w wątrobie larwa przekształca się w pęcherzykowaty wagier, który zaczyna bardzo wolno wzrastać. Po 30 dniach jest widoczny dopiero goliem okiem, a po 5, 6 miesiącach zaczynają się wykrańcać w nim główki. Stan chorobowy zależy od miejsca usadowienia się bąblowca. Na ogół choroba przebiega bezobjawowo wskutek powolnego wzrostu bąblowca. Zarażenie następuje przez zjedzenie przez owce karby pobrudzonej psim kalem, zawierającym jajeczka tasiemca. Należy pamiętać, że może to nastąpić także przez zilzywanie sierści. Zewnętrznych objawów choroby na ogół brak. Czasem

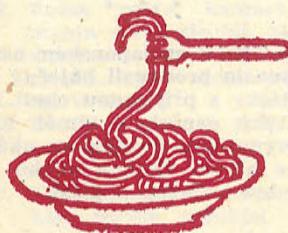
ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

KAPUSTOVÁ POLIEVKA

Rozpočet pre viac osôb: 2 vodové poháre vývaru zo zeleniny, pohár šťavy z kyslej kapusty, 2 zemiaky, trochu majeránku, 2–3 kocky prísady do polievok (maggi), popriprade 2–3 mrazené paradajky.

Do vriaceho vývaru pridáme na kocky pokrájané zemiaky. Ked' sú mäkké, pridáme šťavu z kyslej kapusty a olúpané, pretreté oez sito paradajky. Podľa chuti pridáme prísady a podávame.

REZANCE SO SYROM

Rozpočet: 400 g krupicovej múky, 1 vajce, voda, soľ, maslo, tvaroh, smotaná.

Z múky, vajca, vody a soli vypracujeme rezancové cesto, ktoré necháme 15–20 minút stát. Potom ho tenko vyvalkáme, pokrájame asi na 1/2 cm široké rezance, ktoré uvaríme v slanej vode. Uvarené sedíme, premiešame s roztopeným maslom a posypeme postrúhaným syrom. Podávame s hlávkovým alebo iným šalátom.

PLNENÉ PALACINKY

Rozpočet pre 4 osoby: 6 lyžíc krupicovej múky, 2 vajcia, soľ, 1 lyžica cukru, mlieko alebo čierne pivo, olej alebo masť na vyprážanie.

Do múky pridáme vajce, soľ, cukor, trošku mlieka a vareškou vypracujeme cesto, ktoré ešte mliekom rozriedime na riedke palacinkové cesto. Na rozpálenej vymastenej palacinkovej forme pečieme tenké palacinky. Upečené naplníme rôznymi plnkami, stočíme a vrch posypeme práškovým cukrom zmiešaným s vanilkovým cukrom.

TVAROHOVÁ PLNKA: Do pretretého tvarohu pridáme práškový cukor, 2 žltky, vanilkový cukor, trochu kôry z citrónovej vôle, ak máme — hrozička, prípadne trochu škorice. Ked' je tvaroh suchý, primiešame doň trochu mlieka alebo sladkej smotany.

JABLKOVÁ PLNKA: Na rozpuistenom masle udusíme očistene, na plátky pokrájané jablká. Počas dusenia pridáme cukor, citrónovú štvavu a trošku škorice.

Palacinky môžeme naplniť aj zomletými orechami zmiešanými s práškovým cukrom, rôznymi džemami (lekárvami), zaváranými jahodami, čučoriedkami alebo makom.

KOTÚČE

Rozpočet: 300 g múky, voda, ocoť, soľ, škvarky.

Z múky, vody, soli a octu vypracujeme závinové cesto, ktoré necháme pol hodiny stáť prikryté zohriatym kastrórom. Potom cesto vytiahneme, posypeme škvarkami, pokvapkáme rozpustenou maslou, stočíme a upečieme.

VEPŘOVÝ GULÁŠ ZAHUŠTENÝ CHLEBEM

Rozpočet pro 5 osob: 75 dkg vepřového raménka, súl, 3 dkg sádla, 4 dkg cibule, kmín, 3 dkg chleba, (1/16 l piva).

Vepřové ramínko lehce opreme, zväbíme je kosti a nakrájime na kostky. V kastrole na sádle usmažíme drobné nakrájené cibulku a kmín. Pak tam vložíme maso, osolíme a dusíme tak dlouho, až štava vysmahuje. Vysmahlé maso zaprášíme strouhaným chlebem, chvíli podusíme, načež podlijeme polévkou nebo vaříci vodou a dusíme je do měkká. Měkké maso vydáme drátěnou naběrácíkou a polijeme procezenou štvavou. Přidáme-li do omáčky pivo, máme vepřové na pivě.

ŠALÁT

MRKVOVÝ ŠALÁT

Rozpočet pre viac osôb: 600 g mrkvy, 80 g cibule, 10 g cukru, 20 g oleja, voda, soľ, ocoť, pažitka alebo zelený petržlen.

Očistenú, uvarenú mrkvu postruhame na rezance alebo pokrájame na kolieska a vložíme do misy. Cibulu posekanú nadrobno dáme na mrkvu a polejeme vodou, v ktorej sme rozmiešali cukor, soľ, ocoť a olej. Vrch posypeme posekanou pažitkou alebo zeleným petržlenom. Šalát môžeme robiť aj zo surovej mrkvy, len ju musíme najemno postrúhať. Namiesto octu môžeme použiť citrónovú štvavu.

OSLÁVENCOM

BRATISLAVSKÉ ROŽKY

Rozpočet pre viac osôb: 500 g hladkej múky, soľ, 2 žltky, 70 g

cukru, 20 g droždia, 140 g masla, 50 g masti, mlieko, orechová alebo maková plnka.

Z múky, masla, masti, cukru, žltkov a vykysnutého droždia vypracujeme hustejšie cesto, ktoré necháme vykysnúť. Vykysnuté rozvalkáme asi na hrúbku 1/2 cm, pokrájame na obdĺžniky, naplníme plnkou, kraje stlačíme a stočíme do tvaru rožka. Poukladáme na vymastený plech a dáme na chladné miesto stuhnuť. Potom potrieme vajíčkom a upečieme. Upečené posypeme práškovým cukrom zmiešaným s vanilkovým cukrom.

MAKOVÁ PLNKA: Do zomletého maku pridáme citrónovú vôňu, vanilkový cukor a v cukrovom sirupe uvaríme.

ORECHOVÁ PLNKA: Do 2 dl mlieka dáme varíť 200 g cukru, pridáme 250 g zomletých orechov, citrónovú kôru, 2 otisnené postrúhané jablká a varíme. Uvarenú plnku necháme vyhlaďnúť.

MLADÝM GAZDINÁM

Zelené vňate sekáme tesne pred pridaním do pokrmov.

Očistenú zeleninu a zemiaky zbytočne vo vode nemáčame, lebo sa z nich vyluhujú ochranné látky.

Mrazené mäso upravujeme ešte v zmrzenom stave.

Do mäsa pri pečení a opekaní nepicháme vidličkou; obraciame ho lopatkovou, aby z neho nevytekala štava.

Pokrmy po priliati zápražky varíme odkryté, aby tuk nevykypel.

Prevarené a rýchle ochladené mlieko vydrží dlhšie.

występują niedomagania trawiennie, zmienny apetyt i chudnięcie. Leczenia brak, jedyna metoda zwalczania jest zapobieganie. Bąblowicę zwalczamy przez odrobaczanie psów pasterskich w pierwszym rzędzie i likwidowanie psów bezpańskich. Ponadto nie należy karmić psów oodpadkami poubojowymi, a podle trzeba palić. Należy tu pamiętać, że nawet do zwłok głęboko zakopanych psy potrafią się dobrze.

DO CZYTELNIKÓW PORAD LEKARZA WET.

Redakcja i autor porad czeka na Wasze listy. Piszcie na temat samych porad, co jeszcze chcielibyście, aby było w poradach. Zadawajcie pytania dotyczące tak zagadnień hodowlanych jak i ścisłe lekarskich.

W miarę miejsca i możliwości będziemy starali się odpowiedzieć na wszystkie Wasze listy. Czekamy...

Majonéza sa dobre vymieša, keď sú potraviny rovnakej teploty.

Do zemiakového vareného cesta pridávame tretinu krupice.

Krehké cesto pripravujeme z hladkej alebo polohladkej mýky. V mastnej nádobe alebo mastným šľahačom tuhý sneh z bielkov neušľaháme.

Aby sa cesto na palacinky ne-trhalo, zarobíme ho studeným mliekom a vodou.

ŠETRIME V KUCHYNI

VINNÝ OCOT

Rozpočet: 1,5 kg kožiek z umytých jabĺk (môžeme pridať aj trošku kožiek z hrušky), 4 kopyté čajové lyžičky cukru, 1 litr. vody.

Kožky dám do sklenenej nádoby, posypeme cukrom a zalejeme letonu vodom. Pohár zaviažeme gázou a postavíme na teplo mieste. Keď fermentačný proces skončí, ocot je čistý a do stotočne kyslý, precedime ho cez husté plátno, nalejeme do fľaši a zazátkujeme. Taktô prípravený ocot je veľmi chutný a jemný.

ABY NÁM OLEJ v kuchyni nezhorkol, mali by sme ho dať do fľaše z tmavého skla. Totiž pod vplyvom svetla olej horkne a stráca výživné hodnoty — vitamín F. Keď olej v tmavých, dobre uzavretých fľašíach postavíme v chladnej špajze, môže stáť aj niekoľko mesiacov. Fľaše z priezračného skla musíme zakryť čiernym papierom. Po otvorení najvhodnejšie miesto pre fľašu s olejom je vo dverách chladničky.

ODPOVEĎ: Čo ho prezradilo? — 1) viazankova sponka, 2) zadná kučera vlasov, 3) tri škvurny na lici, 4) nos.

HVĚZDY O TOM, CO VÁS ČEKÁ V BŘEZNU

RYBY
19. II. – 20. III.

Jsou to povahy nestálé, nevyrovnané, nic pro ně není těžší než rozhodnout se. Mají jakoby dvě povahy, které se nejčastěji nemohou mezi sebou shodnout. Často sami nevědí, co chtejí. Jsou to lidé, které je těžko pochopit. Když je pozvete, nejdřív souhlasí, potom odřeknou a nakonec přijdou. Když jim na dostizích poradíte, na kterého koně mají vsadit, jsou nadšeni, pak jdou k pokladně a vsadí na docela jiného koně, ale nejpodivnější je to, že vyhrají. Je to intuice nebo instinkt? Lidé tohoto typu mívali předtuchy, náhlé postřehy, které jim nestojí za námahu rozmlouvat. V takovém případě začínají být tvrdohlaví jako příslovečný osel, ačkoliv všeobecně se dají snadno ovlivnit. Mají rádi hudbu, často matematiku, rádi sami sebe litují, zajímá je mystika a okultismus, ačkoliv se těchto nenormálních stavů panicky bojí. Nenávist necítí skoro k nikomu a ničemu. Není snadné být rádec Ryby. Náhlé obraty v jednání kazí všechny promyšlené plány a metody. Typický roztržitý profesor je nejčastěji narozen v tomto znamení. Často se dávají unášet na vlnách událostí. Nejvíce potřebují důslednost a kázeň. Ženy a dívky narozené ve znamení ryb jsou jemné, citlivé a půvabné, avšak pozor! Ta líbezná stvoření bývají velmi často neuvěřitelně žárlivá.

Osobám narozeným v tomto znamení se může v tomto měsíci velmi vydářit dovolená, hrozí jim však finanční potíže, zaviněné vlastní lehkomyslností. Teprve koncem měsíce začnou být rozvážnější.

BERAN
21. III. – 20. IV.

Měsíc přinese postupnou stabilizaci v pracovních, citových i finančních otázkách. Budete moudře kontrolovat své city a na to, co je opravdu důležité, se dokážete podívat s odstupem. V práci vám poctivé jednání přinese uznání a odměnu.

BÝK
21. IV. – 20. V.

V tomto období si mnozo budou stěžovat na neúspěchy. Není to vhodná doba na cestování, které přinese jen útraty a únavu. Vlastní zapomětlivost vám může způsobit vážnou ztrátu. Koncem měsíce se situace upraví a překážky zmizí.

BLÍŽENCI
21. V. – 21. VI.

Vnitřní klid a vyzrálý pohled na životní problémy usnadní vytvo-

PANNA
24. VIII. – 23. IX.

Kvetoucí společenský život, dobré ovzduší v rodině vám poskytne příležitost k bohatšímu rozvoji vnitřního života. Nepromarněte ji nepromyšleným rozhodnutím. Partner, který byl delší dobu nerozhodný, konečně podlehne vašemu vlivu.

VÁHY
24. IX. – 23. X.

Ceká vás zajímavé a příjemné období, citová stabilizace a radost ze života. Rovněž finanční situace bude slibná, ale nesmíte promarnit příležitost výhodného naložení se získanými penězi.

ŠTÍR
24. X. – 22. XI.

Nebude to dobrý měsíc. Musíte počítat se zhoršením zdraví a s konflikty doma i v práci. Mnozí dobrí přátelé se nepohodlnou, projevi horší stránku své povahy. Teprve koncem měsíce přinese uklidnění a novou chuť k životu.

STŘELEC
23. XI. – 21. XII.

V tomto období byste měli být mimořádně opatrni, abyste se vyhnuli sporům a nepříjemnostem. Nebudete nevraživí ke svému nejbližšímu okolí a ke spolupracovníkům, i když vám někdy budou působit na nervy. Patrněte, že i oni mohou mít své horší dny a vlastní starosti.

KOZOROŽEC
22. XII. – 20. I.

Strhne vás vír společenského života, ale nedovolte, aby vám to zacílilo jiné záležitosti. Koncem měsíce přijde doba vážných životních rozhodnutí.

VODNÁR
21. I. – 18. II.

První polovina měsíce uplyne ve znamení častých a blízkých styků s přáteli a spolupracovníky. Můžete počkat někoho, kdo bude splácet vaše city. Koncem měsíce budete potřebovat odpocinek.

W dniu 14 grudnia 1982 r. Sejm uchwalił ustawę o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Ustawa weszła w życie z dniem 1 stycznia 1983 r. Pragnąc przybliżyć czytelnikom zagadnienia związane z ubezpieczeniem społecznym rolników, a przede wszystkim problematykę emerytur i rent inwalidzkich, przedstawiamy ją w formie pytań i odpowiedzi.

JAKIE ŚWIADCZENIA OBEJMUJE UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE ROLNIKÓW INDYWIDUALNYCH?

Ustawa przewiduje następujące świadczenia: emerytalne i rentowe, obejmujące emeryturę, rentę inwalidzką, rentę rodzinną oraz dodatki do emerytur i rent, a także zasiłki porodowe, macierzyńskie, rodzinne, pielęgnacyjne na dzieci i zasiłki pogrzebowe. Mogą być również przyznanie świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz świadczenia lecznicze i położnicze jak np. zaopatrzenie w leki, przedmioty ortopedyczne, protezy itp.

JAKIE OSOBY OBJĘTE SĄ TYMI ŚWIADCZENIAMI?

- rolnicy tzn. osoby prowadzące gospodarstwo rolne samodzielnie albo w charakterze współwłaściciela;

- małżonka rolnika;

- domownicy tzn. członkowie rodzin rolnika i inne osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, jeżeli pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, ukończyły 16 lat, nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, a ponadto praca w gospodarstwie rolnym stanowi ich główne źródło utrzymania.

JAKIE WARUNKI NALEŻY SPEŁNIĆ, ABY OTRZYMAĆ EMERYTURĘ?

Emerytura przysługuje rolnikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- osiągnął wiek emerytalny. Wynosi on dla mężczyzn 65 lat a dla kobiety 60 lat;

- prowadził gospodarstwo rolne lub pracował w nim przez okres co najmniej 25 lat — mężczyzna i 20 lat — kobieta i za okres ten opłacone zostały składki na ubezpieczenie społeczne rolników;

- w okresie prowadzenia gospodarstwa rolnego wytwarzał i sprzedawał jednostkom gospodarki społecznionej produkty rolne o wartości nie mniejszej niż odpowiadająca równowartości 5 q życia rocznie z każdego ha przeliczeniowego (tzn. uwzględniając klasę gleby, klimat, specyfikę uprawy lub hodowli, położenie gruntu itp.), licząc według ceny skupu obowiązującej w danym roku kalendarzowym;

- przekazał nieodpłatnie naszepcy lub państwu gospodarstwo rolne, którego wartość nie uległa obniżeniu w okresie ostatnich 5 lat przed jego przekazaniem, chyba że obniżenie wartości gospodarstwa nastąpiło z przyczyn niezależnych od rolnika.

Te same warunki musi spełnić małżonek rolnika.

JAKIE WARUNKI NALEŻY SPEŁNIĆ DOMOWNIKU ROLNIKA, ABY OTRZYMAĆ EMERYTURĘ?

Emerytura przysługuje domownikowi rolnika, jeżeli łącznie spełnia następujące warunki:

- osiągnął wiek emerytalny, tzn. mężczyzna 65 lat, kobieta 60 lat;

- wiek emerytalny osiągnął w czasie pracy w gospodarstwie rolnym lub nie później niż w ciągu 5 lat od dnia ustania tej pracy;

- pracował w gospodarstwie rolnym przez okres co najmniej 25 lat — mężczyzna i 20 lat — kobieta i za okres ten opłacone zostały składki na ubezpieczenie społeczne rolników.

JAKIE WARUNKI NALEŻY SPEŁNIĄC, ABY OTRZYMAĆ RENTĘ INVALIDZKĄ?

Renta inwalidzka przysługuje rolnikowi, który łącznie spełnia następujące warunki:

- jest inwalidą I lub II albo III grupy, jeżeli jest całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym;

- ma wymagany okres prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim, za który opłacone były składki na ubezpieczenie społeczne rolników;

- w wymaganym okresie wytwarzał w prowadzonym gospodarstwie rolnym i sprzedawał jednostkom gospodarki społecznionej produkty rolne o wartości nie mniejszej niż odpowiadającej równowartości 5 q życia rocznie z każdego ha przeliczeniowego, licząc według ceny skupu obowiązującej w danym roku kalendarzowym;

- przekazał nieodpłatnie naszepcy lub państwu gospodarstwo rolne, którego wartość nie uległa obniżeniu w okresie wymagany do przekazania renty, chyba że obniżenie wartości nastąpiło z przyczyn niezależnych od rolnika.

JAKIE WARUNKI NALEŻY SPEŁNIĆ DOMOWNIKU ROLNIKA, ABY OTRZYMAĆ RENTĘ INVALIDZKĄ?

Renta inwalidzka przysługuje domownikowi rolnika, który spełnia łącznie następujące warunki:

- jest inwalidą I lub II grupy albo III grupy, jeżeli jest całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym;

- inwalidztwo powstało w czasie pracy w gospodarstwie rolnym albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od dnia ustania tej pracy;

- ma wymagany okres pracy w gospodarstwie rolnym, za który opłacone były składki na ubezpieczenie społeczne rolników.

ILE WYNOSI OKRES PROWADZENIA GOSPODARSTWA ROLNEGO LUB PRACY W NIM, UPRAWNIAJĄCY ROLNIKA LUB JEGO DOMOWNIKÓW DO OTRZYMANIA RENTY INVALIDZKIEJ?

Okres ten wynosi:

- 1 rok — jeżeli inwalidztwo powstało przed ukończeniem 20 lat życia;

- 2 lata — jeżeli inwalidztwo powstało w wieku powyżej 20 lat do 22 lat;

- 3 lata — jeżeli inwalidztwo powstało w wieku powyżej 22 lat do 25 lat;

- 4 lata — jeżeli inwalidztwo powstało w wieku powyżej 25 lat do 30 lat;

- 5 lat — jeżeli inwalidztwo powstało w wieku powyżej 30 lat, a okres ten (tzn. 5 lat) powinien przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed dniem zgłoszenia wniosku o rentę inwalidzką, z tym, że jeżeli osoba uprawniona do renty inwalidzkiej w chwili zgłoszenia wniosku nie prowadzi gospodarstwa rolnego lub nie pracuje w nim — przed dniem powstania inwalidztwa.

Jeżeli inwalidztwo powstało wskutek wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym lub choroby zawodowej, wystarczy posiadanie jakiegokolwiek okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim.

Dla domownika rolnika okres pracy w przedsiębiorstwie rolnym wymagany do przyznania renty inwalidzkiej wynosi 10 lat, w tym co najmniej 5 lat w okresie ostatnich 10 lat przed dniem zgłoszenia wniosku o rentę, jeżeli po ukończeniu 40 lat podjął po raz pierwszy pracę w gospodarstwie rolnym i do tego wieku nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu na podstawie innych przepisów.

JAKA JEST WYSOKOŚĆ EMERYTURY LUB RENTY INVALIDZKIEJ?

Emerytura lub renta inwalidzka przysługuje w podstawowej wysokości równej najniższej emeryturze pracowniczej (tzn. najniższej emeryturze przysługującej pracownikom państwowych zakładów pracy).

Emeryturę lub rentę inwalidzką przysługującą rolnikowi i jego małżonkowi zwiększa się z tytułu osiągnięcia średniej rocznej wartości sprzedazy produktów rolnych jednostkom gospodarki społecznionej. Zwiększenie to wynosi:

- 0,8% od wartości sprzedaży do 50.000 zł;

- 0,6% od nadwyżki wartości sprzedaży ponad 50.000 zł do 500.000 zł;

- 0,5% od nadwyżki wartości sprzedaży ponad 500.000 zł do 1.000.000 zł;

- 0,4% od nadwyżki wartości sprzedaży ponad 1.000.000 zł.

Kwota zwiększenia ulega podziałowi w równych częściach między małżonków uprawnionych do emerytury lub renty inwalidzkiej, jeżeli w okresie przyjętym do ustalania tego zwiększenia pracowali wspólnie w gospodarstwie rolnym, choćby prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej nabyli w różnym czasie.

CZY USTAWA PRZEWIDUJE RÓWNIEŻ MOŻLIWOŚĆ ZWIĘKSZENIA EMERYTURY LUB RENTY INVALIDZKIEJ?

Tak. Rolnikowi, który nieodpłatnie przekazał gospodarstwo rolne państwu. Zwiększenie to wynosi:

- 400 zł miesięcznie, jeżeli łączna wartość przekazanych składników gospodarstwa rolnego wynosi nie więcej niż 50.000 zł oraz

- 4 zł miesięcznie za każdy rozpoczęty jeden tysiąc wartości przekazanych składników przekraczających 50.000 zł, a nie przekraczających 200.000 zł, a ponadto

- 2 zł miesięcznie za każdy rozpoczęty jeden tysiąc zł wartości przekazanych składników przekraczających 200.000 zł.

Ogólna kwota tego zwiększenia nie może jednak przekroczyć sumy 2.500 zł miesięcznie.

W razie wątpliwości lub niejasności prosimy o nadsyłanie pytań do Redakcji. Postaramy się na nie odpowiedzieć.

Na všetky pochybnosti v týchto tázkach budú iných, ktoré si vyžadujú radu právneho poradcu, redakcia odpovie na stránkach Života alebo listom.

Pride nešťastný muž do cirkusu a pýta sa riaditeľa:
— Prosím vás, je tu ešte ten čarodejník, čo necháva miznúť ženy? Mal by som pre neho fušku.

EULENSPIEGEL — Berlin

— S Emílom som skončila!
— zdôveruje sa Elena priateľke.
— Predstav si, že sme spolu sedeli na lavičke a...
— Bol bezochvý?
— Keby! Zaspal!

Sedí Zuzka s novým gavalirom v parku na lavičke a utrápeňe vzduchá:
— Keby som mala osemnásť rokov!
— Ale ved' máte dvadsať — čuduje sa gavaliér — aký je v tom rozdiel?
— Jeden manžel a dve deti.

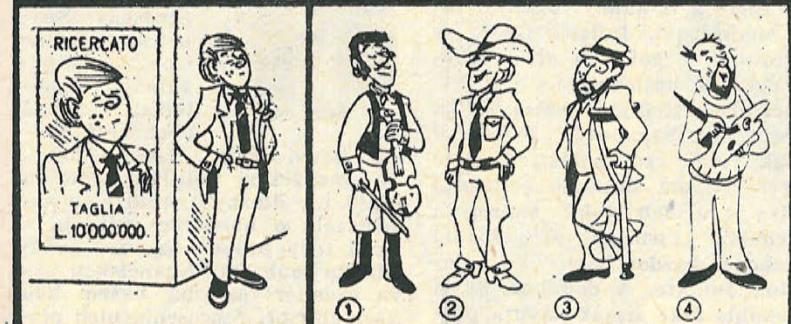
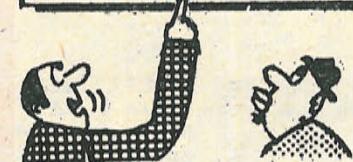
— Od kiaľ prichádzate? Vyzeráte trocha zmätenej.
— Aj som. Predsavte si, odviedol som psa do lesa a chcel som ho tam nechať.
— No a? Ved' je stále u vás.
— Hej, je tu! A keby ho tu nebolo, neviem, ako by som nasiel spatočnú cestu!

Hovorí rekreant ženičke, od ktorej si kupuje mlieko:
— Tá vaša kravica by mohla nosiť dáždnik, keď prší!
— Prečo?
— Aby nebolo v mlieku torčko vody!

Sedliak k synovi, ktorý si nesie vysvedčenie:
— Môžeš sa hanbiť, synku, ty si prepadol a naše voly dostali cenu!

„Pierušte ten pokus, Jansene — pôsobí úplne nevôdeky!“
BILLED BLADET — Kodan

Nebezpečný zločinec, ktorého stíhali zatýkačom (kresba dolu), štyrikrát menil svoj výzor (obr. 1, 2, 3, 4), ale vždy ho prezradil akýsi detail. Aké sú to detaily? (zakaždým iný).

Odpoveď na str. 29.

MENO VEŠTÍ

ATTONÍNA. Najčastejšie je to hnedo- alebo čiernovláská, stredne vysoká, so sivými alebo tmavými očami a plnoštihlou postavou. Máva zložitú povahu a je individualistka. Početné dobré povahové vlastnosti v nej neustále bojujú s rovnako početnými, zlými vlastnosťami. Obyčajne je jedináčka, nanajvyš má jedného súrodenca. Je veľmi inteligentná, odvážna a koketná. Znamenitá diplomatička: rýchlo si podmaní rodičov, vychovávateľky v škôlke a učiteľov v škole. V živote sa viackrát zamiluje, ale v láske nemá veľa šťastia.

Osoba s týmto menom bez ťažkosti končí základnú a strednú školu. Často študuje na vysokej škole pedagogiku, dejepis alebo psychológiu. Býva niekedy aj dobrú herečkou, už ako dieťa hráva totiž v školských divadlach. Je z nej dobrá organizátorka, vedúca, svedomitá, pracovitá a presná. Vydať sa obyčajne za inteligentného a obratného muža, ktorému veľmi pomôže v jeho kariére. Riadi sa iba vlastným úsudkom, čo jej niekedy neosozí. Malé neúspechy ju vedia často odradit.

Najšťastnejšie obdobie v jej živote je vo veku 27 až 35 rokov. Nechápu sa a neznáša výstrednosť v obliekaní. Je dobrou manželkou matkou a gazdinou. Miluje hudbu, ráda tančuje, chodí do divadla bud' kina, ráda číta. Antonína nie je dieťaťom šťastený, preto si pomerne neskoro zariadi byt, kúpi auto a pod. Máva dve deti a útulný byt. Keďže je romantická, do konca života spomína na svoju prvú lásku.

TADMIR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi, podívat se do snáře. Je to přece dobrá zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Jízdě čtyřspřežím — získáš čest a moc.
Rozhovoru s Číňanem — z dálí obdržíš návštěvu.
Papirovém draku leticím — postup, blahobyt, o padajícím — špatné poměry.
Hovězím jazyku — neved' žádné zpozdilé řeči.
Piti šampanského — uspořádaný život, mnoho požitků.
Kadidlo — tvé naděje budou znova posíleny.
Hedvábném kapesníku — jsi zamilován.
Klášteru — mír, pokoj; vcházíš-li do něho — vnitřní radost ve stáří.
Kopirování — zažiješ velkou změnu.
Kopytech do střeviců — budeš vážen.
Kolečkových bruslích — příliš líp na starých předsudech.
Sněhových koulích — škoda.
Stoupající mlze — strasti, trampoty.
Plných neckách — budeš spořit.
Procházce v ovocné zahrádce — tvůj život se utváří příznivě.
Paragrafech — přítelé tě zradí.
Pařezech — máš co činiti s hrubými lidmi.
Ranci — půjdeš na zkoušenou.
Rouhání — budeš mit co činiti se špatnými lidmi.
Soudni sini — neštěstí.
Zašívání — budeš mit mnoho námahy s malíkostmi.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW
I SLOWAKÓW W POLSCE

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny), Jan Spernoga, Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz jęz. czeskiego), Alžbeta Stojowska (tłumacz jęz. słowackiego). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiniak, Jozef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Misinec, Lídia Mšálová, Severín Vaksmanský, Andrej Vojsas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 125. M-97.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

AKO VO FILME. Všetko bolo ako v rozprávke alebo vo filme: on bol milionárom, na dôvažok drieňom, ona peknou modelkou. Zoznámili sa na recepcii, pôzreli si do očí — a začala veľká láska. On bol sice o 25 rokov starší ako ona a už dvakrát rozvedený, ona mala snúbenca. Lenže snúbenec zahynul počas letnej havárie, preto bola opäť voľná a milionár jej utieral slzy. Zobrali sa, mali krásnu dcérušku, bývali v nádhernej rezidencii, skrátka — boli šťastní. A tuná sa končí rozprávka.

Obchody pána Johna De Lorean, lebo o ňom je reč, sa začali zhoršovať, továren na výrobu automobilov, ktorú založil v Irsku, zbankrotovala. Vtedy milionár sa rozhodol zachrániť... obchodovaním drogami a to vo veľkom. Keď mu konfiškovali zásielku kokaínu v hodnote vyše 25 miliónov dolárov, prepukol škandál a De Lorean zatkli. Vyplustili ho dočasne po zložení kaucie 10 miliónov dolárov, ale hrozí mu aspoň 15 rokov väzenia. Jego pekná manželka, exmodelka Christine, nenechala manžela a keď vychádzal z väzenia, čakala naň a obklopila ho nežnou starostlivosťou. To spôsobilo, že sa začalo o nej opäť hovoriť.

Osoba, ktorá si v Amerike z akéhokoľvek dôvodu získala slávu, stáva sa zároveň zaujímavá pre filmových výrobcov. Verná a pekná manželka milionára obchodusceho kokaínom dostala ihned niekoľko ponúk, aby zahrala vo filme. Na dôvažok niekoľko dobrých ponúk: zvlášť pre vymysleli novú postavu v superseriáli Dallas a televízny obor ABC ju angažoval pre úlohu Liz Taylorovej v trochu vraj škandalóznej filmovej biografii tejto hviezdy.

Teda opäť historka ako v gýčovitej filme. Na snímke: krásna Christine De Loreanová.

SVATBA BUDÉ. Osmnáctiletá Anglická Yvonne Brownová bola od děství téměř slepá, rozeznávala jen obrys věci v těsné blízkosti. Yvonne byla zasnoubena a termín sňatku se bližil, když ji její nastávající sdělil, že se bojí zažiť rodinu s dívkou tak těžce postiženou a že zasnoubení ruší. Šokovaná Yvonne dlouho a zoufale plakala a s překvapením zjistila, že vidí. Lékaři zatím neobjasnili presnou příčinu vyléčení, Yvonne však vidí, přijala i omluvy svého snoubence, který se k ní vrátil, a svatba přece bude.

* * *

DNEŠ ČTYŘICETILETÁ NATHALIE DELONOVÁ byla první a jedinou ženou francúzského herca Alaina Delona, proslulého nadáním, půvabem a těžkým charakterem. Rozvedli se pred 14 lety, jejich manželství netrvalo

dłouho. A teprve po rozvodu Nathalie začala dělat kariéru ve filmu. Získala si uznání ako herečka a později ako režisérka. Když se Alain Delon dozvěděl, že jeho bývalá žena je režisérkou, hned se sám ujal režie filmu, ačkoliv předtím ho to vůbec nezajímal. „Chtěl ukázat, že doveď udělat totéž jako já, ale lépe,“ řekla Nathalie. S úsměvem vypráví, že se Delon radoval jako dítě, když se mu podařilo natočit film rychleji než jeho ženě. Nathalie má teď jednu touhu: „Chtěla bych natočit film,

v némž by hrál Delon. Konečně bych mu mohla v ateliéru rozkazovat tak, jako on mi rozkazoval po celou dobu našeho manželství.“

Nathalie, podobně ako Delon, se už podruhé nevdala. Jediným „mužem jejího života“ je syn, devatenáctiletý Anthony Delon, kterého sama vychovala a který s ní bydlí. Táta se o syna zajímá, zve ho k sobě na všechny vikendy. Mladý Delon je hezký chlapec a podobně jako otec má obrovský úspěch u dívek. Prý byl dokonce první, naivní láskou Stephanie, dcery knížete Monaco, než poznala jiného hereckého syna, mladého Belmonda. Když byl Delon diskrétně upozorněn, že jeho syn má na svůj věk příliš mnoho flirtů, mávl rukou: „Přece to je ještě dítě...“ Na snímcích: „Dítě“ čili Anthony Delon a Nathalie Delonová.

Před minulými vánocemi byl princ Andrew, mladšímu synovi britské královny, svěřen originální úkol: měl rozsvítit nespěčné svíčky (samozřejmě elektrické), které tradičně září ve svátečním období na Regent Street, největší londýnské obchodní ulici. Prince se úspěšně zhodil svého úkolu — stiskl příslušné tlačítka elektrické instalace. Vzbudilo to neslýchанé nadšení davu, který se shromázdil na Regent Street na zprávu o princově příjezdu. „Bobbys“, čili londýnskí policisté, museli vynaložit všechny sily, aby ochránili prince před nadšením jeho poddaných. „Andy-randy“ čili „Andy-sukničkář“ je přes své nevhodné flirty velmi populární. Zvláště mezi poddanými slabého pohlaví...

NAJKRAJŠIA VNÚČKA NA SVETE čiže modelka a herečka Margaux Hemingwayová sa rozholila... že sa naučí varí. Má k tomu dobrý dôvod. Jej prvý

manžel, milionár Errol Wetson, ktorý nahonobil majetok na hambugeroch ako majiteľ obrovské siete malých reštaurácií, ktoré predávali túto typickú americkú pochúťku, si nepotrpel na dobré jedlo. Ale terajší manžel Hemingwayovej vnučky, manažér Bernard Foucher, je Francúz — a ako skoro každý Francúz je veľký labužník. Margaux doteraz vedela uvarí iba vajíčko alebo zohriat hotové jedlo z konzervy. Preto dospela k záveru, že keď má manžela Francúza a stále býva vo Francúzsku musí doplniť svoje kuchárske vzdelanie a zapisala sa na kurz varenia u známeho francúzskeho kuchára, Rogera Vergeho. „Pani Hemingwayová bola veľmi dobrú žiačkou a má kuchársky talent“ — pochválil ju majster. Na snímke: Margaux pripravuje homáre pod dohľadom učiteľa.

* * *

NAŠ ŽIVOT je zaprogramovaný na 100 rokov — tvrdia vedci. Mohli by sme dosiahnuť tento vek, keby nie alkohol, nikotín, príliš málo pohybu, príliš veľa stresov. Odstránenie škodlivých činiteľov by mohlo predĺžiť ľudský život do 100 rokov. Rozvoj techniky a s tým spojená možnosť konštruovať a zlepšovať náhradné orgány ľudského organizmu by mohlo, podľa mienky vedcov, presunúť túto hranicu dokonca na 200 rokov. Dnes sa to zdá byť utopiu...

* * *

JULIETTE GRECO, znamenitá zpěvačka, kterou i polské obecenstvo mělo několikrát přiležitost shlednout, má doby velké slávy už za sebou. Je ji 55 let a vystupuje velmi zřídka. Velký zájem však budí paměti, které Juliette nedávno ukončila.

Populární hvězda měla život zajímavý, ale ne snadný. Za války ztratila matku a sestru, rovněž sama byla věčněna na gestapu. Po válce se zdálo, že se všechno změní k lepšímu. Juliette byla stále populárnější, nejprve v Paříži, pak v celé Francii, až získala mezinárodní slávu a stala se jakýmsi zpívajícím symbolem svého pokolení. V soukromém životě však neměla štěstí. První manžel, Philippe Lemaire, ji opustil, když jejich dcera Laurence Marii byl necelý rok. Druhý manžel Julietty, známý herec Michel Piccoli, také nebyl v soukromém životě ideálem. Jeho flirty a románky rozbily i toto manželství. Juliette Greco se zhroutila a pokusila se o sebevraždu. V poslední chvíli ji zachránila přítelkyně, spisovatelka Françoise Saganová. Zasvěcení však tvrdí, že paměti Juliette Greco nejsou smutnou četbou, i když je v nich tolik smutných událostí. „Písnička mi pomohla překonat každou bolest“ — vzpomíná Juliette. A dodejme, že ji pomohla také získat slávu a přátele. Na snímku pětatřicetiletá Juliette, stále mladá a půvabná.

FEMINIZÁCIA NA AMERICKÝ SPÔSOB. Stále viac Američaniek si volí povolania, ktoré ešte prednedávnom boli výlučne mužské. Stúpa teda počet žien, ktoré sú maklérmami na burzách, vodičkami autobusov, policijátkami v cestovnom ruchu. Stále viac žien je aj v súdnicstve. Ešte v roku 1971 medzi advokátkami a súdcami bolo iba 4 percent žien, ktoré o 10 rokov neskôr, čiže v roku 1981 — už 14 percent. V roku 1961 na 10 lekárov pripladala iba jedna žena, v roku 1981 sa tieto proporcie zmenili na 4 k 10. V tom istom roku 1961 medzi 100 inžiniermi bolo iba jedna žena, dnes sú štyri. Z nášho hľadiska málo...

Sú taktiež povolania, ešte prednedávnom typicky mužské, ktoré sa pomaly feminizujú. Tak napr. medzi znalcami, ktorí posudzujú výšku odškodeného pre osoby poistené v rôznych spoločnostiach, je už vyše 59 percent žien a medzi súdnymi vykonávateľmi — až vyše 68 percent!

Zenské úspechy v povolani sa nie vždy páčia mužom. Ako zistila Sally Steenlandová z ústavu Center of Women and Work, klesá spoločenské postavenie povolania, v ktorých je stále viac žien a muži v nich neradi pracujú. Na snímke: americká policijátko, ktorá riadi dopravu.

* * *

ZLATÝ POKLAD ZOSTANE DOMA. Obyvateľ Varšavy Stanislav G., ktorý cestoval lietadlom cez Prahu do New Yorku, pokúšal sa vyvieziť do cudziny bohatý poklad. Colnici na letisku Okęcie našli v batožine tohto 69-ročného dôchodcu tri preplňené prúty zlata, väžiace vyše pol kilograma. Príručný poklad Stanislava G., človeka s vysokoškolským ekonomickým vzdelením, tvorili okrem toho cenné retiazky a náramky zo zlata. Hodnota pašovaného zlata sa odhaduje na 2,5 miln zl. Stanislav G. miesto cesty do Spojených štátov pôjde pred súd.

* * *

PĚTATŘICE-TILETÁ CARMEN (na snímku), manželka socialistického ministerského predsedu Španielska Felipe Gonzalez, povoláním učitelka, nemá chuť hráť úlo-

hu „prvňí dámy“. Naopak, soudí, že manželky politiků „nejsou státu nic dlužny“, protože se neuchádzajú o hlasy ve volbách, a mají tedy právo na zachování plného soukromí. Španielskou paní premiérovou má ovšem kdo zastúpiť pri reprezentačných přiležtosťech, je tam přece ještě královna.